

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

NERINGA ČESNAITĖ
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS
STUDIJŲ PROGRAMA

PROPORCIŲ PRINCIPAS BAUDŽIAMAJAME PROCESSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Dr. Egidijus Losis

Vilnius, 2025

TURINYS

IVADAS	3
1. PROPORCINGUMO PRINCIPŲ SAMPRATA, TURINIO ELEMENTAI (PROPORCINGUMO TESTAS)	8
1.1. Proporcingumo principo kilmė	8
1.2. Proporcingumo principo testas	11
1.3. Proporcingumo principas taikant kardomasias priemones	14
2. PROPORCINGUMO TESTAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE	18
2.1. Prievartos priemonės – suėmimo „tinkamumo“ elementas	18
2.2. Prievartos priemonės – suėmimo „būtinumo“ kriterijus	21
2.3. Procesinės prievartos – suėmimo „proporcingumas <i>stricto sensu</i> “ (siaurąja prasme)	32
2.3.1. Pagrįstas įtarimas įvykdžius nusikalstamą veiką	34
2.3.2. Prielaida, kad kaltinamasis bėgs (slėpsis) nuo teismo	40
2.3.3. Prielaida, kad įtariamasis, kaltinamasis trukdys procesui	54
2.3.4. Prielaida, kad įtariamasis ar kaltinamasis darys naujas nusikalstamas veikas	60
IŠVADOS	67
PASIŪLYMAI	70
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	71
ANOTACIJA	86
ANNOTATION	87
SANTRAUKA	88
SUMMARY	89
PATVIRTINIMAS APIE DARBO AUTENTIŠKUMĄ	91

IVADAS

Temos aktualumas. Proporcingumo principas yra bendrasis teisės principas, kurį savo veikloje privalo taikyti įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios. Tačiau ypatingą reikšmę šis principas įgyja baudžiamojo proceso teisėje, kurios „normomis siekiama sudaryti sąlygas teisėtomis priemonėmis ginti visuomenę nuo nusikalstamų veikų. Kartu pažymėtinas ir kitas ne mažiau svarbus baudžiamojo proceso tikslas – užtikrinti ir asmens, įtariamo, kaltinamo nusikaltimo padarymu, teisių bei laisvių apsaugą, išvengti nepagrįsto asmens baudžiamojo persekiojimo, neteisingos bausmės“¹. Taigi, baudžiamąjį persekiojimą vykdančiams subjektams keliamas reikalavimas „nustatyti tinkamą balansą tarp bendro visuomenės intereso apsaugos ir pagrindinių žmogaus teisių apsaugos“². „Tais atvejais, kai kalbama apie žmogaus teises ir laisves varžančių priemonių skyrimo ir taikymo reguliavimą, šis reikalavimas įgyja ypatingą svarbą“³. Nors proporcingumo principas *expressis verbis* nėra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija) ar Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – arba Konvencija, arba EŽTK), jis pakankamai išsamiai išplėtotas šių institucijų teismų praktikoje. Nepaisant to, kaip nurodo Erika Leonaitė, šis principas „nemaža dalimi išlieka *terra incognita*, ypač nacionalinėms institucijoms ir pareigūnams, priimančioms poveikį Konvencijoje įtvirtintoms teisėms turinčius sprendimus“⁴. Mokslininkai, tyrinėję proporcingumo principo praktinio taikymo galimybes, vienbalsiai sutinka, kad taip yra dėl neapibrėžto šio principo turinio ir taikymo kriterijų neaiškumo.

„Proporcingumo principas yra ypatingas tuo, jog jis egzistuoja ne tik kaip abstrakti konkuruojančių interesų, teisinių gėrių ar vertybių harmonijos idėja, bet turi ir procedūrinio pobūdžio turinį, įvardinamą kaip proporcingumo testas“⁵. Vienas tokių pavyzdžių, kuriame proporcingumo principo įgyvendinimas nustatytas per procedūrinį aspektą, yra Europos arešto orderio (toliau - EAO) išdavimo procedūra, kur pripažįstama, jog „proporcingumo patikros

¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 39-1105“, LRS, žiūrėta 2022 m. sausio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.100588>.

² Egidijus Losis, „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio Universitetas, 2010), 48, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/710ee682-5afb-4450-85f1-90ea8148ccf7/content>.

³ Gintaras Goda, *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese* (Vilnius: Valstybės įmonė registrų centras, 2014), 42.

⁴ Erika Leonaitė, *Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje* (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013), 7.

⁵ *Ibid.*, 29.

procedūra yra būtina dėl glaudžios sąsajos su procesinės prievartos taikymu bei pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo grėsme. <...> 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio <...> baudžiamosiose bylose yra pirmasis abipusiu pripažinimu grindžiamas ES baudžiamosios justicijos srities teisės aktas, kuriame tiesiogiai numatytas proporcingumo testas kitos valstybės narės pateikto prašymo vykdymo stadijoje“.⁶ Minėto akto vienuoliktame punkte nustatyta: “ETO turėtų būti naudojamas tais atvejais, kai konkrečiu atveju tyrimo priemonės vykdymas atrodo proporcingas, tinkamas ir taikytinas. Todėl išduodančioji institucija turėtų įsitikinti, ar reikalaujami įrodymai yra būtini ir proporcingi proceso tikslais, ar pasirinkta tyrimo priemonė yra būtina ir proporcinga atitinkamų įrodymų rinkimo tikslais ir ar kita valstybė narė turėtų dalyvauti tų įrodymų rinkime išduodant ETO <...>“⁷ Pažymėtina, kad ETO savo esme yra procesinės prievartos priemonė, todėl kyla klausimas, kodėl proporcingumo patikra tiesiogiai įtvirtinta ETO išdavimo procese, taigi, ir turi būti taikytina visa savo apimtimi, tuo tarpu kardomosios priemonės - suėmimo procese taikomo proporcingumo testo turinys kiekvienu konkrečiu atveju priklauso nuo suėmimą taikančiojo diskrecijos. BPK 11 str. tiesiogiai įtvirtintas proporcingumo principas nurodant, jog „Procesinės prievartos priemonės turi būti taikomos tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų. Bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nedelsiant nutrauktas, kai tai tampa nereikalinga. <...>“⁸, tačiau norma pilnai neatskleidžia, kokie kriterijai apibrėžia proporcingumo principą.

Tiriamos temos naujumas, problemos ištyrimo lygis. Proporcingumo principą baudžiamojo proceso kontekste yra nagrinėjęs Egidijus Losis disertacijoje „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“ bei moksliniame straipsnyje „Proporcingumas: nuo idėjos iki procedūros“. Disertacijoje autorius išsamiai atskleidė proporcingumo principo kilmę, sampratą, proporcingumo testo aspektus, palietė proporcingumo testo nustatymo Lietuvos teismuose problematiką. Straipsnyje E. Losis padarė išvadą, kad proporcingumo principas yra ne tik teisinė idėja, o teisinis įrankis, kuriuo naudojantis galima išvengti ne tik asmens teisių ir laisvių suvaržymų, bet ir pažeidimų. Išsamiai proporcingumo principo taikymo raidą EŽTT jurisprudencijoje nagrinėjo Erika Leonaitė. Moksliniame darbe ji atskleidė proporcingumo

⁶ Justina Dešriūtė ir Ernestas Rimšelis „Europos arešto orderio proporcingumo testas baudžiamajame procese“, *Teisės apžvalga*, 2(14), 2016: 429, <https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/6a36fef6-414b-4199-928f-28ec050ad184/details>.

⁷ „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose“, Eur-lex, žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32014L0041>.

⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

tyrimo modelio būdus ir ypatumus EŽTT. Gediminas Bučiūnas mokslinėje studijoje „Slaptas sekimas“ kėlė proporcingumo, kaip vertinamojo kriterijaus problematiką. Autorius išsakė nuomonę, kad siekiant kuo objektyvesnio sprendimo taikant procesines prievartos priemones, priimant sprendimus, būtų galima pasitelkti proporcingumo testą. Taip pat proporcingumo principo tematika yra pasisakę Raimundas Jurka, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė, Artūras Panomariovas metodinėje mokomojoje priemonėje „Baudžiamojo proceso principai“. Autoriai konstatavo, kad proporcingumo principo turinys yra dinamiškas, todėl norint nustatyti, ar konkrečiu atveju priimtas sprendimas atitinka proporcingumo principą, turi būti vertinamos individualios bylos aplinkybės. Autoriai išskyrė šiuos principo kriterijus: pusiausvyros, pagrįstumo, tinkamumo, būtinumo ir teisėtumo.

Nagrinėjant proporcingumo principo baudžiamajame procese temą, darbe vadovaujamasi aukščiau minėtų ir kitų užsienio autorių moksliniais darbais, moksline literatūra, naujausia Lietuvos teismų bei EŽTT praktika, Lietuvos Respublikos įstatymais, reglamentuojančiais procesines prievartos priemones.

Šiame magistriniame darbe bus nagrinėjamas proporcingumo principo praktinis aspektas, t. y. galimybė ir būtinybė proporcingumo nustatymo metodą naudoti procesinių priemonių taikymo, konkrečiai – suėmimo, procese. Nors, kaip minėjome, prof. E. Losis disertacijoje nagrinėjo proporcingumo principo praktinį taikymą Lietuvos teismuose, tačiau tai buvo atlikta 2005-2010 metais, o naujesnių mokslinių darbų šia tema magistrinio darbo autorius nerado.

Tiriama problema. Ar taikant griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą teismai taiko proporcingumo testą? Ar teismai, sprendami klausimą dėl kardamosios priemonės - suėmimo, naudoja visus proporcingumo testo elementus? Ar proporcingumo patikra suėmimo paskyrimo procese yra pakankama ir nepažeidžia asmens teisių ir laisvių? Ar skirtingas proporcingumo testo elementų taikymas gali lemti skirtingą rezultatą?

Tyrimo objektas. Proporcingumo testo realizavimas teismų veikloje.

Tyrimo tikslas. Proporcingumo testo reglamentavimas ir realizavimas Lietuvos teismų veikloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti proporcingumo testo sampratą, sudėtinius turinio elementus.
2. Nustatyti, ar taikant kardomąją priemonę – suėmimą, teismai naudoja proporcingumo testą.
3. Nustatyti, kokios rūšies proporcingumo testas naudojamas skiriant kardomąją priemonę – suėmimą ir išsiaiškinti, ar proporcingumo testo elementai naudojami efektyviai.

4. Nustatyti, ar Lietuvos teismų taikoma proporcingumo patikra užtikrina asmens teisių ir laisvių apsaugą.

5. Įvertinti būtinybę proporcingumo nustatymo procedūrą tiesiogiai įtvirtinti teisės aktuose.

Tyrimo metodai. Magistriniame darbe naudojami šie tyrimo metodai: dokumentų analizės metodas panaudotas analizuojant, detalizuojant, akcentuojant teisinio reguliavimo tam tikrus aspektus. Sisteminės analizės metodas naudotas analizuojant teisės aktus, Lietuvos Respublikos teismų, EŽTT jurisprudenciją. Lyginamasis metodas panaudotas lyginant teisinės nuostatas ir teisminę praktiką dėl proporcingumo testo nustatymo ir naudojimo Lietuvos ir EŽTT praktikoje. Kritinis metodas padėjo vertinant teismų sprendimuose egzistuojančius argumentus, nustatant jų pagrįstumą ir pateikiant alternatyvų požiūrį, atsižvelgiant į klausimo specifiškumą. Darbe taikytas empirinis tyrimo metodas remiantis Lietuvos teismų nutarčių analizės pagrindu. Tyrimo objektą sudaro 60 nutarčių, kurių priėmimo laikotarpis 2018 – 2025 metai. Empiriniu būdu atlikta kokybinė analizė siekiant nustatyti, ar teismai taiko proporcingumo testą. Magistrinio darbo išvados ir pasiūlymai pateikti dedukcinio tyrimo metodo pagalba.

Darbo struktūra. Šį darbą sudaro įvadas, dėstomosios dalies du skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojama proporcingumo principo genezė, apžvelgiant Konstitucinio Teismo ir EŽTT praktiką, atskleidžiama proporcingumo nustatymo metodo samprata, proporcingumo principo funkcijos, vystymosi aspektai, proporcingumo turinio elementai bei proporcingumo principo reikšmė kardomosios priemonės – suėmimo procese. Antrame skyriuje, tiriant Lietuvos teismų bei EŽTT praktiką, analizuojamos proporcingumo principo praktinės problemos. Darbe formuluojamos išvados ir jų pagrindu pateikiamas pasiūlymas. Darbas baigiamas literatūros sąrašu, santrauka ir anotacija lietuvių bei anglų kalbomis.

Baigiamojo darbo reikšmė. Nors baudžiamojo proceso principams, tame tarpe ir proporcingumo principui, skiriamas nemažas dėmesys, tačiau mokslinis darbas, susijęs su proporcingumo principo praktiniu taikymu baudžiamojo proceso teisės kardomųjų priemonių institute yra vienas – 2010 metų Dr. Egidijaus Losio disertacija „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“. Jame autorius nagrinėjo proporcingumo testo elementų taikymą Lietuvos teismų praktikoje. Tačiau šiame darbe bus nagrinėjama naujausia Lietuvos teismų ir EŽTT praktika taikant proporcingumo principą. Būtinumą nagrinėti pasirinktą temą lemia ir užsienio autorių pastarojo dešimtmečio debatai proporcingumo testo tematika. Praėjus bene pusei šimtmečio nuo proporcingumo testo įsitvirtinimo Europos Sąjungos teisėje, vis dažniau pasigirsta kritinių nuomonių proporcingumo nustatymo metodologijai. Tuo tarpu Lietuvos teisės moksle tokių diskusijų pasigendama. Be to, manytina, kad tema aktuali praktikams, ypač

ikiteisminio tyrimo teisėjams, kurių darbo specifika lemia, jog jiems kasdien tenka priimti sprendimus, kurie vienokiu ar kitokiu būdu varžo asmens teises ir laisves, tad aiškūs proporcingumo nustatymo metodai ir kriterijai galėtų padėti priimti kiek įmanoma labiau pagrįstus ir teisingus sprendimus. Pažymėtina, kad magistriniame darbe tiriamas proporcingumo testas aktualus ir kitų, su laisvės atėmimu nesusijusių, procesinių prievartos priemonių proporcingumo nustatymui.

Magistro baigiamajame darbe keliama hipotezė. Nepakankama proporcingumo patikra taikant kardomąsias priemones sudaro prielaidas pažeisti asmens teises ir laisves.

Ginamieji teiginiai:

1. Proporcingumo principo patikra, skiriant kardomąją priemonę – suėmimą, Lietuvos teisinėje sistemoje yra nepakankama, kas sudaro prielaidas neproporcingai suvaržyti asmens teises ir laisves.

2. Siekiant tinkamai apginti pagrindines žmogaus teises ir laisves procesinių prievartos priemonių taikymo procese, būtina įvesti privalomą proporcingumo patikrą, kurios metu būtų tiriama, ar suėmimas yra tinkamas, būtinas ir proporcingas *stricto sensu, arba siaurąja*, prasme.

1. PROPORCINGUMO PRINCIPO SAMPRATA, TURINIO ELEMENTAI (PROPORCINGUMO TESTAS)

Prieš nagrinėjant proporcingumo sampratą, proporcingumo, kaip įrankio, panaudojimo galimybes, tikslinga išsiaiškinti sąvokų „teisės principas“ ir „proporcingas“ leksinę reikšmę, šių sąvokų turinį bei aplinkybes, lėmusias proporcingumo principo įsitvirtinimą teisinėje sistemoje. Pažymėtina, kad vienas esminių proporcingumo principo bruožų yra tai, kad jis gali būti naudojamas kaip įrankis sprendžiant klausimus dėl asmens teisių ir laisvių ribojimo. Šiame skyriuje aptarsime proporcingumo principo funkcijas, aplinkybes, lėmusias proporcingumo testo atsiradimą, išanalizuosime, kokio tipo proporcingumo testo apraiškų galima aptikti Lietuvos teismų praktikoje bei šio principo reikšmę kardomųjų priemonių institute.

1.1. Proporcingumo principo kilmė

Bendraja prasme žodis „principas“ apibūdinamas kaip pagrindinė kurios nors teorijos, politikos ir kt. pagrindas, pradmuo.⁹ „Jeigu principai apskritai suvokiami kaip tam tikro reiškinio (sistemos, organizacijos, teorijos, koncepcijos ir t.t.) pamatinės nuostatos, fundamentalūs pradai, tai teisės principai yra teisės sistemos pamatinės nuostatos, kuriomis grindžiamas teisinis reguliavimas ir teisinė praktika, bendrasis ir individualusis teisinis reguliavimas bei teisės realizavimas¹⁰. Taigi teisės principai persmelkia ir teisinį reguliavimą, ir teisinę praktiką¹¹. Sutiktina ir su J. Baltrimo ir M. Lankausko nuomone, kad „teisės principai išreiškia pagrindines pamatines visuomenės vertybes ir specifinę konkrečios teisinės sistemos logiką, jiems būdingas gana didelis abstraktumo laipsnis ir stiprus vertybinis pagrindas“¹². Tai „gana abstraktus teisės principų apibrėžimas, tačiau sunku išskirti visiems jiems būdingus konkrečius turinio elementus, kadangi tai daug priklauso nuo konkretaus principo, kuris yra analizuojamas.“¹³ Tuo tarpu žodžio „proporcingas“ reikšmė - „pasižymintis darnia, taisyklinga

⁹ „Lietuvių kalbos žodynas“, žiūrėta 2024-03-22, <http://www.lkz.lt/?zodis=principas&id=22271460000>.

¹⁰ Egidijus Kūris, „Konstitucijos principai ir konstitucijos tekstas“, *Jurisprudencija* 23,15 (2003): 46, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3680>.

¹¹ *Ibid.*

¹² Johanas Baltrimas, Mindaugas Lankauskas, *Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamas būdai, Mokslo studija* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014), 9, https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Baltrimas_Lankauskas_studija.pdf.

¹³ *Ibid.*

dalių proporcija; susijęs tam tikru santykiu su kuriuo nors dydžiu“¹⁴. „Taigi, proporcingumas nurodo į objektų tarpusavio santykį, kas atskleidžia glaudžią termino sąsają su balansavimo ir pusiausvyros sąvokomis“¹⁵. Milena Korycka-Zirk proporcingumo principą apibūdina kaip ribojančią nuostatą, formulę, kurios pažodinis tekstas reiškia konstitucinę pirmenybių dėliojimo tvarką.¹⁶ „„Tokia samprata apima tiek proporcingumo principą suvokiant jį kaip tikslą, tai yra skirtingų interesų pusiausvyros ir harmonijos siekio išraišką, tiek ir proporcingumo principą kaip proporcingumo testą, tai yra kaip praktinį instrumentą, pasitelkiamą tiek teisės kūrimo, tiek ir jos taikymo praktikoje“¹⁷.

Proporcingumo principas laikomas universaliu principu, kurį pripažįsta ir naudoja visos pasaulio teisinės sistemos. E. Losis teigia, kad proporcingumo, kaip pagrindinio teisingumo principo, samprata yra tokia pat sena kaip ir organizuota visuomenė, kadangi šio principo egzistavimą galima atsekti dar senovės Graikijoje, Egipte ir Hamurabio teisyne¹⁸. Pažymėtina, kad senaisiais laikais proporcingumo principas buvo sietinas daugiau su lygybės, atsilyginimo lygiavertiškumo, proporcingumo reikalavimais. Laikytina, kad anksčiausias žinomas istorinis šaltinis, kuriame paminėtas proporcingumo principas teisiniame kontekste, yra Aristotelio veikalas „Nikomacho etika“, kuriame teigiama, kad tai, kas teisinga, yra ir proporcinga.¹⁹ Vėliau proporcingumo principas teisiniu aspektu buvo plėtojamas ir vystomas Cicerono, Justiniano, Tomo Akviniečio darbuose.²⁰ Būtent T. Akvinietis valstybių savigynos teisėje pateikė pirmąjį proporcingumo principo koncepcijos išskaidymą į dabar žinomą daugiapakopę proporcingumo procedūrą.²¹ Jis teigė, kad jėgos panaudojimas laikomas teisingu, kai laikomasi šių sąlygų: jėga turi būti būtina; ji turi būti proporcinga; taikoma laikantis taisyklių.²² Laikui bėgant proporcingumo principas buvo išplėtotas kontinentinėje teisės sistemoje ir tapo siejamas su nepagrįstai didelės valdžios prievartos uždraudimu. Norminę formą šis principas įgavo Prūsijos teisėje 1794 m., kuomet kaip bendra taisyklė buvo nustatyta, jog policija turi teisę imtis „būtinų priemonių“ tam, kad „palaikytų viešąją tvarką“.²³ Vėliau, XIX amžiuje, Prūsijos administracinis teismas pateikė išsamesnį proporcingumo principo apibūdinimą nurodydamas, kad: „teisingas

¹⁴ „Lietuvių kalbos žodynas“, žiūrėta 2024-03-22, <http://www.lkz.lt/?zodis=proporcingas&id=22279790000>.

¹⁵ Leonaitė, *supra note*, 4: 27.

¹⁶ Milena Korycka-Zirk, „Politiškumas ir proporcingumas – konstitucinių vertybių kolizijų sprendimo metodai“, *Teisė* Vol. 128, (2023): 76.

¹⁷ Leonaitė, *op. cit.*, 28.

¹⁸ Losis, *supra note*, 2:42.

¹⁹ Eric Engle, „The History of the General Principle of Proportionality: an Overview“, *10 Dartmouth Law Journal* 1-11 (2012):3-4, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1431179.

²⁰ *Ibd.*.

²¹ *Ibd.*, 5.

²² *Ibid.*

²³ Losis, *op. cit.*, 43.

santykis tarp pasekmių ir priemonių yra prielaida teisėtiems policijos veiksams ir kad veiksmas dėl šios priežasties turi būti efektyvus ir būtinas tam, kad pasiektų numatytus tikslus“.²⁴

„Pirmą kartą proporcingumo principas Europos Sąjungos teisėje kaip „bendras teisės principas“ buvo įvardytas ir įtvirtintas taikant jį 1970 metais ETT byloje, kurioje proporcingumo principas vienareikšmiškai buvo susietas su pagrindinių asmens teisių apsauga“²⁵. Šioje byloje ETT nurodė priežastį, dėl kurios proporcingumo principas vertinamas kaip bendras Bendrijos teisės principas, taipogi nurodė glaudžią šio principo sąsają su veiksminga žmogaus pagrindinių teisių apsauga, kad tai yra neatsiejama Bendrijos teisės bendrųjų principų dalis, ginama ETT, be to, ji turi būti užtikrinta Bendrijos aparato struktūra ir tikslais.²⁶

Taigi, šiuolaikinėje teisėje įsitvirtinusi nuostata, jog proporcingumo principo „idėja ta, kad turi būti draudžiama per daug griežtai varžyti teisės subjektų teises, laisves ar interesus“²⁷. Iškilus tokiam poreikiui, privalo būti atsižvelgiama į varžančios priemonės adekvatumą, vertinama, ar ją pritaikius, nebus nepateisinamai suvaržytos asmens teisės ir laisvės, o teisėtų tikslų privaloma siekti kuo minimalėsne „intervencija“ į žmogaus teises ir laisves. .

Lietuvos teisinėje sistemoje Konstitucinis Teismas šio principo prigimtį ir prasmę yra apibrėžęs ne vienoje konstitucinėje byloje. Štai 2024 m. kovo 7 d. nutarime konstatuota „kad vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, kuris reiškia, kad įstatyme nustatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti“²⁸.

Išanalizavus proporcingumo principo apibrėžimus, galima pastebėti, kad šio principo turinį sudaro „tinkamumo“, „būtinumo“ ir „proporcingumo“ siaurąja prasme elementai, taigi pastebimas šio principo procedūrinis pobūdis, kuris atsiskleidžia per proporcingumo testo taikymą.

Apibendrinus galima teigti, kad proporcingumo principas yra bendrasis teisės principas, kurio turinys dinaminis, t. y. priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių. Principo dinamiškumas lemia tai, kad jis pritaikomas visose teisės šakose, tačiau baudžiamajame procese, kur asmens teisės ir laisvės varžomos bene griežčiausiai, jis yra ypač svarbus įrankis, leidžiantis derinti žmogaus teises ribojančių priemonių taikymą su žmogaus teisių apsauga, įskaitant ir procesinės prievartos naudojimą. Siekiant poveikio priemonę pripažinti proporcinga, visų pirma reikia

²⁴ Ibid.

²⁵ Goda, *supra note*, 3:122.

²⁶ Ibid.

²⁷ Raimundas Jurka ir kt., *Baudžiamojo proceso principai* (Vilnius: Eugrimas, 2009), 152-153.

²⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 7 d. nutarimas byloje Nr. 8/2023“, LRKT, žiūrėta 2024 m. kovo 24 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2971/content>.

atsakyti į šiuos klausimus: ar taikomas ribojimas „tinkamas“, ar jis „būtinasis“ ir „proporcingas“ konkrečioje situacijoje? Atsakymai į šiuos klausimus ir sudaro proporcingumo testo elementus.

1.2. Proporcingumo principo testas

Aukščiau aptartas proporcingumo principas laikomas vienas svarbiausių principų visose teisės sistemose dar ir todėl, kad, pasak J. M. Schamano, mes gyvename „pusiausvyros amžiuje“.²⁹ Poreikis nepažeisti ir derinti individo teises ir laisves su kito individo teisėmis ir laisvėmis arba visuomenės interesais, lėmė konstitucinių vertybių „svėrimo“ metodologijų plėtrą. Kaip tokias galima paminėti „pirmenybinių laisvių“ testą, konstitucinių vertybių „darninimo“ doktriną, Jungtinėje Karalystėje pripažįstamą *Wednesbury* „neprotingumo“ testą, kompleksinio pobūdžio pusiausvyros testą ir kt. Kaip pažymi A. Šindeikis, „balansavimo ir proporcingumo analizės turinys įvairiose teisės sistemose – ta pati teisės principų tarpusavio optimizavimo procedūra, tik įvairiose valstybėse principų balansavimo ir proporcingumo analizės metodika yra skirtingo racionalumo laipsnio ir susideda iš įvairių testų.“³⁰ Šiame darbe bus gilinamasi į vokiškąjį „*trinario*“ testo modelį. Tokį magistrinio darbo autoriaus pasirinkimą lėmė tai, kad šis proporcingumo testas paplitęs ir įsitvirtinęs ne tik tarptautinėje ir Europos Sąjungos teisėje, bet būtent šio testo apraiškų galima aptikti ir Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Kaip nurodo Karolina Bubnytė, pagal suderintų Lietuvos oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatų, kurioms turėjo įtakos Konvencija, pobūdį išskirtinos EŽTT jurisprudencijos įkvėptos tam tikros metodologinės nuostatos, tapusios Konstitucijos aiškinimo instrumentais, o būtent – žmogaus teisių ribojimo konstitucinis proporcingumo patikros testas.³¹ Lietuvos Konstitucinis Teismas perėmė šią metodologiją ir ne kartą išaiškino, kad „nustatant teisinius apribojimus <...> privalu paaisyti <...> proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos

²⁹ Jeffrey M. Shaman, „Constitutional Interpretation: Illusion & Reality“, *Praeger* (2000), cituota iš Lina Beliūnienė, „Žmogaus teisių ir lity konstitucinių vertybių darninimo ir „primenybinių laisvių“ konstitucinių doktrinų santykis“, *Teisės problemos* 4,70 (2010):13, <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/2010-4-beliuniene.pdf>.

³⁰ Algimantas Šindeikis, „Diskursinis konstitucionalizmas atliekant konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizę“, *Konstitucinė jurisprudencija. Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudencija* 4 (24) (2011): 251, https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/01/ktb_2011-424.pdf.

³¹ Karolina Bubnytė, „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos poveikis Lietuvos Konstitucinei jurisprudencijai jo būdai ir leistinos ribos“, *Teisė* 89, (2013): 143, <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/1913/1151>.

neturi varžyti asmens teisių labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti <...>³². Taigi susidūrus pagrindinėms asmens teisėms tarpusavyje arba su viešuoju interesu, proporcingumo patikra išskaidoma į tris etapus, būdingus proporcingumo testui. Darytina išvada, kad Lietuvos Konstitucinis teismas jurisprudencijoje pateikė būtent tokią konstitucinių principų ir interesų kolizijos sprendimo metodiką.

Proporcingumo testas pradėtas naudoti Vokietijoje XIX amžiaus pabaigoje, kai policija turėjo neribotą veiksmų laisvę atliekant savo užduotis, tad iškilo poreikis apriboti šias policijos galias³³. Tai padarė administraciniai teismai, kur ir buvo įvestas proporcingumo principas³⁴. Šis principas nustatė pareigą policijai panaudoti priemones, kurios: tinkamos numatytiems tikslams pasiekti; mažiausiai riboja ginamas teises ir interesus; konkretaus tikslo pasiekimas turi būti pakankamai svarbus, kad pateisintų tokį apribojimą³⁵. Proporcingumo principas, kaip įrankis, žmogaus teisių gynybos srityje pirmą kartą pritaikytas Vokietijos Konstitucinio teismo, įkurto 1951 m., jurisprudencijoje, todėl ir vadinamas „vokiškuoju“ trinariu testu³⁶. Teisės doktrinoje nėra nusistovėjęs griežtai vieningas ir visuotinai priimtinas proporcingumo testo modelis, jis nėra įtvirtintas tiesiogiai Konvencijoje ar kitame Europos Sąjungos teisės akte, todėl proporcingumo principo taikymas yra daugiausiai EŽTT ir ETT praktikos rezultatas. Tačiau sutiktina su Luka Anđelković nuomone, kad proporcingumo principo elementai netiesiogiai įtvirtinti Konvencijos 8 -11 straipsnių antrose dalyse, kur numatyta, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos įstatymu ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje, nes būtent „teisėtumas“ ir „būtinumas“ yra proporcingumo elementai.³⁷

Taikomos priemonės proporcingumą, naudojantis testu, galima nustatyti dviem būdais: vertikaliuoju ir horizontaliuoju. Kaip nurodo E. Losis, vertikalųjį proporcingumo testo modelį, perimtą iš Vokietijos konstitucinės bei administracinės teisės, dažnai taiko ESTT.³⁸ Šio modelio proporcingumo testui būdinga tai, kad proporcingumo principo elementai tiriami vienas po kito nuosekliai, t. y. visų pirma atsakoma į klausimą, ar taikoma priemonė yra „tinkama“ siekiamam tikslui ir padės jį pasiekti; antra, nustatoma, ar taikytina priemonė yra „būtina“ siekiamam tikslui ir ar negalima pritaikyti mažiau varžančios priemonės; trečia, nustatoma, ar taikoma priemonė

³² „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05“, LRKT, žiūrėta 2024 m. kovo 24 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

³³ Luka Anđelković, „The elements of proportionality as a principle of human rights limitations“, *Law and Politics* 15, 3 (2017): 236. <https://scispace.com/pdf/the-elements-of-proportionality-as-a-principle-of-human-3uwec247ke.pdf>.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Leonaitė, *supra note*, 4:33.

³⁷ Anđelković, *op. cit.*

³⁸ Losis, *supra note*, 2:63.

yra „proporcinga siaurąja prasme“, t. y., adekvati konkrečioje situacijoje.³⁹ Jeigu pirmame testo etape į klausimą atsakoma neigiamai, kiti testo elementai netiriami, konstatuojant, kad varžomos priemonės yra neproporcingos.

Pavyzdinis vertikaliojo proporcingumo testo taikymo atvejis galėtų būti Konstitucinio Teismo teisėjo Egidijaus Šileikio 2012 m. vasario 8 d. atskirojoje nuomonėje „Dėl Konstitucinio Teismo „2012 m. vasario 6 d. nutarimo“ pateikta proporcingumo analizė, kur nurodyta, kad: „konstitucinė patikra <...> turėjo būti konstruojama ir formuojama visai kitaip, pvz., tokia seka: *pirma, taikomas išsamus proporcingumo patikros testas (jo suponuojami pirminiai patikros instrumentai): ištiriamas (pensijų) sumažinimo tikslas ir jį lemiantis būtinumas <...> antra, minėtas testas (jo suponuojami patikros instrumentai) gilinamas: ištiriamos priemonės, kurias galima rinktis tikslui pasiekti ir kurios buvo ar nebuvo pasirinktos, ir jų tinkamumas tikslui pasiekti (grėsmei atremti). Būtent šiame kontekste turėjo būti įgyvendinta minėta konstitucinė doktrininė nuostata „tik ypatingu atveju, kai išnaudojus visas vidines ir išorines galimybes neįmanoma (nepavyksta) sukaupti tiek lėšų, kiek yra būtina <...>“.* Tokios dvi konstitucinės įžvalgos, pateiktos atliekant minėtą testą, lemia paskutinį jo etapą – ginčijamos priemonės (pensijų mažinimo) ir tikslo (grėsmės atėmimo) atitikties, t. y. proporcingumo (siaurąja – „finaline“ – prasme) patikrą“⁴⁰. Nors proporcingumo vertinimas atliktas ne baudžiamojo proceso srityje, tačiau proporcingumo principo elementai universalūs ir pritaikomi visose žmogaus teisės ir laisvės varžančiose srityse, todėl gali būti tinkamas pavyzdys taikant ir kardomąsias priemones.

Kitas būdas taikyti proporcingumo testą – horizontalusis, kurio „esmę, sudaro tai, jog jo metu, skirtingai nuo vertikalios testo, visi anksčiau išvardinti elementai tikrinami ne nuosekliai, bet įvertinamas toks elementų kiekis (visuma), kuris leistų formuoti išvadą pagal pasirinkto prievartinio veiksmo atitiktį siekiamiems tikslams“⁴¹. Pasak Jonas Christoffersen, vertikaliojo proporcingumo principo nustatymo testas, kai teisės priešpriešinamos apribojimams, yra tik iliuzija, nes praktikoje balanso paieška neišvengiamai daugialypis uždavinys, verčiantis apsvastyti daugybę variantų, kurie sprendimą priimančią subjektą stumia skirtingomis kryptimis, todėl galimas tik horizontalus tinkamo balanso nustatymo testas, kuris taikytinas plačiau nei apribojimus nustatančios normos⁴². Teismas, taikantis šį proporcingumo testo variantą,

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 8 d. atskiroji nuomonė "Dėl Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d. nutarimo“, LRKT, žiūrėta 2022 m. sausio 13 d., https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2012-02-06_n_atsk_nuomone.pdf.

⁴¹ Losis, *supra* note, 2: 65.

⁴² Jonas Christoffersen, *Fair Balance: Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights* (Boston: Martinus Nijhoff publishers, 2009), 76.

nenaudoja iš anksto nustatytos struktūros, o vertinamos kiekvienos konkrečios bylos aplinkybės ir atitinkamai parenkamas varžančios priemonės variantas.

Magistriniame darbe bus nagrinėjamas vertikalusis proporcingumo testas, kadangi „Lietuvos baudžiamojo proceso doktrinoje formuojasi vertikalusis proporcingumo principo nustatymo modelis, kartais susipinantis su horizontaliojo principo elementais“⁴³. Tačiau „analizuojant proporcingumo principo taikymą nacionalinių ar tarptautinių teisminių institucijų praktikoje, nepakanka vadovautis išankstinėmis teorinėmis schemomis, bet svarbu nagrinėti realų proporcingumo testo taikymą, siekiant nustatyti konkrečios valstybės teismų ar tarptautinės teisminės institucijos praktikai būdingą testo taikymo specifiką.“⁴⁴

Magistrinio darbo autoriaus nuomone, būtina išgryninti vieningai taikomą proporcingumo patikrą vienos iš svarbiausių asmens teisių – teisės į laisvę – varžymo procese, kadangi nevienodai suprantami proporcingumo principo elementai arba jų netaikymas gali lemti skirtingus sprendimus panašiose situacijose, kas ne tik neproporcingai apribotų asmens teises, bet ir mažintų visuomenės pasitikėjimą teismų sistema. Sutiktina su Algimanto Šindeikio nuomone, kad „konstitucinių principų balansavimas ir proporcingumo analizė suteikia tvarkos teisinei sistemai, nes teisėjas privalo nustatyti ir įvertinti konkuruojančias konkrečioje byloje susidūrusias konstitucines vertybes, gilintis į dabarties socialinę realybę, pateikti visuomenei savo argumentų vertybinį turinį“⁴⁵. Be to, proporcingumo tyrimo procese konstitucinių principų balansavimas ir proporcingumo analizė galimose principų kolizijose gali padėti išvengti antikonstitucinių žingsnių⁴⁶.

Apžvelgus KT jurisprudenciją bei teisės mokslininkų darbus proporcingumo principo taikymo srityje, matoma tendencija priimant žmogaus laisvės ir teises ribojančius sprendimus, vadovautis „trinariu“ proporcingumo testu. Toliau darbe bus nagrinėjama proporcingumo testo reikšmė kardomųjų priemonių, konkrečiai – suėmimo – procese.

1.3. Proporcingumo principas taikant kardomasias priemones

Asmens laisvė yra pagrindinė žmogaus teisė, be kurios neįsivaizduojama kitų konstitucinių teisių, t. y. teisės į judėjimo laisvę, teisės kurti šeimą, laisvai reikšti įsitikinimus, teisės į darbą, saviraišką ir kt., įgyvendinimas. Teisė į laisvę įtvirtinta bene kiekvienoje tarptautinėje sutartyje, susijusioje su svarbiausiomis asmens teisėmis ir laisvėmis. Asmens teisė į laisvę reglamentuota

⁴³ Losis, *supra note*, 2: 66.

⁴⁴ *Ibd.*, 42.

⁴⁵ Šindekis, *supra note*, 31: 248.

⁴⁶ *Ibd.*, 254.

Konvencijos 5 straipsnyje⁴⁷, Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 3 straipsnyje⁴⁸, Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakto 9 straipsnyje⁴⁹ ir kt. tarptautiniuose teisės aktuose.

Asmens teisė į laisvę yra prigimtine, taigi, šią teisę turi visi žmonės - ir geriausieji, ir blogiausieji⁵⁰. Pasak T. Birmontienės, konstitucinis žmogaus teisių ir laisvių prigimtinio pobūdžio pripažinimas suponuoja tai, jog negali būti nustatyta tokia šių teisių ir laisvių įgyvendinimo tvarka, kad jų įgyvendinimas priklausytų nuo teisė nepagrįstų valstybės institucijų, pareigūnų ar kitų asmenų sprendimų.⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 20 str. nurodyta: „Žmogaus laisvė neliečiama. Niekas negali būti savavališkai sulaikytas arba laikomas suimtas. Niekam neturi būti atimta laisvė kitaip, kaip tokiais pagrindais ir pagal tokias procedūras, kokias yra nustatęs įstatymas“⁵². Taigi, iš Konstitucijos normos konstrukcijos darytina išvada, kad teisė į laisvę, priešingai nei teisė, pvz., nebūti kankinamam ar nebūti vergovėje – nėra absoliuti, ji gali būti ribojama įstatymų nustatyta tvarka. Taigi, nors tarptautiniai ir Lietuvos teisės aktai įtvirtina ypatingą asmens teisės į laisvę pobūdį, tačiau „*kitas pamatinis ramstis, pagrindžiantis prievartos panaudojimą, yra <...> baudžiamojo – politinio intereso vyravimas, kuriuo remdamiesi visi visuomenės nariai gali reikalauti <...> palaikyti veiksmingą teisėsaugą ir baudžiamosios teisės vykdymą. To įsitikinimo jėga tokia stipri, kad pakankamai pagrindžia kitaip nepageidaujamos valstybės vykdomos prievartos <...> taikymą, jeigu ji vykdoma <...> laikantis konstituciškai garantuojamų teisių ir neviršijant nustatytų apribojimų*“⁵³. Kardomoji priemonė – suėmimas, yra būtent ta priemonė, kurią įgyvendinant apribojamos svarbiausios asmens teisės, tačiau ja gali būti pasiekiamas visuomenės interesas užtikrinti veiksmingą baudžiamąjį procesą.

Pažymėtina, kad BPK kardomųjų priemonių sąvokos nepateikia, ji atskleidžiama baudžiamojo proceso teisės doktrinoje. Pasak Aušros Vingilės, žodis „kardamosios“ nusako šių priemonių esmę, t. y., kad tai priemonės, kurios užkardo, trukdo įtariamajam ar kaltinamajam atlikti tam tikrus veiksmus, kurie kliudytų normaliai proceso eigai ir tiesai nustatyti, taip pat

⁴⁷ „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, LRS, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.

⁴⁸ „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, LRS, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

⁴⁹ „Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių paktas“, LRS, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.

⁵⁰ Toma Birmontienė, „Žmogaus teisės ir laisvės“, iš *Lietuvos konstitucinė teisė*, Mykolo Romerio Universitetas. (Vilnius, Valstybės įmonė registrų centras, 2017), 267, <https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Lietuvos%20konstitucin%C4%97%20teis%C4%97.pdf>.

⁵¹ *Ibd.*

⁵² „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, žiūrėta 2024 m. kovo 25 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>.

⁵³ Csaba Fenyvesi, „Coercive conduct in criminal procedures“, *Acta Juridica Hungarica*, 44,1-2 (2003):90, <https://real.mtak.hu/46547/1/ajur.44.2003.1-2.5.pdf>.

daryti naujas nusikalstamas veikas⁵⁴. Šie nurodyti suėmimo tikslai atskleidžiami BPK 122 str. 1 d. kaip prielaidos suėmimui paskirti. Šios prielaidos proporcingumo teste vertinamos atliekant proporcingumo *stricto sensu* analizę, kurios metu nustatinėjama, ar asmens laisvės suvaržymas proporcingas siekiamam viešajam interesui.

Bendrosios, visoms kardomosioms priemonėms taikytinos nuostatos įtvirtintos BPK 121 str. Tai tam tikros gairės, kurių privalu laikytis sprendžiant bet kurios kardomosios priemonės, nepriklausomai nuo jos rūšies, skyrimo galimumo ir tikslingumo klausimus, o taip pat vėliau jau parenkant konkrečios kardomosios priemonės rūšį. „Kai kurioms kardomosioms priemonėms paskirti pakanka ir minėtųjų bendrųjų skyrimo nuostatų, tačiau kitoms <...> įstatymas numato ir papildomas, specialias aplinkybes, tik kurioms esant kardomoji priemonė galės būti paskirta“⁵⁵. Tokios specialios aplinkybės numatytos suėmimui, kaip *ultimum remedium*, kardomajai priemonei. Be BPK 119 str. nustatytų tikslų pasiekimo galimybės, BPK 122 str. prielaidų, suėmimas turi atitikti įstatyme numatytas sąlygas, t. y. gali būti paskirtas, tik tada, kai kitomis, švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis, negalima pasiekti nustatytų tikslų, taigi, proporcingumo principo prasme, institucijos taikytamos suėmimą, turi vertinti, ar toje situacijoje ši priemonė būtina. Antroji sąlyga nustatyta BPK 122 str. 8 d. Jos įgyvendinimui būtina laikytis reikalavimo, kad suėmimo negalima taikyti tiriant nusikalstamas veikas, už kurias gresia mažesnė, nei vieneri metai, laisvės atėmimo bausmė, t. y. iš esmės ši nuostata suponuoja kardomosios priemonės tinkamumo reikalavimą.

Tačiau net ir tenkinus suėmimo pagrindus ir sąlygas, suėmimas turi būti adekvatus⁵⁶, proporcingas, o asmeniui padaryta žala turi būti adekvati viešojo intereso siekiui užtikrinti, kad baudžiamasis procesas būtų sklandus. Be to, BPK 11 str., 139 str. 1 d. numato, jog kardomoji priemonė turi būti nutraukta, kai tampa nebereikalinga, priešingu atveju suėmimas taip pat laikytinas neproporcingu.

Apibendrinant tai, kas šiame skyriuje išdėstyta, darytina išvada, kad asmens teisė į laisvę nors ir ypatingai saugoma, tačiau ji nėra absoliuti. Teisė į laisvę gali būti ribojama tik įstatymų nustatyta tvarka ir vienas atvejų, kai šios teisės suvaržymas yra pateisinamas – visuomenės siekis užtikrinti veiksmingą baudžiamąjį procesą. Suėmimo taikymui BPK numato specialius reikalavimus, tai yra, skiriant suėmimą, be bendrųjų kardomosioms priemonėms taikomų reikalavimų, turi būti tam tikros sąlygos ir pagrindai. BPK 122 str. 1 d. numatyti pagrindai, o

⁵⁴ Aušra Vingilė, „Problematiciniai kardomųjų priemonių taikymo aspektai“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 9 (2013): 309, <file:///c:/users/mano/downloads/%23%23common.file.namingpattern%23%23-59.pdf>.

⁵⁵ *Ibid.*, 328.

⁵⁶ Raimundas Jurka, Marina Gušauskienė, „Suėmimo atitikties *ultimum remedium* principui diskusiniai klausimai“, *Teisės problemos*, (2009): 67, <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-jurka-gusauskiene.pdf>.

BPK 122 str. 7 d. ir 8 d. sąlygos. Vertinant šias nuostatas teismas turi laikytis BPK 11 str. įtvirtinto proporcingumo principo, t. y. tikrinti, ar suėmimas tinkamas, būtinas ir proporcingas toje situacijoje. Apžvelgus BPK įtvirtintas suėmimui taikomas nuostatas, galima daryti išvadą, kad suėmimo sąlygos ir pagrindai iš esmės atitinka proporcingumo testo elementus. Toliau darbe bus nagrinėjama, ar teismai tinkamai realizuoja proporcingumo testą suėmimo procese.

2. PROPORCINGUMO TESTAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE

Skyriuje palaipsniui bus analizuojami proporcingumo testo elementai pasitelkiant vertikalųjį proporcingumo testą ir bandoma nustatyti, ar teismai, priimant/pratęsiant kardomosios priemonės – suėmimo – nutartis, vadovaujasi „tinkamumo“, „būtinumo“ ir „proporcingumo siaurąja prasme (*stricto sensu*)“ elementais. Ištyrus šiuos elementus, bus bandoma atsakyti į klausimą, kokį proporcingumo testą naudoja teismai, ar teismai išsamiai atlieka proporcingumo vertinimą, ar Lietuvos teisinėje sistemoje skiriant suėmimą, naudojamosi tais pačiais kriterijais ir jeigu ne, ar tai gali lemti skirtingus sprendimus esant panašioms situacijoms.

2.1. Prievartos priemonės – suėmimo „tinkamumo“ elementas

Kaip nurodo E. Losis, prievartos priemonės tinkamumo kriterijus susideda iš prievartos priemonės teisėtumo ir tinkamumo pasiekti nustatytą tikslą, subkriterijų⁵⁷. Kad suėmimas atitiktų teisėtumo kriterijų, „taikomi apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluojamos pakankamai aiškiai“⁵⁸. Be to, taikant suėmimą, turi būti siekiama teisėtų, t. y. įstatyme numatytų, tikslų. Byloje *Merabishvili v. Georgia* Teismas nurodė, kad „jei laisvės atėmimo atvejis nepatenka į Konvencijos 5 straipsnio ribas, negalima spręsti klausimo dėl asmens teisės į laisvę ir viešojo intereso derinimo“⁵⁹ t. y., tolimesnis proporcingumo testo taikymas tampa betikslis. Taigi, vienas iš šio etapų tikslų yra nustatyti, ar asmens suėmimas nėra savavalis ir, nagrinėjamos temos kontekste, paskirtas siekiant pristatyti asmenį kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar, kai pagrįstai manoma, jog būtina užkirsti kelią padaryti nusikaltimą, arba manoma, jog asmuo, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti.⁶⁰

Teisėtumo vertinimo pobūdis lemia, kad šiame pradiniam etape nėra vertinama siekiamo tikslo svarba, pakanka konstatuoti, jog konkretus tikslas nėra uždraustas Konstitucijos⁶¹. Taikomos priemonės teisėtumo svarbą ne kartą pabrėžė Teismas praktikoje. Pvz., Konvencijos 5 str. pažeidimo kontekste Teismas išaiškino, kad „laisvės atėmimas ne tik turi atitikti Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies a–f punktuose nustatytas sąlygas, bet ir būti „teisėtas“. Tais atvejais, kai

⁵⁷ Losis, *supra note*, 2:64.

⁵⁸ Egidijus Krivka, „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“, *Jurisprudencija*, 2007 100, 10 (2007); 15–22, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2664>.

⁵⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. lapkričio 28 d. sprendimas Nr. 72508/13 *Merabishvili v. Georgia*“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-178753%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-178753%22]})

⁶⁰ „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, LRS, žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.

⁶¹ Leonaitė, *supra note*, 4:34.

ginčijamas suėmimo „teisėtumas“ ir taip pat keliamas klausimas, ar buvo laikomasi „įstatyme nustatytos tvarkos“, Konvencijoje iš esmės remiamasi nacionaline teise ir nustatoma pareiga laikytis nacionalinės teisės materialinių ir procesinių taisyklių. <...>. Reikalaujama, kad suėmimas turėtų pagrindą nacionalinėje teisėje, taip pat numatyta, kad teisė būtų kokybiška ir užtikrintų atitiktį teisinės valstybės principui – bendram suvokimui, įtvirtintam visuose Konvencijos straipsniuose <...>. „Teisės kokybė“ šia prasme reiškia, kad tais atvejais, kai laisvės atėmimas yra galimas pagal nacionalinį įstatymą, jis turi būti pakankamai prieinamas ir tikslus, o jo taikymas – numatomas, kad būtų išvengta savavališkumo rizikos <...>“⁶².

Chrestomatinio pavyzdžiu kai suėmimas buvo pripažintas neteisėtu dėl teisėtumo kriterijaus neatitikimo, laikytina EŽTT byla Jėčius prieš Lietuvą⁶³. Byloje buvo tiriamas prevencinio sulaikymo, nustatyto tuometinio Baudžiamojo proceso kodekso 50-1 straipsnyje, klausimas. Prevencinio sulaikymo esmė ta, kad būdavo sulaikoma ne tada, kai turima duomenų apie konkretaus nusikaltimo padarymą ar ruošimąsi jį padaryti, o tik remiantis bendra neigiama sulaikomojo charakteristika.⁶⁴ EŽTT, nagrinėjęs bylą, nustatė, kad Lietuva šiuo atveju pažeidė EŽTK 5 str. nuostatas ir konstatavo, kad: „laisvė asmeniui gali būti atimta tik siekiant 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų tikslų. Pagal 5 straipsnio 1 dalies c punktą asmuo gali būti sulaikytas tik baudžiamosios bylos kontekste, siekiant pristatyti jį kompetentingai teismo institucijai įtariant jį padarius nusikaltimą“⁶⁵, kitaip sakant, EŽTT savo praktikoje nepripažįsta bendrosios prevencijos, nukreiptos prieš asmenį ar jų grupę, asmens sulaikymo siekiant užkirsti kelią galimiems nusikaltimams, pagrindu – Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje numatytas pagrindų sąrašas, kuriuo remiantis leidžiama sulaikyti asmenį nepažeidus teisės į laisvę.⁶⁶ Teismas šioje byloje įtvirtino „teisės kokybės“ standartą pabrėždamas, kad taikant suėmimą, įstatymas turi būti aiškus, interpretuojamas vienodai ir taikomas nuosekliai. Su „teisės kokybės“ standartu galima sieti ir Teismo reikalavimą, išaiškindą byloje *Belousov v. Russia*, kurioje Teismas nurodė, kad tokios informacijos kaip laisvės atėmimo datos, laiko ir laisvės atėmimo (asmens laikymo) vietos, asmens pavardės, laisvės atėmimo priežasčių ir jį taikančio asmens pavardės nebuvimas

⁶² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugpjūčio 19 d. sprendimas Nr. 37289/12 J.N. v. The United Kingdom“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 10 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-162855%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-162855%22]})

⁶³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. liepos 31 d. sprendimas Nr. 34578/97 Jėčius v. Lithuania, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 10 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58781%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58781%22]})

⁶⁴ Justina Balčiūnaitė, „Probleminiai žmogaus teisių apsaugos aspektai Lietuvos Respublikos baudžiamojoje justicijoje Europos žmogaus teisių konvencijos požiūriu (I dalis)“, 2008 4(106); 42-49, žiūrėta 2024 m. kovo 10 d. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2594>.

⁶⁵ *Ibd.*

⁶⁶ *Ibd.*

(neužfiksavimas) oficialiame dokumente laikytinas nesuderinamu su teisėtumo reikalavimu ir Konvencijos 5 straipsnio tikslu⁶⁷.

Teisėtumo subkriterijaus aspektu taip pat svarbi byla „Gauslys prieš Lietuvą“⁶⁸, kurioje konstatuota, jog ne vien teisėtumas yra lemiamas elementas, Teismas taip pat turi būti įtikintas, jog sulaikymas nebuvo savavališkas, o susijęs tik su Konvencijos 5 str. nurodytomis sulaikymo priežastimis, t. y., nacionalinė teisė turi atitikti Konvencijos keliamus principus. Iš to seka, kad BPK 50-1 straipsnis, kuriame buvo reglamentuotas prevencinis suėmimas, neatitiko Konvencijos 5 str. nuostatų ir sudarė prielaidas savavališkam asmenų suėmimui. Iš esmės tie patys pažeidimai buvo konstatuoti bylose „Stašaitis prieš Lietuvą“⁶⁹, „Karalevičius prieš Lietuvą“⁷⁰, „Butkevičius prieš Lietuvą“⁷¹, „Vaivada prieš Lietuvą“⁷².

Priėmus naująjį 2002 m. gegužės 1 d. Baudžiamąjį kodeksą, jame nustatyti asmens sulaikymo pagrindai atitinka EŽTK 5 str. keliamus reikalavimus ir Konvencijos esmę, todėl bylų, susijusių su kardomosios priemonės suėmimo tinkamumo subkriterijaus - teisėtumo - pažeidimu, naujausioje teismų praktikoje nepasitaikė. Įvertinus BPK 122 str. 7 d. nuostatos konstrukcinę analizę, galima teigti, kad ši norma iš esmės atitinka teisėtumo subkriterijų.

Kad suėmimas atitiktų tinkamumo kriterijų, jis turi atitikti ne tik teisėtumo bet ir tinkamumo siaurąją prasme subkriterijų. Neretai procesinė prievarta baudžiamajame procese yra neišvengiama, kaip neišvengiamas ir trukdymas greitam ir išsamiam nusikalstamų veikų atskleidimui.⁷³ Suėmimu siekiama užtikrinti, kad įtariamasis ar kaltinamasis nesiims neteisėtų ir priešingų viešajam tikslui, kuris numatytas BPK 1 str., veiksmų. Pažymėtina, kad kardomosios priemonės tinkamumas dažniausiai tikrinamas būtent per prievartos priemonės tinkamumo tikslui pasiekti siaurąją prasme subkriterijų. Šis kriterijus atsako į klausimą, kokius tikslus galima pasiekti taikant konkretų asmens laisvės ribojimą. Nustatant priemonės tinkamumą turi

⁶⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. spalio 4 d. sprendimas byloje Nr. 2653/13 ir 60980/14 Belousov v. Russia“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-166937%22%5D%7D>.

⁶⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. sausio 10 d. sprendimas byloje Nr. 36743/97 Gauslys v. Lithuania“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58853%22%5D%7D>.

⁶⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje Nr. 47679/99 Stašaitis v. Lithuania“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-5579%22%5D%7D>.

⁷⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. birželio 6 d. sprendimas byloje Nr. 53254/99 Karalevičius v. Lithuania“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-22516%22%5D%7D>.

⁷¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje Nr. 48297/99 Butkevičius v. Lithuania“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-5570%22%5D%7D>.

⁷² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje Nr. 66004/01 ir 36996/02 Vaivada v. Lithuania“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-78062%22%5D%7D>.

⁷³ Jurka, Gušauskienė, *Supra note*, 58: 63.

būti įvertinta, kokią teisę ir koku laipsniu taikoma prievartos priemonė siekiama suvaržyti. Tuo pačiu turi būti įvertintas siekiamo visuomeninio intereso vertingumas, reikšmingumas visuomenei.⁷⁴ Tinkamumo kriterijus dar gali būti įvardijamas kaip „sąsajumas ar racionalus ryšys tarp apribojimo ir tikslo“⁷⁵. Tai yra, būtina įvertinti, ar paskyrus suėmimą, bus pasiekti BPK 119 str. nustatyti tikslai.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad tinkamumo kriterijų sudaro du subkriterijai – teisėtumo ir tinkamumo. Kad asmens teisės ribojanti priemonė būtų teisėta, ji privalo būti nustatyta įstatymu. EŽTK 5 str. 1 d. c p. nurodyti suėmimo tikslai iš esmės atitinka BPK 122 str. 1 d. įtvirtintas nuostatas ir tik egzistuojant nurodytiems pagrindams, galima spręsti dėl suėmimo taikymo galimybės. Taip pat suėmimo negalima skirti už galimai padarytas nusikalstamas veikas, kurių griežčiausia sankcija neviršija vienerių metų laisvės atėmimo. Be to, suėmimą reglamentuojančios normos turi atitikti „kokybės“ standartus, t. y. būti prieinamos susipažinti, tikslios, o jų taikymas – numanomas. Be teisėtumo, taikoma priemonė turi būti tinkama siaurąja prasme, t. y. turi būti nustatyta, kad suėmimu bus galima pasiekti nustatyto tikslo. Apžvelgus teismų praktiką nagrinėjamu klausimu, probleminių aspektų nenustatyta, todėl laikytina, jog teismai tinkamai įgyvendina proporcingumo principo „tinkamumo“ elementą.

2.2. Prievartos priemonės – suėmimo „būtinumo“ kriterijus

Vadovaujantis EŽTT praktika, Konvencijos saugomų teisių, tame tarpe ir laisvės, ribojimas gali būti pateisinamas tik tuo atveju, jei tarp ribojimo ir jo teisėtų tikslų yra proporcingas ryšys, tai yra, jei ribojimai „būtinai demokratinėje visuomenėje“⁷⁶. Taigi, nustatius, kad prievartos priemonė - suėmimas - tinkama, sekantis vertikaliojo proporcingumo testo nustatymo elementas yra kardamosios priemonės „būtinumas“. Pastarąjį kriterijų apibūdina manymas, kad „neatlikus kai kurių proceso veiksmų, baudžiamosios bylos tyrimas būtų labai kompliktuotas“.⁷⁷ Žodžio „būtinus“ etimologinė reikšmė - toks, be kurio negalima išsiversti, neišvengiamai reikalingas⁷⁸, arba galimybės kitaip pasiekti nebuvimas. Vadinasi, nagrinėjamos temos kontekste, teismai turi įrodyti, kad suėmimas tam tikroje situacijoje yra neišvengiamas ir

⁷⁴ Losis, *supra note*, 2:79.

⁷⁵ Leonaitė, *supra note*, 4:220.

⁷⁶ Janneke Gerards, „How to improve the necessity test of the European Court of Human rights“, *International Journal of Constitutional Law*, 11, 2 (2013): 476, https://www.researchgate.net/publication/273027555_How_to_improve_the_necessity_test_of_the_European_Court_of_Human_Rights.

⁷⁷ Bučiūnas, G. Slaptas sekimas: teisinis reglamentavimas ir praktiniai aspektai. Vilnius, 2012.

⁷⁸ „Lietuvių kalbos žodynas“, žiūrėta 2025 m. kovo 17 d., <https://ekalba.lt/bendres-lietuviu-kalbos-zodynas/b%C5%ABtinas?i=9a2a4183-00e2-4c33-a88f-25e7e14dab65>

neturi likti jokios pagrįstos abejonės, jog asmens teisių suvaržymas galėjo būti pasiektas taikant švelnesnę priemonę. BPK 120 str. 1 d. be suėmimo numatytos dar aštuonios kardomosios priemonės: intensyvi priežiūra, namų areštas, įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu, užstatas, dokumentų paėmimas, specialiosios teisės sustabdymas, įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje, rašytinis pasižadėjimas neišvykti⁷⁹. Varžančias priemones taikančiam subjektui numatytas gana platus „įrankių“ sąrašas, kuriuo jis disponuoja, siekdamas BPK 119 str. numatytų tikslų, o kartu ir viešojo intereso užtikrinimo. Tiesa, BPK 122 str. 7 ir 8 dalyse numatytos sąlygos, kurios turi būti išpildytos skiriant suėmimą, tai yra „suėmimui keliamų tikslų neįmanoma pasiekti kitomis kardomosiomis priemonėmis, o už nusikalstamą veiką, kurios padarymu įtariamas asmuo, turi būti numatyta griežtesnė negu vienerių metų laisvės atėmimo bausmė“⁸⁰. Lietuvos baudžiamajame kodekse už daugelį nusikalstamų veikų yra numatyta griežtesnė, nei vieneri metai, laisvės atėmimo bausmė, todėl nepatikrinus suėmimo „būtinumo“, t. y. neįvertinus, kad tikslo galima pasiekti taikant švelnesnę kardomąją priemonę, sudaromos sąlygos suėmimą skirti beveik kiekvienu atveju.

Konvencija, kiti žmogaus teisių apsaugos standartus nustatantys tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai nepateikia būtinumo sampratos apibrėžimo, todėl jo tenka ieškoti teisės doktrinoje, EŽTT, nacionalinių teismų praktikoje⁸¹. Tiesiogiai „būtinumo demokratinėje visuomenėje“ kriterijus yra įtvirtintas Konvencijos 8–11 straipsnio 2 dalyse⁸². EŽTT, analizuodamas sąvoką „būtinumas demokratinėje visuomenėje“ EŽTK 8-11 str. nurodytų teisių kontekste, byloje *The Sunday Times prieš Jungtinę Karalystę* nurodė, jog „nepaisant, kad būdvardis „būtinumas“ nėra žodžio „privalomas“ atitikmuo ir nepasižymi tokiu lankstumu kaip „priimtinas“, „įprastas“, „naudingas“, „pagrįstas“ ar „pageidaujamas“, tačiau jis turi labiau „primygtinio visuomenės spaudimo“ prasmę“⁸³. 1976 m. *Handyside prieš Jungtinę Karalystę* byloje buvo išdėstyta „Konvencijoje įtvirtintų sąvokų gradacija, atskiriant EŽTK 10 str. 2 d. įtvirtintą „būtinumo demokratinėje visuomenėje“ reikalavimą, viena vertus, nuo griežtesnių „neišvengiamo būtinumo“ (2 str. 2 d.) ar „būtinumo dėl susidariusios kritinės padėties“ (15 str. 1 d.) reikalavimų, kita vertus – nuo lankstesnio pobūdžio terminų „įprasta“ (4 str. 1 d.),

⁷⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. kovo 17 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>

⁸⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. kovo 17 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>

⁸¹ Bučiūnas, *supra note*, 78:214.

⁸² Losis, *supra note*, 2:82.

⁸³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. balandžio 26 d. sprendimas Nr. 6538/74 byloje *Sunday Times v. Jungtinę United Kingdom*“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 22 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>.

„naudinga“, „protinga“, „priimtina“ ar „pageidautina“⁸⁴. Taip pat Teismas pasisakė, jog tam, kad priemonė būtų pripažinta „būtina“, ji turi atitikti „primygtinį socialinį poreikį“. Be to, atlikęs žodžių junginio „būtina demokratinėje visuomenėje“ analizę, konstatavo, kad „aiškinant minėtą sąvoką, turi būti atsižvelgiama į esančius skirtumus tarp valstybių. Nacionalinės teisminės institucijos dėl tiesioginio, nepertraukiamo ryšio su savo valstybių vidaus gyvenimu turi geresnes galimybes įvertinti būtinumo taikyti žmogaus teisių apribojimus turinį nei tarptautinis teisėjas“⁸⁵. Taigi, nacionaliniai teismai, atsižvelgiant į kiekvienos šalies išskirtinumą, turi tam tikrą vertinimo laisvę nusistatyti, kas pripažįstama „primygtiniu socialiniu poreikiu“. Tačiau nepaisant pastarojo išaiškinimo, bendrai „būtinumas“ siejamas su aiškiu ir realiu pavojumi visuomeniniams interesams⁸⁶. Srityse, kuriose varžomos esminės asmens teisės ir laisvės, „bendrojo intereso tikslas yra pagrindas, kuriuo remiantis galima įvertinti priemonės būtinumą. Todėl svarbu pakankamai išsamiai nustatyti visuotinės svarbos tikslą, kad būtų galima įvertinti, ar priemonė yra būtina“⁸⁷.

Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje galimybė pagal Konstituciją riboti asmens teises dažniausiai apibrėžiama per „būtinumą demokratinėje visuomenėje“ arba „viešojo intereso“ apsaugą, todėl nagrinėjant „būtinumo“ kriterijų, tikslinga atskleisti šių sąvokų sampratą.

2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime Konstitucinis teismas įtvirtino, kad „Valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą <...> Kiekvienas viešasis interesas tegali būti grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų.“ 2007 m. gegužės 15 d. nutarime detalizavo, jog „<...> individo autonominiai interesai ir viešasis interesas negali būti priešpriešinami, juos būtina derinti. <...> kiekvieną kartą, kai teismui nagrinėjant bylą kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad, nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos

⁸⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje Handyside prieš Jungtinę Karalystę (Nr. 5493/72)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 22 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>

⁸⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje Handyside prieš Jungtinę Karalystę“, *supra note*, 87.

⁸⁶ Bučiūnas, *supra note*, 78:

⁸⁷ „Assessing the necessity of measures that limit the fundamental right to the protection of personal data: A Toolkit“, European data protection supervisor, žiūrėta 2025 m. kovo 9 d., https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-04-11_necessity_toolkit_en_0.pdf.

ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės. O tais atvejais, kai sprendimą, ar tam tikras interesas turi būti laikomas viešuoju ir ginamas bei saugomas kaip viešasis interesas, turi priimti bylą sprendžiantis teismas, būtina tai motyvuoti atitinkamame teismo akte“⁸⁸.

Teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, jog nagrinėjant viešąjį interesą tiek teisės teorijoje, tiek baudžiamajame procese dažniausiai apie jį kalbama apibendrintai⁸⁹ ir kad tai yra vertinamoji sąvoka, kurią kiekvienu konkrečiu atveju atskleidžia teismas, nagrinėdamas bylą⁹⁰. „Skirdamas suėmimą ir jį pratęsdamas, teismas turi apsvarstyti visus argumentus už ir prieš asmens laisvės suvaržymą, be to, turi būti įsitikinęs, kad tai būtina viešajam interesui apsaugoti“⁹¹. „Nors skiriant kardomąsias priemones viešasis interesas pasireiškia siekiu apsaugoti visuomenę nuo pavojingo asmens ir atskleisti nusikalstamas veikas, kaltuosius asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn, užtikrinti sėkmingą baudžiamąjį persekiojimą, tuo pačiu viešasis interesas pasireiškia ir kaip įtariamąjo, kaltinamo jo teisių bei laisvių apsauga“⁹². Taigi, taikant kardomąsias priemones, teismas turi atsižvelgti ne tik į viešąjį interesą, bet ir asmens interesą nebūti suvaržytam labiau, nei būtina. Pažymėtina, kad svarbu pakankamai išsamiai nustatyti visuotinės svarbos tikslą, kad būtų galima įvertinti, ar priemonė yra būtina⁹³.

Atlikus šešiasdešimties bylų vertinimą, kuriose buvo sprendžiamas klausimas dėl suėmimo paskyrimo/pratęsimo, darytina išvada, kad teismai apie tai, kas konkrečioje situacijoje

⁸⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 7 d. nutarimas Nr. KT21-N3/2024“, LRKT žiūrėta 2025 m. kovo 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2971/content>.

⁸⁹ Rima Ažubalytė, „Diskrecinio baudžiamojo persekiojimo realizavimo kriterijai: Viešojo intereso struktūra“, *Jurisprudencija* 39(31), (2003):54, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3454>.

⁹⁰ Bučiūnas, *supra note*, 78: 52.

⁹¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 20 d. sprendimas Nr. 17095/02 byloje Balčiūnas v. Lithuania“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 8 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122046%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122046%22]}).

⁹² „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. KT8-N6/2017“, LRKT žiūrėta 2025 m. kovo 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1721/content>.

⁹³ https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-04-11_necessity_toolkit_en_0.pdf

laikytina „viešu interesu“ arba iš viso nepasisako⁹⁴, arba pasisako abstrakčiai, nurodydami suėmimo reikalingumą viešajam interesui užtikrinti, išsamiau jo nedetalizuodami⁹⁵.

Tačiau analizuojant bylas, pastebėta ir geroji praktika, kuomet teismų nutartyse tiksliai nurodoma, koks „viešasis interesas“ bus pažeistas, nepaskyrus asmeniui suėmimo. Pavyzdžiui, keliose bylose teismai pagal nagrinėjamas aplinkybes konkretizuoja viešąjį interesą, apibrėždami jog „šiam baudžiamajame procese viešąjį interesą sudaro siekis kuo operatyviau teisiškai įvertinti galimai padarytą nusikalstamą veiką“⁹⁶, arba „suėmimas yra adekvati kardomoji priemonė kaltinamojo galimai padarytų nusikalstamų veikų pavojingumui bei viešojo intereso iširti visuomenei pavojingas nusikalstamas veikas ir nubausti kaltus asmenis užtikrinimui“⁹⁷ taip pat akcentuojamas „siekis izoliuoti nuo visuomenės linkusį nusikalsti asmenį“⁹⁸. Kitur nurodoma, kad yra „viešasis interesas teisiškai įvertinti kaltinamojo galimai padarytas nusikalstamas veikas“⁹⁹ arba konstatuoja, jog „šiam baudžiamajame procese viešąjį interesą sudaro siekis netrukdomai iširti teisme bei teisiškai įvertinti visuomenei pavojingas

⁹⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-449/2024“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=adc1f1d4-bf07-4281-8086-df2fa6115747>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-218-449/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9609a2b0-797e-4dc4-9162-4117d4de328f>; „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-472-493/2024“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a3ea701a-2bfc-46ee-b9d1-86c2adfab078>; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-138-873/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3b45ebb7-744c-42f1-9935-47fef2ea258e>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-54-487/2025“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0e4a967f-d124-4c2a-aa1c-ba880b56efe3>.

⁹⁵ Pvz., „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-322-449/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e3119e5a-8c7f-4602-a403-7e19f7a18c4a>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-268-487/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aecf9c30-dc99-4648-b25d-4fd593638120>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-92-487/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a60587f5-3f80-4fd4-b18d-c89dd2d9018c>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-658/2021“, LITEKO žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ed7758e0-562b-4003-8d7d-72d453f69d39>.

⁹⁶ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-76-493/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c25fb28a-a8a4-4570-acb8-bd6042084fd9>.

⁹⁷ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. rugpjūčio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-343-493/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b994d16b-3033-4343-83f8-17c05b7cb699>.

⁹⁸ „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-42-651/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5626d206-765f-46b4-81cf-1531a111e6c4>.

⁹⁹ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-373-806/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d14bb992-3676-4d11-92a9-d5f1f667a9b6>.

šaunamaisiais ir nešaunamaisiais ginklais ginkluotos organizuotos grupės padarytas nusikalstamas veikas“¹⁰⁰.

Magistranto nuomone, kiekvienoje nutartyje teismas turėtų išsamiai motyvuoti, kokio viešojo intereso konkrečiu atveju siekiama - ar apsaugoti visuomenę nuo nusikalstamų veikų, ar netrukdomai išnagrinėti bylą ar kt. Profesionalūs teisininkai galėtų nustatyti numanomą ginti interesą iš teismo pateiktų motyvų, kadangi viešojo intereso užtikrinimo baudžiamajame procese „trukdžiai“ iš esmės siejasi su suėmimo pagrindais, numatytais BPK 122 str. 1 d. Tačiau ne teisininkui suprasti, koks viešasis interesas byloje ginamas, gali būti sunku. Nors viešojo intereso nekonkretizavimas nedaro kardomosios priemonės – suėmimo savaime neproporcingo, tačiau būti itin atidžiam, individualizuoti priimamus sprendimus įpareigoja tiek EŽTT, tiek Konstitucinio Teismo praktika.

Aptarus viešojo intereso sąvoką, toliau tikslinga pereiti prie „būtinumo“ nustatymo procedūrų, t. y. įvertinti loginį ryšį tarp taikomos priemonės ir siekiamo tikslo.

Nors, kaip minėjome anksčiau, EŽTK byloje *The Sunday Times prieš Jungtinę Karalystę* „būtinumo“ kriterijų atskleidžia per „primygtinio socialinio poreikio“ sąvoką, tačiau magistrinio darbo autorius sutinka su E. Leonaitės išvada, kad „būtinumas“ „anksčiau aptartose EŽTK bylose buvo suvokiamas ne tiek per priežastinį priemonės ryšį su tikslu (reikalingumą tikslui pasiekti), kiek per jos taikymo pagrindo rimtumą („primygtinį socialinį poreikį“), turintį atsverti Konvencijos ginamą asmens galimybę naudotis Konvencijos garantuojama teise“¹⁰¹. Analizuojant „būtinumą“ kaip „primygtinio socialinio poreikio“ testą, „EŽTT vertina, ar buvo būtina suvaržyti žmogaus teises, ar suvaržymas buvo proporcingas siekiamam teisėtam tikslui, ar nacionalinės valdžios institucijų pateikti argumentai dėl žmogaus teisių suvaržymo buvo pakankami ir svarūs“¹⁰². Taigi, „atsižvelgiant į kriterijaus „būtinumas“ pateiktą išaiškinimą, pasigendama esminio proporcingumo principo baudžiamajame procese elemento - alternatyvų pasirinkimo, todėl „primygtinis socialinis poreikis, arba „būtinumas“ EŽTK 8-11 str. prasme, iš esmės skiriasi nuo trinarinio proporcingumo tyrimo testui būdingos „būtinumo“, apibūdinamo per mažiau ribojančios alternatyvos testą, sampratos“¹⁰³. Be to, mažiau ribojančios alternatyvos testas naudojamas ir magistrinio darbo analizei pasirinktoje Vokiškoje trinario proporcingumo testo struktūroje.

¹⁰⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-18-626/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9a250968-b0bc-4639-abc6-d21ec7f88a55>.

¹⁰¹ Leonaitė, *supra note*, 4:75.

¹⁰² Gediminas Bučiūnas, „Europos tyrimo orderio išdavimo problematika“, *Teisės apžvalga*, 2, 18 (2018): 215, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/c15874d3-2b62-4d6c-adf4-68893a82613f>.

¹⁰³ Leonaitė, *supra note*, 4:185.

Kad suėmimo metu turi būti tikrinamas alternatyvios priemonės pasirinkimas nustatė EŽTK byloje Saadi prieš Jungtinę Karalystę įtvirtindamas, jog „Teismo atliekamas vertinimas, ar laisvės apribojimas nebuvo savavališkas, apima ir vertinimą, ar sulaikymas buvo būtinas siekiant nurodyto tikslo. Kadangi asmens sulaikymas yra itin rimta priemonė, ji gali būti pateisinama tik tada, kai kitos, ne tokios griežtos priemonės, buvo apsvarstytos ir pripažintos nepakankamomis, siekiant apsaugoti tam tikrą individualų ar viešą interesą¹⁰⁴“. Naujausioje EŽTT praktikoje, susijusioje su asmens laisvės suvaržymu, Teismas visada kreipia dėmesį, ar nacionaliniai teismai įgyvendino pareigą svarstyti alternatyvias suėmimui priemones. Tai rodo ypatingą „būtinumo“ svarbą suėmimo proporcingumo patikroje.

Tokios pačios nuomonės dėl svarstymo taikyti alternatyvias priemones laikomasi ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Štai naujausioje byloje, susijusioje su laisvės suvaržymu, pasisakoma kad „įstatymų leidėjas, įstatymu nustatydamas asmens laisvę varžantį teisinį reguliavimą, nesilaikė iš Konstitucijos kylančio reikalavimo asmens teisių nevaržyti labiau, nei būtina teisėtam tikslui pasiekti, ir nesudarė prielaidų sprendžiant dėl priemonės, ribojančios asmens laisvę, taikymo, kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją ir individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas jo laisvę ribojančias priemones“¹⁰⁵. Nors šis Konstitucinio Teismo išaiškinimas pateiktas Konvencijos 5 str. 1 d. f p. pažeidimo atveju, tačiau tokia proporcingumo, o kartu ir priemonės „būtinumo“ elemento patikra tinkama ir magistriniame darbe nagrinėjamam suėmimo pobūdžiui.

J. Gerards taip pat siūlo į EŽTT atliekamą „būtinumo“ demokratinėje visuomenėje“ vertinimą visais atvejais įtraukti procesinio pobūdžio „mažiausiai ribojančios alternatyvos“ testą, pagal kurį teismai turėtų įrodyti, jog buvo imtasi reikiamų pastangų, kad ištirtų ir įvertintų skirtingas alternatyvas ir surinktų pakankamai informacijos apie galimas šių alternatyvų pasekmes. Nustačius, kad sprendimų priėmimo procesui trūko atidumo ar konkrečios priemonės pasirinkimas buvo nepakankamai argumentuotas, ši priemonė galėtų būti pripažinta nepagrįsta nesigilinant į materialinius jos „būtinumo“ aspektus.¹⁰⁶

„Doktrinoje nurodoma, kad „mažiau varžančios priemonės“ esmę sudaro reikalavimas, jog teisių apribojimas neviršytų to, kas būtina pagal turinį ir apimtį. Mažiau varžančios priemonės taikymo metu a) nustatoma, ar egzistuoja pakankamai svarbus viešojo intereso tikslas, susiduriantis su konstituciniu principu, ar įmanoma konflikto išvengti neįsikišant į

¹⁰⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. sausio 29 d. sprendimas byloje Nr. 13229/03 byloje Saadi v. The United Kingdom“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84709>.

¹⁰⁵ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 10-A/2022“, LRKT, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2861/content>.

¹⁰⁶ Gerards, *supra* note 78:487.

konstitucinę teisę; b) ar egzistuoja reali teisinė galimybė tam tikslui pasiekti; c) ar gali tikslas (ar tam tikras jo laipsnis) būti pasiektas tokiu būdu, kuris mažiausiai apribotų ribojamą konstitucinę teisę; d) ar patiriama įsikišimo į konstitucinę teisę žala yra proporcinga to įsikišimo dėka apginamo viešojo intereso mastui“¹⁰⁷. Matome, jog atsižvelgiant į galimą analizę, „būtinumo ir proporcingumo sąvokos šiek tiek sutampa ir, priklausomai nuo taikomo ribojimo, abu bandymai gali būti atliekami vienu metu arba net atvirkštine tvarka“¹⁰⁸.

Analizuojant EŽTT praktiką, pastebima, kad „mažiau varžančios priemonės“ taikymui suteikiamas procedūrinis pobūdis, t. y. vertinama, ar kompetentingos institucijos įdėjo pakankamai pastangų, kad ištirtų ir įvertintų įvairias alternatyvas ir apsvaistytų mažiau ribojančias priemones. Taigi, vadovaujantis Teismo praktika, suėmimas turėtų būti nepriimtinas, jeigu nagrinėjamu atveju turimos kitos pakankamai veiksmingos alternatyvos, kurios nebuvo išsamiai aptartos.

EŽTT praktikoje konstatuojama, kad „būtinumo“ taikyti kardomąją priemonę nebuvimas suponuoja prievartos priemonės savavališkumą¹⁰⁹. Pavyzdžiui, byloje Dima Dimov ir kiti prieš Bulgariją Teismas nustatė EŽTK 5 str. pažeidimą, kadangi valdžios institucijos neįrodė taikomos priemonės būtinumo, nepaaiškino svarbių ir pakankamų priežasčių, kuriomis ji buvo grindžiama, kad būtų išvengta bet kokio įtarimo dėl savivalės.¹¹⁰ Byloje S., V. ir A. prieš Daniją EŽTT, analizuodamas „būtinumo“ elementą, nustatė, kad laisvės atėmimas būtų laikomas nesavavališkas, neužtenka, jog ši priemonė būtų vykdoma laikantis nacionalinės teisės; ji taip pat turi būti būtina susiklosčiusiomis aplinkybėmis. Turi egzistuoti svarbios ir pakankamos priežastys, o nacionalinės institucijos, vykdydamos procesą, turi parodyti „ypatingą atidumą“. „Spręsdamos, ar asmuo turi būti paleistas, ar suimtas, valdžios institucijos privalo apsvaistyti alternatyvias priemones, kaip užtikrinti jo atvykimą į teismą“¹¹¹. Sutiktina su J. Christoffersen teiginiu, kad „reikalavimas nustatyti pakankamų priemonių ir tikslo santykį turėtų būti tiesiogiai proporcingas teisės apsaugos standartui – kuo svarbesnė asmens teisė ribojama, tuo daugiau

¹⁰⁷ Supra note, 34.

¹⁰⁸ „Assessing the necessity of measures that limit the fundamental right to the protection of personal data: A Toolkit“, European data protection supervisor, žiūrėta 2025 m. kovo 9 d., https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-04-11_necessity_toolkit_en_0.pdf.

¹⁰⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. spalio 22 d. sprendimas byloje Nr. 35553/12, 36678/12 ir 36711/12 byloje S., V. and A. v. Denmark“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-187391%22\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-187391%22]}).

¹¹⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2020 m. spalio 7 d. sprendimas Nr. 30044/10 byloje Dima Dimov et autres c. Bulgarie, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=002-12901>.

¹¹¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. spalio 22 d. sprendimas Nr. 35553/12, 36678/12 ir 36711/12 byloje S., V. and A. v. Denmark“, supra note, 111.

įrodymų reikia, kad pagrįstų tam tikros priemonės pasirinkimą¹¹². Taigi, atsižvelgiant, kad teisė į laisvę laikoma pamatine asmens teise, suėmimo procese teismų motyvacija suėmimo klausimais turėtų būti itin išsami, o būtinumas taikyti suėmimą ištirtas itin kruopščiai, analizuojant visas galimas taikyti priemones.

Pareiga įvertinti suėmimo būtinumą tiesiogiai įtvirtinta BPK 122 str. 7 d. Normos konstrukcinė analizė bei Konstitucinio Teismo praktika suponuoja išvadą, kad „būtinumas“ suėmimo procese suprantamas per alternatyvų pasirinkimą, kuris turi būti pradedamas nagrinėti nuo švelnesnių, pereinant prie griežtesnių kardomųjų priemonių.

Nors Lietuvos teismų praktika nuosekliai formuojama, kad „proporcingumo principo laikymasis baudžiamajame procese reiškia pareigą priimant kiekvieną sprendimą, susijusį su žmogaus teisių suvaržymu, kruopščiai tikrinti, ar toks suvaržymas nebus per griežtas, t. y. ar tikslai, kurių siekiant buvo nuspręsta taikyti tokią suvaržymo priemonę, negali būti pasiekti taikant švelnesnes priemones“¹¹³, tačiau atlikus teismų sprendimų analizę nustatyta, kad nevisada laikomasi šios nuostatos. Problemos sistemiškumą parodo ir tai, kad aukštesnieji teismai, nagrinėdami skundus, nuolat akcentuoja, kad teismai, skirdami ar tęsdami suėmimą, nesvarsto, ar priemonė tikrai buvo būtina, neanalizuoja kitų alternatyvų galimumo¹¹⁴.

Magistrinio darbo autorius, išanalizavęs teismų praktiką, pastebi, kad bylose teismai argumentuodami dažnai sieja „būtinumą“ su „proporcingumo *stricto sensu*“ kriterijumi, t. y., konstatuodami, kad suėmimas toje situacijoje buvo neproporcingas, taigi, ir nebūtinas, todėl nutartis, kuria suėmimas panaikintas vadovaujantis vien tik „būtinumo“ kriterijumi rasta viena. Šioje byloje Panevėžio apylinkės teismas suėmimą paskyrė asmeniui, kuris atlieka laisvės

¹¹² Janneke Gerards, „How to improve the necessity test of the European Court of Human rights“, *International Journal of Constitutional Law*, 11, 2 (2013): 476, https://www.researchgate.net/publication/273027555_How_to_improve_the_necessity_test_of_the_European_Court_of_Human_Rights.

¹¹³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 21 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-47-579/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a0539696-89a2-491a-a6de-f18045e59739>.

¹¹⁴ Pvz., „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gegužės 23 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-136-658/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d9faf69a-48a5-4b0f-b9dc-dee5d33e57>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. balandžio 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-110-843/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e9bf40f-c471-420d-8330-42c6e28f110d>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-316-579/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d9f2a41c-1ef0-452c-a63a-5684878f7ee1>; „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. liepos 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-384-737/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c2947ad5-44ab-4236-9b40-badff1b3b8f6>; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-150-312/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bb109518-d84a-4f7b-8b01-b629e9fcf3a8>.

atėmimo bausmę. Nagrinėjamu atveju aukštesnysis teismas konstatavo, jog „N. M. turi atlikti jam paskirtą bausmę ir būti laisvės atėmimo vietoje pagal jo atžvilgiu priimtus nuosprendžius, todėl nagrinėjamu atveju jam taikyti bet kokią procesinę prievartos priemonę siekiant skundžiamoje nutartyje nurodyto tikslo – užkardyti, kad N. M. nebėgtų (nesislėptų) nuo teismo minėto 2024-02-20 teismo nuosprendžio vykdymo metu nebėra jokio pagrindo, nes jis, atlikdamas realią laisvės atėmimo bausmę, to padaryti negali“¹¹⁵. Taigi, teismas nustatė, kad nėra jokio loginio ryšio tarp paskirtos priemonės ir siekiamo tikslo ir netaikė ne tik suėmimo, bet apskritai nepaskyrė jokios kardamosios priemonės ir neatliko proporcingumo „*stricto sensu*“ tyrimo.

Pastebėtina, kad naikinant žemesniųjų teismų nutartis, kuriomis paskirtas suėmimas ir skiriant švelnesnes kardomasias priemones, teismai gana išsamiai pasisako apie taikomas švelnesnes alternatyvas¹¹⁶. Apžvelgus pastarąsias nutartis, galima daryti išvadą, kad teismai išsamiau dėl kardomųjų priemonių būtinumo pasisako tais atvejais, kai taikomos švelnesnės kardamosios priemonės, o tuo tarpu skiriant suėmimą, išsamios analizės dėl alternatyvių priemonių pasigendama, nors tiek EŽTK, tiek Konstitucinio Teismo praktika įpareigoja „būtinumo“ analizę atlikti ypač kruopščiai būtent tada, kai skiriamos griežtesnės kardamosios priemonės.

Analizuojant teismų nutartis dėl suėmimo, pastebėta, jog teismai ne visada atsako į gynybos argumentus dėl siūlomų konkrečių kardomųjų priemonių. Tokia argumentacija nesuderinama su „būtinumo“ kriterijaus reikalavimu itin kruopščiai apsvarstyti visas galimas, o juo labiau siūlomas, alternatyvas. Pavyzdžiui, gynėjas nurodo, jog „BPK 119 straipsnyje numatyta kardomųjų priemonių paskirtis gali būti įgyvendinta kaltinamajam E. P. paskiriant kitas kardomasias priemones – intensyvią priežiūrą, dokumentų paėmimą bei 10 000 Eur užstatą“¹¹⁷. Teismas, išnagrinėjęs bylą pagal teiktą skundą, išsamiai pasisakė tik dėl galimybės taikyti užstatą, tuo tarpu dėl kitų alternatyvių priemonių nurodė, jog „įvertinus nusikaltimų, kurių padarymu kaltinamas E. P., pobūdį ir sunkumą, asmenybę, šiuo metu kaltinamajam taikoma

¹¹⁵ „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. liepos 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-88-350/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 14 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9938fd58-285b-4976-8579-a964ce162eb6>.

¹¹⁶ Pvz., „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-73-593/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=506fde58-fc48-4905-b3bc-4dddef66294>, „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-52-954/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ef3a9e9f-d2fe-43cf-bc36-a4728da5065d>.

¹¹⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 7 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-60-487/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c59ca0b0-7669-49b4-9018-cbf972af906e>.

griežčiausia kardomoji priemonė yra adekvati <...>. Pagrindo išvadai, kad nagrinėjamoje situacijoje suėmimą galima būtų pakeisti į gynėjo skunde minimas švelnesnes kardomasias priemones, nėra“¹¹⁸. Išanalizavus nutartį, motyvų, dėl kokių priežasčių intensyvi priežiūra su dokumento paėmimu šiuo atveju laikytina nepakankama priemone, nenustatyta. Iš esmės analogiškas teismų argumentavimas, kai skunde gynyba prašo taikyti užstatą ir kitas, švelnesnes, nei suėmimas, kardomasias priemones, nustatytas ir kitose bylose.¹¹⁹

Atlikus teismų nutarčių analizę, pastebima, kad daugumoje jų teismai dėl kardomųjų priemonių būtinumo apsiriboja konstatavimu, jog „kitomis švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis ar jų kompleksu BPK 119 straipsnyje numatyti tikslai nebūtų pasiekti“¹²⁰

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog „būtinumas“ yra antrasis proporcingumo testo elementas, apibūdinamas per „būtinumo demokratinėje visuomenėje“, „viešojo intereso apsaugos“ kriterijus. Kiekviena valstybė, atsižvelgiant į jos socialinę, kultūrinę specifiką, turi teisę nustatyti, kas valstybėje laikoma „viešuoju interesu“, tačiau bendrai būtinumas siejamas su aiškiu ir realiu pavojumi visuomeniniams interesams. Lietuvos baudžiamajame procese viešasis interesas įtvirtintas BPK 1 str.

„Būtinumo“ elementui įvertinti tikslinga taikyti „mažiau ribojančios alternatyvos“ testą, kurio metu suėmimą taikantis subjektas turi imtis reikiamų pastangų, kad ištirtų ir įvertintų skirtingas alternatyvas ir surinktų pakankamai informacijos apie galimas šių alternatyvų pasekmes. Nepakankamai išsamiai ištyrus švelnesnių alternatyvių priemonių galimumą, gali būti pažeidžiamas proporcingumo principas.

Atlikus Lietuvos teismų nutarčių analizę, nustatyta, kad teismai ne visada laikosi „būtinumo“ reikalavimo ir suėmimo procese neatlieka alternatyvų vertinimo. Nors BPK 122 str. 7 d. įpareigoja atlikti alternatyvių priemonių patikrinimą pradedant švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis nei suėmimas, nustatyta, kad teismai iš viso nepasisako dėl galimų alternatyvų, arba pasisako abstrakčiai ir formaliai, visų pirma vertindami suėmimą. Nustatyta, kad vienintelė švelnesnė kardomoji priemonė, dėl kurios teismas pasisako išsamiau – užstatas. Tuo tarpu kitos galimos alternatyvos dažniausiai lieka neaptartos. Lietuvos teismų praktikoje pasitaiko atvejų,

¹¹⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 7 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-60-487/2024“, *supra note*, 119.

¹¹⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 18 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-658/2021“, LITEKO, žiūrėta, 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ed7758e0-562b-4003-8d7d-72d453f69d39>.

¹²⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-322-449/2023“, LITEKO, žiūrėta, 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e3119e5a-8c7f-4602-a403-7e19f7a18c4a>; „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-268-487/2023“, LITEKO, žiūrėta, 2025 m. kovo 25 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e3119e5a-8c7f-4602-a403-7e19f7a18c4a>.

kuomet teismai nuo pačios švelniausios kardamosios priemonės – rašytinio pasižadėjimo neišvyki, iš karto pereina prie pačios griežčiausios – suėmimo, tokiu būdu neįvertinus švelnesnių alternatyvų galimumo. Teismai nevertina švelnesnių priemonių galimumo net ir tais atvejais, kai suimtas skunde pateikia savo argumentu, dėl ko vienokia ar kitokia kardomoji priemonė galėtų būti visiškai pakankama.

2.3. Procesinės prievartos – suėmimo „proporcingumas *stricto sensu*“ (siaurąja prasme)

„Nustatius, jog priemonė tinkama bei kad nėra mažiau ribojančios alternatyvios priemonės, vis tiek turi būti užtikrinama, kad jos ribojantis (neigiamas) poveikis nebus nepagrįstai – neproporcingai – didelis¹²¹ ir atitiks „proporcingumo *stricto sensu*“ kriterijų. Kalbant apibendrintai, proporcingumas siaurąja prasme reiškia „teisingą pusiausvyrą tarp bendruomenės interesų apsaugos ir pagarbos Konvencijos garantuojamoms teisėms ir laisvėms¹²²“.

Taikant šį kriterijų, vertinama taikomos priemonės apimtis, griežtumas bei poveikis Konvencijos ginamai teisei¹²³. Šioje stadijoje laikomasi nuostatos, kad kuo svarbesnė asmens teisė ribojama, tuo didesnė nauda turi būti gaunama, t. y. skiriant suėmimą, turi būti įsitikinta, kad viešasis interesas išnagrinėti bylą, priimti teisingą nuosprendį, užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, turi nusverti privatų asmens interesą naudotis laisve. Kaip nurodo E. Losis, proporcingumo siaurąja prasme tyrimui didelę reikšmę turi įvairūs kiti nesistemizuoti ir pavieniai proporcingumo nustatymo kriterijai, kurie pagrindžia taikytinos priemonės adekvatumą konkrečioje situacijoje¹²⁴, t. y., proporcingumo klausimas įgauna ypatingą reikšmę bendroje dalykų sistemoje¹²⁵. Konstitucinio Teismo doktrinoje akcentuojama, „kad asmens teisės ir laisvės ribojantis įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad sudarytų prielaidas kuo labiau įvertinti individualią kiekvieno asmens padėtį ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones“¹²⁶. Kardamosios priemonės – suėmimo – kontekste šis reikalavimas įgyvendinamas BPK 122 str. 1-4 d. įtvirtintomis nuostatomis, kurias galima įvardyti kaip prielaidas paskirti

¹²¹ Ingrida Danėlienė, „Proporcingumo principas administracinėje teisėje“, (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012), 70-71, https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Ingrida-Dan%C4%97lien%C4%97_Proporcingumo-principas-administracin%C4%97je-teis%C4%97je.pdf.

¹²² Leonaitė, *supra* note 4:194.

¹²³ Leonitė, *supra* note, 4:194.

¹²⁴ Losis, *supra* note, 7:95.

¹²⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. liepos 27 d. sprendimas byloje Nr. 28221/08 byloje *Gatt v. Malta*, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-100190.%22%7D>

¹²⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d. nutarimas byloje Nr. 22/2008-31/2008-9/2010-35/2010“, LRKT žiūrėta 2025 m. kovo 10 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta154/content>.

suėmimą. EŽTT praktikoje yra išplėtotos keturios pagrindinės priimtinos priežastys tęsti asmens kardomąjį kalinimą, t. y.: kai pagrįstai manoma, jog būtina užkirsti kelią padaryti naują nusikaltimą; manoma, jog asmuo, įtariamas padaręs nusikaltimą, gali pabėgti arba imsis veiksmų, trukdančių teisingumo vykdymui; yra rizika, kad paleidus kaltinamąjį, bus sutrikdyta viešoji rimtis. Šie pagrindai, nurodyti EŽTK 5 str. 1 d. c p., iš esmės atitinka BPK 122 str. 1 d. įtvirtintus pagrindus. Nenustačius bent vieno iš šių pagrindų, priemonė laikytina neproporcinga, ir suėmimas neturėtų būti skiriamas, o jeigu buvo paskirtas – naikintinas, kaip neatitinkantis proporcingumo *stricto sensu* elemento.

Analizuojat BPK 122 str. 1 d. teisės normą, matyti, kad straipsnio punktuose nurodytas prielaidas galima taikyti tik esant „pagrįstam įtarimui“, kad asmuo atliks vienokius ar kitokius veiksmus, kurie trukdo efektyviam baudžiamajam procesui, o prielaidai dėl galimo pakartotinio nusikalstamumo rizikos aktualus tikslas apsaugoti visuomenę nuo galimų nusikalstamų veikų.

Būtent suėmimo prielaidų kriterijai įgalina teismus atlikti balansavimą ir įvertinti, ar taikant suėmimą nebus nepateisinamai apribota asmens laisvė.

„Proporcingumo *stricto sensu* tyrimas skiriasi nuo pirmųjų dviejų proporcingumo bendrąja prasme testo etapų tuo, jog pastarieji apsiriboja griežta priemonių – tikslo analize (ar priemonės yra tinkamos ir būtinos siekiant tam tikro tikslo), o šiame etape vertinamos konkrečios bylos aplinkybės, t. y. siekiant priimti sprendimą, vertinama, kokia apimtimi yra apribota pamatinė teisė, kokio masto grėsmė yra kilusi įstatymo ginamai vertybei ir kokia tikimybė, kad ši grėsmė materializuosis“¹²⁷. Be to, turi būti užtikrinama, kad ribojimais nebūtų paneigiama pati balansuojamų teisių esmė.¹²⁸ Reikalavimas nepaneigti žmogaus teisių ir laisvių prigimties bei jų esmės pagal Konstituciją pripažįstamas viena iš sąlygų, kurių privalu laikytis, ribojant žmogaus teises ir laisves¹²⁹. Kaip nurodoma Konstitucinio teismo jurisprudencijoje, „jeigu teisė taip apribojama, kad jos įgyvendinti pasidaro neįmanoma, jeigu teisė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas ribas arba neužtikrinamas jos teisinis gynimas, tai tokiu atveju būtų pagrindo teigti, jog pažeidžiama pati teisės esmė, o tai tolygu šios teisės neigimui“¹³⁰. „Bet koks pagrindinių teisių ir laisvių ribojimas sietinas su konkuruojančių vertybių racionalių santykiu, garantuojančiu, kad apribojimais nebus pažeista atitinkamos žmogaus teisės esmė

¹²⁷ Leonaitė, *supra note*, 4:35.

¹²⁸ Leonaitė, *supra note*, 4:314.

¹²⁹ Lina Beliūnienė, „Žmogaus teisių ar laisvių esmę paneigiančių atvejų konstatavimas konstitucinėje jurisprudencijoje ir jų analizė“, Teisės problemos, 3, 65 (2009):57, <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/2009-3-beliuniene.pdf>.

¹³⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas byloje Nr. 12/95“, LRKT, žiūrėta 2025 m. kovo 19 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta406/content>.

<...>“¹³¹. „Išvada, kad žmogaus teisė ar laisvė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas teisės ribas, daroma, įvertinus konkuruojančių vertybių <...> racionalų santykį“¹³². Toks santykis nustatomas per balansavimą ir interesų pusiausvyros paiešką. Kad konkrečiu atveju pusiausvyra pasiekta tinkamai, pareiga tenka įrodyti teismams.

Apibendrinus tai, kas nurodyta, galima daryti išvadą, kad „proporcingumas *stricto sensu*“ arba „proporcingumas siaurąja prasme“ yra trečiasis proporcingumo testo elementas, kurio metu teismas vertina, ar asmens laisvės suvaržymas pateisina siekį apsaugoti viešąjį interesą, ar suėmus asmenį nebus padaryta didesnė, nei reikalinga, žala asmens teisėms. Šio etapo metu pasitelkiant prielaidų, įtvirtintų BPK 122 str. 1 d., kriterijus, įvertinama rizika dėl asmens galimo trukdymo įgyvendinti efektyvų baudžiamąjį procesą bei kiek ši rizika pagrįsta, kad pateisintų pačią griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą.

2.3.1. Pagrįstas įtarimas įvykdžius nusikalstamą veiką

Pagrįstas įtarimas, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, pripažįstamas *conditio sine qua non* skiriant kardomąją priemonę – suėmimą.¹³³ Tai įtvirtinta ir BPK 121 str. 2 d., kurioje nurodyta, jog „kardamosios priemonės gali būti skiriamos tik tuo atveju, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamasis padarė nusikalstamą veiką“¹³⁴. Kaip pažymi E. Losis, „įtarimo pagrįstumas yra subjektyvus kriterijus, nes kiekvienas asmuo pagrįstumą gali vertinti skirtingai“¹³⁵. Taigi, kaip vertinamoji sąvoka, šis kriterijus atskleistas teismų praktikoje.

EŽTT, nagrinėdamas bylas dėl kardomojo suėmimo, ne kartą nurodė, jog šioje stadijoje reikia turėti pakankamai duomenų, kad būtų pareikšti arba atmesti kaltinimai, pagrindžiantys suėmimo reikalingumą bei kad faktai, keliantys įtarimą, neturi būti tokio paties lygio, kokie būtini apkaltinamajam nuosprendžiui priimti¹³⁶. Lietuvos teismų praktikoje taip pat laikomasi nuostatos, kad suėmimo stadijoje nėra būtina įvertinti duomenis ir konstatuoti, kad asmuo neginčijamai padarė nusikalstamą veiką, „tai gali ir turi padaryti tik pirmosios instancijos

¹³¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. kovo 19 d. nutarimas byloje Nr. 7/2024“, LRKT, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3112/content>.

¹³² Belišienė, *supra note*, 131:57.

¹³³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. lapkričio 17 d. sprendimas byloje Nr. 72508/13 Merabishvili v. Georgia“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-178753%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-178753%22]}).

¹³⁴ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. kovo 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

¹³⁵ Losis, *supra note*, 2:98.

¹³⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje Nr. 72508/13 Merabishvili v. Georgia“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-178753>.

teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą iš esmės. Priešingu atveju būtų pažeisti teismo nepriklausomumo ir nešališkumo principai“¹³⁷. Bei nurodoma, jog „siekiant nuteisti asmenį taikomas įrodinėjimo standartas – bet kokių pagrįstų abejonių dėl jo nekaltumo pašalinimas – skiriasi nuo įrodinėjimo standarto, taikomo siekiant pradėti asmens baudžiamąjį persekiojimą, pagal kurį pakanka pagrįsto įtarimo, kad asmuo padarė nusikaltimą“¹³⁸

„Pagrįsto įtarimo“ reikalavimą sudaro du aspektai: pirmas – faktinis aspektas, tai yra faktų ar informacijos buvimas, kurie objektyvų stebėtoją įtikintų, jog atitinkamas asmuo galėjo padaryti nusikaltimą. Įtarimai turi būti pagrįsti patikrinamais ir objektyviais įrodymais. Neaiškos ir bendro pobūdžio nuorodos valdžios institucijų sprendimuose ir dokumentuose į teisinę nuostatą ar neapibrėžtą „bylos medžiagą“ negali būti laikomos pakankamomis įtarimo „pagrįstumui“ pateisinti.¹³⁹ Be to, EŽTK draudžia suėmimą tais atvejais, kuomet institucijos nors ir sąžiningai, tačiau subjektyviai įtaria, jog asmuo galėjo padaryti nusikalstamą veiką. Įtarimo „pagrįstumas“ sudaro esminę apsaugos nuo savavališko sulaikymo, numatytos Konvencijos 5 str. 1 d. c p., dalį. Tokia Teismo pozicija išdėstyta 1990 m. Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom¹⁴⁰ byloje, kurioje policijos pareigūnai suėmė pareiškėjus vadovaujantis 1978 m. Šiaurės Airijos įstatymo 11 str. 1 d., skelbiantį, kad bet kuris policijos pareigūnas gali suimti asmenį, jeigu įtaria jį esant teroristu. Nors atsakovė įrodė, kad suėmimas buvo pagrįstas „sąžiningu“ įtarimu, t. y. buvo atliekamos apklausos, susijusios su galima teroristine veika, du pareiškėjai prieš septynerius metus buvo bausti dėl šių nusikaltimų, tačiau EŽTT nusprendė, kad nagrinėjamu atveju suėmimas nesant „pagrįstų įtarimų“, laikytinas neteisėtu, o pateikti įrodymai neatitiko minimalaus standarto¹⁴¹. Taigi, nors ir laikoma, jog tiriant ypač sunkias nusikalstamas veikas, tokias, kaip, pavyzdžiui, terorizmas, „įtarimų pagrįstumas“ ne visada gali būti vertinamas pagal tuos pačius nusikaltimų standartus, kurie taikomi kovojant su įprastais nusikaltimais, tačiau Teismas įtvirtino nuostatą, jog kad ir kokie

¹³⁷ „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-30-361/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=925ebbf5-a626-49bb-8d22-0e457d5d144c>.

¹³⁸ „Lietuvos aukščiausiojo teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-695/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a99047e6-5da1-49e5-8fac-465aea262e51>.

¹³⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje Nr. 53660/15 Moldoveanu v. The Republic of Moldova“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-211789>.

¹⁴⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje Nr. 12244/86, 12245/86, 12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom“, HUDOC, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57721>.

¹⁴¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje Nr. 12244/86; 12245/86; 12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom“, supra note, 144.

sunkūs nusikaltimai būtų tiriami, tai nėra būtinybė pateisinti „pagrįstumo“ sąvokos išplėtimo iki tokio lygio, kad būtų pažeista Konvencijos 5 str. 1 d. c p. užtikrinamos apsaugos esmė¹⁴².

Paprastai problemos dėl „įtarimo pagrįstumo“ kyla faktų lygmenyje, kuomet tirama, ar suėmimas buvo pagrįstas pakankamais objektyviais duomenimis, patvirtinančiais „pagrįstą įtarimą“, ar nagrinėjami faktai iš tikrųjų įvyko, bei koku laipsniu teismas suėmimo procese turi tirti duomenis ar įrodymus. Atsakymas į šiuos klausimus pateiktas EŽTT 2020 m. lapkričio 10 d. byloje *Sabuncu ir kiti prieš Turkiją*. Šioje byloje pareiškėjai buvo Turkijos nacionalinio dienraščio „Respublika“, kuris žinomas kaip opozicinis laikraštis dėl tuometinės valdžios kritikos, vadovai bei žurnalistai, įtariami dėl pagalbos organizacijoms, kurios Turkijoje pripažintos teroristinėmis. Įtarimus valstybė reiškė dėl pareiškėjų laikraščiuose ir socialiniuose tinkluose skelbiamų straipsnių, kurie gerai atsiliepė apie minėtas organizacijas. EŽTT, išnagrinėjęs bylą, nustatė, kad nebuvo pagrįstų įtarimų, jog pareiškėjai straipsnių autoriams nurodydavo, kokį turinį skelbti, o Turkijos institucijų kaltinimai buvo paremti tik prielaidomis, kylančiomis iš pareiškėjų užimamų pareigų. Bylos nagrinėjimo metu nenustatyta, kad teroristinės organizacijos kreipėsi į laikraštį, prašydamos skelbti jiems palankią informaciją. Teismas liudytojų parodymus apibūdino kaip bendro pobūdžio informaciją apie tariamus laikraščio ryšius su nurodytomis organizacijomis, o ne kaip patikimus įrodymus. Be to, EŽTT, sprenddamas klausimą dėl „įtarimo pagrįstumo“, išanalizavo dienraštyje skelbtus straipsnius, informaciją socialiniuose tinkluose ir padarė išvadą, kad pareiškėjų skelbta informacija neperžengė saviraiškos laisvės ribos, kuri reikalauja, kad visuomenė turėtų teisę būti informuota apie konflikto dalyvių, įskaitant ir nelegalių organizacijų, požiūrį ir nuomones¹⁴³. Taigi, iš aptartos bylos aplinkybių galima daryti išvadą, kad Teismas, kilus abejonėms dėl faktų, kuriais grindžiamas įtarimas, pagrįstumo, aktyviai atlieka įrodymų patikimumo tyrimą nepaisant nuostatos, kad įrodymams suėmimo metu keliami ne tokie griežti reikalavimai, kokie keliami bylos nagrinėjimo teisme metu. Būtent tokia linkme turėtų būti formuojama ir nacionalinių teismų praktika.

Atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę, išsamaus „pagrįsto įtarimo“ ar „duomenų pakankamumo“ argumentavimo nutartyse pasigendama. Nustatyta, kad teismai „pagrįstą įtarimą“ motyvuoja šabloninėmis frazėmis, pavyzdžiui, nurodydami, jog „duomenų pakankamumo kriterijus yra vertinamasis, todėl skiriant ar pratęsiant kardomąją priemonę,

¹⁴² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. sprendimas byloje Nr. 14305/17 *Elahattın Demirtas v. Turkey* (no. 2)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207173>.

¹⁴³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje Nr. 23199/17 *Sabuncu and others v. Turkey*“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-206212>.

nebūtina turėti tiek duomenų, kiek jų reikia priimant apkaltinamąjį (išteisinamąjį) nuosprendį¹⁴⁴ ir tiesiog išvardina bylos medžiagą, nesigilinant į turinį. Dar kitose bylose apsiribojama nurodymu, jog „nagrinėjamu atveju baudžiamoji byla perduota į teismą su kaltinamuoju aktu, todėl iš esmės ginčo, kad byloje yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad kaltinamasis V. K. galėjo padaryti jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką, nėra. <...> V. K. nurodo, jog savo kaltę pripažįsta. Nurodytų aplinkybių pagrindu, skundą nagrinėjantis teismas, konstatuoja, kad sprendžiant kaltinamajam paskirtos kardomosios priemonės – suėmimo taikymo (ir termino nustatymo) teisėtumo bei pagrįstumo klausimą, šių duomenų pakanka“¹⁴⁵. Pažymėtina, kad nei įstatymuose, nei teismų praktikoje nėra tokios nuostatos, kuri atleistų teismą nuo pareigos įvertinti „pagrįstą įtarimą“ tuo atveju, kai byla perduota teismui, ar kai nusikalstama veika kaltinamas asmuo prisipažįsta, be to, kaltinamasis gali keisti parodymus teisme, todėl teismo rėmimasis vien tuo faktu, kad byla su kaltinamuoju aktu perduota teismui ar kad asmuo pripažįsta kaltę, neatitinka EŽTT formuojamos praktikos dėl kruopštaus „pagrįsto įtarimo“ tikrinimo. Be to, kaip nurodoma byloje Labita prieš Italiją, būtina ištirti, ar pagrįsti įrodymai laikui bėgant tampa ne silpnesni, o stipresni¹⁴⁶. Tokias išvadas įmanoma padaryti tik tinkamai įsigilinus į įrodymų, skirtų suėmimui pagrįsti, turinį.

Ypač atidus ir kruopštus „pakankamų duomenų“ įtarimui pagrįsti motyvavimas turėtų būti bylose, kuriose suėmimas pratęsiamas ne pirmą kartą, kai įtariamasis laikomas sulaikytas dvejus ir daugiau metų. Vien pats ilgai trunkantis ikiteisminis tyrimas gali suponuoti išvadą, jog nepakanka duomenų kaltinimui pagrįsti, kad byla būtų perduota teismui, tačiau teismas net ir tokiais atvejais apsiriboja nurodydami abstrakčias ir šabloniškas frazes dėl duomenų pakankamumo. Pavyzdžiui, LAT eilinį kartą pratęsiant kaltinamajam suėmimą, tiesiog nurodė, jog „baudžiamosios bylos medžiagoje yra pakankamai duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad kaltinamasis E. P. galėjo padaryti jam inkriminuojamas nusikalstamas veikas. Tai ne kartą pažymėta ir ankstesnėse teismų, sprendusių kaltinamajam paskirtos kardomosios priemonės taikymo klausimus ir nagrinėjusių atitinkamus skundus, nutartyse“¹⁴⁷. Tokia motyvacija neatitinka EŽTT įtvirtintų standartų, nurodytų byloje Moldoveanu prieš Mongoliją, pagal kuriuos draudžiama nuoroda į neapibrėžtą bylos medžiagą. Be to, manytina, jog ilgą laiką trunkant

¹⁴⁴ „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-155-616/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 14 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5e236d16-5418-4bd2-a241-1f1c2514cd29>.

¹⁴⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 12 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-63-658/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=02f65858-838b-4df3-a49f-673a5f291314>.

¹⁴⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Nr. 26772/95 Labita v. Italy, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58559>.

¹⁴⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 7 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-60-487/2024“, *supra note*, 119.

tyrimui, eigoje gaunama duomenų, kurie arba sustiprina, arba paneigia „pagrįstą įtarimą“, todėl tikrinant duomenis, turėtų būti išvardijami naujai gauti įrodymai, kurie paneigia arba patvirtina įtarimus.

Atlikus bylų analizę nustatyta ir gerosios praktikos pavyzdžių, kai teismas ne tik išvardina, bet ir aptaria duomenų turinį, pavyzdžiui, *„BPK 121 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas duomenų kardomajai priemonei skirti pakankamumo kriterijus, kuris ypatingai svarbus svarstant griežčiausios kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo ar jos termino pratęsimo klausimą ir negali būti vertinamas tik formaliai apibrėžiant baudžiamojo proceso metu surinktus duomenis, kuriais remiasi valstybinis kaltintojas. Nors šiuo atveju žemesnės instancijos teismas tokių duomenų analizės skundžiamoje nutartyje neatliko, tačiau <...> pagrindo vertinti, kad pratęsiant kardomosios priemonės terminą buvo pažeistas duomenų, sudarančių pagrindą manyti, jog R. P. galėjo padaryti jam inkriminuojamas nusikalstamas veikas, pakankamumo kriterijus, nėra“*¹⁴⁸. Toliau teismas ne tik išvardina bylos medžiagą, bet ir aptaria jos turinį. Dar kitoje byloje aukštesnysis teismas nurodė, kad *„skundžiamą nutartį priėmęs žemesnės instancijos teismas nenurodė detalių argumentų, kuriais remiantis galima būtų spręsti apie duomenų kardomosios priemonės termino pratęsimo klausimui spręsti pakankamumą, apsiribodamas teiginiu, kad baudžiamojoje byloje buvo surinkta pakankamai duomenų, leidusių R. R. surašyti kaltinamąjį aktą ir jį su byla perduoti pirmosios instancijos teismui. Toks žemesnės instancijos teismo nutarties (ne)motyvavimas neatitinka procesiniams sprendimams keliamų reikalavimų išsamiai ir objektyviai pagrįsti daromas išvadas. <...> Šias klaidas šalindama aukštesniojo teismo teisėjų kolegija pati išanalizavo bylos medžiagą“*¹⁴⁹. Taigi, kruopštaus „pagrįsto įtarimo“ patikrinimo reikalaujama ne tik EŽTT, bet nacionalinių teismų praktikoje.

Antrasis „pagrįsto įtarimo“ reikalavimas – kad veiksmai, kuriais kaltinamas įtariamasis, atitiktų bent vieną Baudžiamajame kodekse numatytą nusikalstamą veiką. Taigi, negali egzistuoti „pagrįsto įtarimo“ fakto padarius nusikaltimą tuo atveju, jei sulaikymo metu įtariamojo veiksmai yra laikomi nusikalstama veika, nors vykdymo metu ji nebuvo kriminalizuota. Šiame kontekste paminėtina EŽTT nagrinėta byla Rasul Jafarov prieš Azerbaidžaną, kurioje asmuo buvo suimtas dėl neteisėtos komercinės veiklos. Teismas, atlikęs duomenų dėl suėmimo vertinimą, nustatė, kad tuo metu, kai buvo vykdoma tokia komercinė veikla, įstatymai nedraudė tokio veikos pobūdžio, tad vėliau pasikeitus įstatymams ir veiką įtvirtinus kaip nusikalstamą, negalima tokių

¹⁴⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-192-658/2021“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=91b77b1e3a09-43ac-8bbb-cd9a21ef7761>.

¹⁴⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis, baudžiamojoje byloje Nr. 1S-218-449/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9609a2b0-797e-4dc4-9162-4117d4de328f>.

veikų vertinti kaip nusikaltimo¹⁵⁰. Pažymėtina, jog analizuotoje Lietuvos teismų praktikoje atvejų, kad asmuo būtų suimtas pritaikius jam veiką, kuri nelaikytina nusikaltimu, nenustatyta.

Reikalavimas, kad įtarimas turi būti pagrįstas, išlieka viso suėmimo metu. EŽTT konstatavo, jog tęsiant suėmimą, visi duomenys, turi būti vertinami iš naujo, jie negali būti kopijuojami nuo ankstesnių sprendimų. Kai nacionalinės teisminės institucijos pirmą kartą „nedelsiant“ po sulaikymo išnagrinėja, ar suimtajam skirti kardomąjį kalinimą, to įtarimo nebeužtenka, o institucijos taip pat turi pateikti kitus svarbius ir pakankamus pagrindus sulaikymui pateisinti.¹⁵¹

Apibendrinant „pagrįsto įtarimo“ aspektą, nustatyta, jog šis reikalavimas, įtvirtintas BPK 121 str. 2 d., privalomas visais atvejais skiriant suėmimą. Suėmimo paskyrimas nesant „pagrįsto įtarimo“, suponuoja taikomos priemonės savavališkumą, t. y. galimos prielaidos, kad asmuo suimtas siekiant kitų, baudžiamajame procese nenustatytų tikslų. Tokiais laikytini, pavyzdžiui, siekis priversti asmenį prisipažinti, duoti parodymus prieš kitus asmenis ir kt. Tokie „užslėpti“ tikslai pažeidžia ne tik proporcingumo principą, bet ir kitus baudžiamojo proceso principus. Todėl „suėmimo pagrįstumo“ klausimas ypatingai svarbus proporcingumo nustatymo metu ir turėtų būti analizuojamas atidžiai. Kadangi „pagrįsto įtarimo“ sąvoka yra vertinamoji, jos turinys atskleistas teismų praktikoje, kur nurodoma, jog suėmimo metu faktai, keliantys įtarimą, neturi būti tokio paties lygio, kokie būtini apkaltinamajam nuosprendžiui priimti. „Pagrįstą įtarimą“ sudaro du reikalavimai - faktinis aspektas ir reikalavimas, kad galimai padaryta veika atitiktų Baudžiamajame kodekse įtvirtintą nusikaltimą. Pažymėtina, jog dėl pastarojo reikalavimo probleminių klausimų nenustatyta. Faktinis aspektas reiškia faktų ar informacijos buvimą, kurie objektyvų stebėtoją įtikintų, jog atitinkamas asmuo galėjo padaryti nusikaltimą. Draudžiama skirti suėmimą asmeniui vadovaujantis bendro pobūdžio informacija, neapibrėžta bylos medžiaga ar vadovaujantis vien tik sąžiningu įtarimu. Nors tiek Lietuvos teismų, tiek EŽTT praktikoje pripažįstama, kad suėmimo procese įrodymams keliami mažesni reikalavimai, vis tik kilus bent menkiausiai abejonei dėl „įtarimo pagrįstumo“, teismas turi pareigą išsamiai tirti įrodymus, įsigilinant į jų turinį. Atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę nagrinėjamu aspektu, nustatyta, kad daugeliu atvejų „pagrįstas įtarimas“ grindžiamas abstrakčiomis ir šabloniškomis frazėmis, nesigilinama į įrodymų turinį, motyvuojama darant nuorodą į

¹⁵⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. kovo 17 d. sprendimas byloje Nr. 69981/14 Rasul Jafarov v. Azerbaidžan“, HUDOC žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-161416,%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-161416,%22]}).

¹⁵¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje Nr. 15172/13, Ilgar Mammadov v. Azerbaidžan, HUDOC žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144124>.

ankstesnėse nutartyse nustatytus faktus. Taigi, „pagrįsto įtarimo“ patikra suėmimo procese dažnu atveju Lietuvos teismuose yra nepakankama.

2.3.2. Prielaida, kad kaltinamasis bēgs (slēpsis) nuo teismo

Asmens konstitucinių teisių ribojimas siekiant užtikrinti viešąjį interesą baudžiamajame procese negali remtis vien tik įtarimu, kad kaltinamasis ar įtariamasis padarė nusikalstamą veiką, nes „praėjus tam tikram laikui to nebeužtenka: tuomet teismas turi nustatyti, ar kiti teisminių institucijų nurodyti pagrindai ir toliau pateisina laisvės atėmimą¹⁵²“. Vienas tokių pagrindų – kad kaltinamasis bėgs (slėpsis) nuo teismo, tokiu būdu apsunkindamas baudžiamąjį procesą. Kad asmuo gali atlikti tokius veiksmus, teismai nustato vertindami BPK 122 str. 2 d. įvirtintus kriterijus, kurie nėra apibrėžti, jų turinys atskleidžiamas EŽTT ir Lietuvos teismų praktikoje.

Byla Neumeister prieš Austriją laikytina viena pirmųjų EŽTT bylų, kurioje spręstas klausimas dėl bėgimo (slėpimosi) rizikos. Teismas joje nurodė, jog iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo kaltinamasis ar įtariamasis turi būti laikomas nekaltu, o EŽTK 5 str. 1 d. c p. tikslas iš esmės yra reikalauti jį paleisti į laisvę, kai jo tolesnis suėmimas nebebus pagrįstas. Šioje byloje valdžios institucijos, atsisakydamos pareiškėją paleisti iš kardomojo suėmimo, vadovavosi nerimu, kad tyrimo eigoje pasunkėjus kaltinimams, dėl ko pareiškėjui gresia griežtesnė bausmė, gali padidėti pabėgimo nuo teisėsaugos rizika. Tačiau Teismas nurodė, kad „kai vienintelė likusi sulaikymo priežastis yra baimė, kad kaltinamasis pasislėps ir taip vėliau vengs atvykti į teismą, jis turi būti paleistas, jei gali pateikti pakankamas garantijas, užtikrinančias, kad jis atvyks į teismą“ ir išaiškino, kad kiti veiksniai, ypač susiję su asmens charakteriu, morale, gyvenamąja vieta, profesija, turtu, šeimos ryšiais ir ryšiais su šalimi, kurioje jis persekiojamas, gali patvirtinti, kad pabėgimo pavojus egzistuoja, arba padaryti jį tokį mažą, kad rizika negali pateisinti sulaikymo iki teismo. EŽTT konstatavo, jog pabėgimo pavojus neišvengiamai mažėja išbuvus sulaikyme ilgesnį laiką, nes tikimybė, kad kardomojo kalinimo trukmė bus įskaičiuota į laisvės atėmimo bausmę, kurios kaltinamasis gali tikėtis nuteisimo atveju, gali padaryti šią perspektyvą mažiau grėsmingą ir sumažinti pagundą bėgti¹⁵³. Taigi, kuo ilgiau asmuo laikomas suėmime, tuo labiau sudaromos sąlygos pažeisti proporcingumo principą. Teismas šioje byloje įvedė kriterijus, susijusius su sulaikomojo asmenybe, t. y. asmens charakteriu, morale, gyvenamąja vieta, profesija, turtu, šeimos ryšiais ir kitais ryšiais su šalimi.

¹⁵² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje Nr. 37138/06 Farhad Aliyev v. Azerbaidžan“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-101682>.

¹⁵³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1968 m. birželio 27 sprendimas Nr. 1936/63 Neumeister v. Austria“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57544%22%5D%7D>.

paleisti¹⁵⁹. Be to, kaip nurodo EŽTT, išsamios argumentacijos reikalavimas turi ir kitą funkciją – „įrodyti šalims, kad jos buvo išklaustytos. <...> motyvuotas sprendimas suteikia šaliai galimybę jį apskųsti, taip pat galimybę, kad sprendimą peržiūrėtų apeliacinė institucija¹⁶⁰“.

Lietuvos teismų praktikoje pagrindas, kad asmuo bėgs (slėpsis) nuo pareigūnų, prokuroro ar teismo yra vienas dažniausiai taikomų pagrindų suėmimo bylose. Jis numatytas BPK 122 str. 1 d. 1 p. ir išdėstytas taip: „suėmimo pagrindas yra pagrįstas manymas, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo“¹⁶¹. Taigi, kaip ir „pagrįsto įtario“ dėl nusikaltimo padarymo, taip ir „pagrįsto manymo dėl bėgimo (slėpimosi)“ atveju įstatymas neįpareigoja turėti neginčijamų įrodymų, kad kaltinamasis imsis tokių veiksmų. Tačiau argumentai dėl bėgimo (slėpimosi) taip pat negali būti formalūs ar abstraktūs. Tokia linkme formuojama ir Lietuvos teismų praktika, kurioje nurodoma, jog „nors BK 122 straipsnyje suėmimo skyrimo pagrindai yra suformuluoti kaip spėjimas, prognozė, kad įtariamasis gali imtis tokių veiksmų, tačiau įstatymas reikalauja, kad ši prognozė būtų pagrįsta“¹⁶², tačiau tuo pačiu „nėra būtina nustatyti, jog asmuo praecityje jau mėgino bėgti (slėptis) ar konkrečiomis ir nustatytomis priemonėmis rengiasi, planuoja bėgti (slėptis)“¹⁶³. Taigi, kiekvienu atveju sprendžiant klausimą dėl BPK 122 str. 1 d. 1 p. nurodyto pagrindo tinkamumo, teismui tenka pareiga nurodyti realiai egzistuojančius faktus, kurie sudarytų objektyvų pagrindą prognozei, kad įtariamasis, bėgdamas (slėpdamasis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, trukdys proceso eigai¹⁶⁴. Kriterijai, kuriais teismas remiasi konstatuodamas pagrįstą manymą, kad įtariamasis bėgs (slėpsis), įtvirtinti BPK 122 str. 2 d., kur nurodyta, jog „kai pagrįstai manoma, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, suėmimas gali būti paskirtas atsižvelgiant į įtariamojo šeiminę padėtį, nuolatinę gyvenamąją vietą, darbo santykius, sveikatos būklę, ankstesnį teistumą, ryšius užsienyje ir kitas aplinkybes¹⁶⁵. Minėtame straipsnyje nurodytas aplinkybių sąrašas nėra baigtinis, be to, kaip

¹⁵⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas 2024 m. rugsėjo 13 d. byloje Nr. 615/21, 9427/21 ir 36765/21 Cviková v. Slovakia“, HUDOC žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-234143%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-234143%22]}).

¹⁶⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. vasario 8 d. sprendimas byloje Nr. 36988/07 Ignatenco v. Moldova“, HUDOC žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-103319%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-103319%22]}).

¹⁶¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

¹⁶² „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-38-851/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 5 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f1cd023e-fd99-4840-9145-feb3565c8b77>.

¹⁶³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-50-449/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ff5a067e-ee8d-470a-b20a-8368997abea7>.

¹⁶⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-38-851/2025“, *supra* note, 164.

¹⁶⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

pastebi mokslininkai, „BPK 122 straipsnio 2 dalyje ir BPK 121 straipsnio 4 dalyje numatytų aplinkybių sąrašai yra beveik identiški. Vadinasi, tos aplinkybės, kuriomis gali būti pagrindžiama būtinybė taikyti kardomasias priemones, tuo pačiu dažniausiai gali pagrįsti ir bėgimo (pasislėpimo) pavojų“¹⁶⁶. Taigi, įvertinus nurodytų normų sisteminę ir loginę analizę, galima teigti, kad kaltinamojo amžius skiriant suėmimą taip pat gali būti priskirtinas prie kitų aplinkybių, kurios paminėtos BPK 122 str. 2 d. Be kita ko, „nusikaltimo sunkumas ir įstatymo sankcijoje numatyta griežta laisvės atėmimo bausmė visuomet yra priskiriama BPK 122 str. 2 d. numatytų kitų aplinkybių sąvokai“¹⁶⁷. Tai tik keletas kriterijų, priskirtinų „kitų aplinkybių“ kategorijai. Nagrinėjant bylas dėl kardomųjų priemonių skyrimo, teismas, individualizuodamas kardamosios priemonės taikymą, gali nurodyti ir kitas, įstatyme nenurodytas aplinkybes, kurios gali turėti įtakos sprendimo priėmimui. Kriterijai, numatyti BPK 122 str. 2 d., leidžia teismams įgyvendinti reikalavimą atlikti tinkamą balansavimą, ar konkrečiu atveju suėmus asmenį, bus pasiekta visuomenės pageidaujama nauda, ar šios naudos užtikrinimas nepadarys daugiau žalos Konstitucijoje įtvirtintoms teisėms, kadangi kriterijų sąrašas platus, be to, jis, kaip minėta, nėra baigtinis. Tačiau, magistranto nuomone, kriterijai, pagrindžiantys riziką, kad asmuo bėgs (slėpsis) nuo teisėsaugos institucijų, ne visais atvejais taikomi vienodai, kas labai apsunkina proporcingumo *stricto sensu* objektyvų vertinimą. Tokią išvadą suponuoja rasti teismų praktikos pavyzdžiai, kuomet iš esmės tos pačios situacijos vertintos skirtingai.

Štai toje pačioje baudžiamojoje byloje kaltinamieji, kaltinami iš esmės tomis pačiomis nusikalstamomis veikomis, buvo suimti taikant skirtingus pagrindus, nors atlikus nutarčių analizę, esminių skirtumų tarp asmenis apibūdinančių aplinkybių nepastebėta. Kaltinamasis V.U. suimtas nustačius BPK 122 str. 1 d. 1 p. ir 3 p. pagrindus. Jis kaltinamas padaręs po 2 baudžiamuosius nusižengimus ir nesunkius nusikaltimus, „nusikaltimus, numatytus BK 146 straipsnio 2 dalyje, BK 187 straipsnio 2 dalyje, BK 253 straipsnio 1 dalyje, BK 302 straipsnio 1 dalyje, sunkius nusikaltimus, numatytus BK 253 straipsnio 2 dalyje, BK 178 straipsnio 3 dalyje (6 veikos), BK 180 straipsnio 3 dalyje <...> V. U. praeityje yra 11 kartų teistas Lietuvos Respublikoje ir Vokietijos Federacinėje Respublikoje (paskutinį kartą 2019 m. kovo 12 d.), daugiausia už nusikaltimus nuosavybei (vagystes, plėšimus), teistumas neišnykęs. [tai - autoriaus pastaba] rodo, kad V. U. nemažą laiką tarpą praleido užsienyje, kur, įvertinus pastarojo teistumus, kaltinamasis gali turėti nusikalstamų ryšių. Be to, V. U. iki sulaikymo niekur oficialiai

seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr.

¹⁶⁶ Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas, Pranas Kuconis, Baudžiamojo proceso teisė (Vilnius, 2011), p. 229.

¹⁶⁷Petras Ancelis ir kiti, Tyrimo veiksmas baudžiamajame procese (2011, Vilnius), p. 162., <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/a2ce41b6-b740-4b2b-834d-2ffde0f687a2/content>.

nedirbo ir neturėjo nuolatinio legalaus pragyvenimo šaltinio, Užimtumo tarnyboje užsiregistravo tik prieš sulaikymą (2020 m. lapkričio 18 d.). <...> V. U. yra atlikęs ankstesniais nuosprendžiais paskirtas bausmės, turi pastovią gyvenamąją vietą Lietuvoje, yra vedęs, su žmona augina du mažamečius vaikus, mokėsi ir įgijo <...> specialybę, mokymosi įstaigoje charakterizuojamas teigiamai, privačiai dirbo remontininku, nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. mokėsi <...> mokymo centre teorijos bei siekė praktikos. Be to, byloje pateiktas MB „N“ 2021 m. birželio 10 d. pranešimas dėl planuojamo V. U. įdarbinimo apdailininku. <...> Vilniaus pataisos namų administracija 2022 m. sausio 31 d. charakteristikoje teigiamai įvertino V. U. elgesį <...>, pažymėjo, kad V. U. pagal režimo galimybes bendrauja su žmona ir mažametėmis dukromis, laikosi režimo reikalavimų. Teisėjų kolegijos nuomone, <...> pirmiau aptartų duomenų visuma (ankstesni teistumai, galimi nusikalstami ryšiai užsienyje, gresianti bausmė ir inkriminuojamų nusikalstamų veikų kiekis bei sunkumas) leidžia manyti, kad kaltinamasis gali siekti išvengti baudžiamojo persekiojimo ir bandyti bėgti (slėptis) nuo teismo.“¹⁶⁸.

Kita vertus, kitam bendrakaltinamajam suėmimas paskirtas nenurodant BPK 122 str. 1 d. 1 p. nustatyto pagrindo, o grįstas tik rizika, jog kaltinamasis darys naujas nusikalstamas veikas, numatytas BPK 122 str. 4 d., nors, magistrinio darbo autoriaus nuomone, šis asmuo charakterizuojamas iš esmės vienodai, kaip aukščiau aptartas kaltinamasis. Taigi, suimant V.S. teismas nurodė, kad jis „*kaltinamas daugiau nei dešimties nusikalstamų veikų padarymu, tarp jų ir nusikalstamų veikų, priskiriamų labai sunkių nusikaltimų kategorijai <...> V. S. anksčiau ne kartą teistas tiek Lietuvos Respublikoje, tiek ir užsienio valstybėse, <...> nuo 2013 metų oficialiai niekur nedirbo ir neturėjo legalaus pragyvenimo šaltinio. <...> Kaltinamojo gynėjo skunde akcentuojamos aplinkybės apie V. S. įgytą išsilavinimą, vaikų turėjimą, kaltinamojo sugyventinės darbo užmokestį, kaip legalias šeimos pajamas, byloje esančią UAB (duomenys neskelbtini) pažymą apie tai, jog V. S. ši bendrovė priimtų į darbą, jeigu kaltinamasis būtų paleistas į laisvę, šios aplinkybės nėra pakankamas pagrindas griežčiausiai kardomajai priemonei panaikinti*“¹⁶⁹ ir asmuo suimtas vien dėl rizikos, kad jis galimai darys naujas nusikalstamas veikas.

Apibendrinus nutartyse pateiktus duomenis, galima daryti išvadą, kad abu kaltinamieji padarė nusikaltimus, priskiriamus prie labai sunkių, praeityje teisti užsienyje, turi šeimas, gyvenamąsias vietas, nedirbantys. Abiem atvejais konstatuota, kad šeiminiai ryšiai nesulaikė

¹⁶⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-193-626/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2e37c4e1-b3d8-472c-84f0-446c26a4f30c>.

¹⁶⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-172-478/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=eeb6d085-2ebb-4f6a-8352-ef0ed9faf9c3>.

kaltinamųjų nuo nusikalstamų veikų darymo ir galbūt nesulaikys nuo galimybės daryti naujas nusikalstamas veikas, tačiau kuri aplinkybė lėmė manymą, jog pirmasis kaltinamasis, skirtingai nuo jo bendrakaltinamojo, dar ir bėgs (slėpsis) nuo teismo, vis dėlto nėra aišku. Manytina, kad tokį skirtingą vertinimą galėjo lemti vien tai, kad bylas nagrinėjo skirtingos sudėties teisėjų kolegijos, kurios atlikdamos kriterijų vertinimą kažkuriai aplinkybei suteikė didesnės reikšmės, taigi balansavimas tarp viešojo ir privataus intereso, galima teigti, kartais yra subjektyvus procesas.

Apžvelgiant teismų praktiką, rasta daugiau pavyzdžių, kai vertinant bėgimo (slėpimosi) riziką, teismai skirtingai vertina esmingai nesiskiriančias aplinkybes. Vertinant dvi bylas, kuriose asmenys kaltinami pagal BK 260 str. 1 d. ir BK 259 str. 1 d. nustatyta, jog kaltinamasis L. B., ne kartą teistas, suėmimo nagrinėjimo metu kitu nuosprendžiu nuteistas už analogiškas veikas, paskiriant jam laisvės atėmimą aštuoneriems metams bei keturiems mėnesiams (nuosprendis apskūstas apeliacine tvarka), nedarbančiam, nesusituokusiam, neturinčiam vaikų, ikiteisminio tyrimo metu vengusiam dalyvauti baudžiamajame procese, dėl ko buvo paskelbta paieška, išbuvusiam suėmimo devynis mėnesius, teismas netęsė suėmimo. Teisėjų kolegija konstatavo, jog *„net ir hipotetinės tikimybės, kad L. B. gali bandyti išvengti jam gresiančios atsakomybės bėgdamas (pasislėpdamas) nuo teismo, egzistavimas savaime nėra vertintinas kaip pagrindas kaltinamajam taikyti tik pačią griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą. Teisėjų kolegija atsižvelgia ir į tai, kad L. B. turi nuolatinę gyvenamąją vietą, jis užsiregistravo Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, duomenų apie tai, kad jis turėtų ryšių užsienyje nėra“*¹⁷⁰.

Tačiau kitam kaltinamajam, kaip minėta, kaltinamam analogiškomis veikomis, kuris yra nevedęs, oficialiai nedirba, Užimtumo tarnyboje neregistruotas, tačiau taip pat turinčiam nuolatinę gyvenamąją vietą, šeimą, vaiką, besimokančiam, dirbančiam su AN programa „12 žingsnių“, anksčiau teistam septynis kartus, tame tarpe už labai sunkų nusikaltimą (nužudymą), šioje byloje nesislėpusiam, nepažeidusiam jokių kardomųjų priemonių, teismas konstatavo, jog ir po dešimties mėnesių „vis dar egzistuoja suėmimo pagrindas, numatytas BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte“¹⁷¹. Taigi, vertinant šeiminius kaltinamųjų ryšius, galima daryti prielaidą, jog antrojo kaltinamojo jie yra tampresni, socialiniai ryšiai iš esmės panašūs, pastebėtina, kad pirmasis kaltinamasis šioje byloje buvo pažeidęs švelnesnes kardomasias priemones, kitoje byloje

¹⁷⁰ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-453-935/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f396f5c1-921a-481e-9260-28b4d310d738>.

¹⁷¹ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-137-891/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9b1de8d2-4e02-4907-8af2-5f635e5dcc49>.

jam gresia aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė, tačiau teismai, vertindami ar viešasis interesas išnagrinėti bylą nagrinėjamaais atvejais nusveria asmens teisę į laisvę, priėmė iš esmės skirtingus sprendimus.

Manytina, kad pirmuoju atveju teismas įvertino suėmimo išbūtą laiką ir sprendė, kad toliau tęsti griežčiausią kardomąją priemonę neproporcinga. Tačiau antruoju atveju kaltinamasis suėmime yra išbuvęs ilgiau, nei pirmasis kaltinamasis, tačiau teismai nevertino aplinkybės, kad laikui bėgant bėgimo (slėpimosi) rizika mažėja ir taikyti priemonę tampa neproporcinga.

Taip pat skirtingą kriterijų, numatytą BPK 122 str. 4 d., vertinimą gali lemti nevienodai aiškinamas jų turinys. Atlikus teismų nutarčių analizę, paminėtini kai kurie žemiau nurodytų kriterijų turinio aiškinimo probleminiai aspektai.

Viena iš aplinkybių, kurią teismai vertina, yra kaltinamojo darbiniai santykiai. Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. liepos 30 d. nutartyje aiškiai apibrėžė šio kriterijaus turinį, nurodydamas, jog *„bet kuris realiai atliekamas darbas, jei jis dirbamas Lietuvos Respublikoje veiklą vykdančiame juridiniame asmenyje, kur darbuotojas atlieka darbo sutartimi sulytas darbo funkcijas, yra kontroliuojamas darbdavio bei gauna už tai darbo užmokestį, sudaro pagrindą spręsti apie tam tikrus jo ryšius su Lietuvos Respublika. Be to, legalaus pragyvenimo šaltinio turėjimas tam tikru aspektu gali užtikrinti asmens socialiai priimtina elgesį, taip pat gali būti apsauginiu veiksnio nuo jo tolesnio nusikalstamumo <...>“*¹⁷². Kai kuriose bylose teismai, tinkamai įvertino šį kriterijų, nurodydami, jog vien pateikta pažyma, jog asmenį ketinama įdarbinti nelaikytina pakankamu įrodymu dėl darbo santykių¹⁷³, arba konstatuojama, jog „kaltinamasis skunde nurodo, kad jo darbdavys ketina jį įdarbinti įmonėje, pateikė charakteristiką apie jį, tačiau tai neleidžia daryti vienareikšmės išvados, kad jis iš tiesų bus įdarbintas“¹⁷⁴, dar nurodoma, jog „apie darbinius santykius negalima spręsti ir atsižvelgiant į skunde nurodytą argumentą, kad MB „(duomenys neskelbtini)“ sutiktų priimti V. U. į darbą“¹⁷⁵.

¹⁷² „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-192-658/2021“, *supra note*, 150.

¹⁷³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-288-1076/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7aa3179b-669c-482f-9e85-8944b9ba7ea2>.

¹⁷⁴ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-460-817/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=60bc98e6-6568-467d-9065-ce81da09d1bb>.

¹⁷⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-49-658/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=797a7336-954c-49c4-91af-7bd4a610226b>.

Tačiau nustatyta atvejis, kuomet tamprius socialinius ryšius su Lietuva gali patvirtinti vien tik, kaltinamojo nurodymu, gautas darbo pasiūlymas¹⁷⁶.

Tas pats pasakytina ir apie asmens šeiminius ryšius. Pavyzdžiui, byloje teigiamai įvertinta, kad „kaltinamasis palaiko labai artimus ryšius su savo tėvu ir motina, kurie taip pat gyvena Lietuvoje. Kaltinamojo motinai dėl negalios reikalinga nuolatinė pagalba buityje. Būdamas laisvėje L. S. jai padėdavo, rūpinosi vaistais, veždavo pas gydytojus ir pan.“¹⁷⁷. Tuo tarpu kitoje byloje konstatuota jog „skunde nurodoma, kad kaltinamasis būdamas laisvėje padeda motinai ir broliui, kuriems nustatytas sumažėjęs darbingumas, tačiau pažymėtina, kad kaltinamasis gyveno atskirai nuo savo giminaičių, be to, vien tik šios aplinkybės nepaneigia apygardos teismo išvadų ir nėra pagrindas griežčiausią kardomąją priemonę panaikinti. Vien tai, kad kaltinamasis turi artimų giminaičių, nesant duomenų apie nuolatinius, pastovius ir tamprius ryšius su jais, jo socialinių ryšių tvirtumo neparodo“¹⁷⁸. Arba pažymima – „Dėl skunde nurodomo argumento, kad kaltinamojo tėvui diagnozuotas onkologinis susirgimas, pritartina apylinkės teismui, jog baudžiamojoje byloje nėra duomenų, kad šiam asmeniui yra neišvengiamai būtina būtent kaltinamojo pagalba ir, kad jis (kaltinamojo tėvas) pagalbos negali gauti iš kitų šeimos narių“¹⁷⁹. Beje, pasitaiko atvejų, kuomet teismas iš viso neatsako į gynybos argumentus dėl šeiminių kaltinamojo ryšių. Vienoje byloje kaltinamajam nurodžius, jog „mirė jo tėvas A. K. Motina M. K., būdama pensininkė, liko su neįgalia dukra J. K., kuriai reikalinga pastovi priežiūra“¹⁸⁰, teismas iš viso neanalizavo šių aplinkybių.

Taigi, matyti, kad teismai kai kuriais atvejais kriterijus vertina selektyviai, aplinkybės, kurios galėtų pagerinti kaltinamojo padėtį, nėra vertinamos, o toms pačioms aplinkybėms suteikiama skirtinga reikšmė. Sutiktina, kad taikant suėmimo pagrindus, aplinkybės turi būti individualizuojamos pritaikant jas konkrečiam asmeniui, tačiau, magistrinio darbo autoriaus nuomone, proporcingumo *stricto sensu* nustatymui pats kriterijų turinys turi būti aiškinamas vienodai visiems asmenims. Pavyzdžiui, asmeniui nurodžius, kad jis prižiūri sergančius tėvus,

¹⁷⁶ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-62-954/2025“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 9 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e6336a53-bce9-485b-8ada-13b6b0a50b6f>.

¹⁷⁷ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-62-954/2025“, *supra note*, 178.

¹⁷⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 12 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-148-449/2023“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=321bda74-72a4-40aa-a937-b35de2520f25>.

¹⁷⁹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-103-493/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b05ac580-b49b-439f-ac57-064b9316cb20>.

¹⁸⁰ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-286-397/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bfc7308d-59cb-44ef-b2a2-ec209828ec0a>.

bet nepateikus tai įrodančių dokumentų, turėtų būti konstatuojama, kad ryšiai su tėvais nėra stiprūs, tačiau kriterijų balansavimo metu šią aplinkybę galėtų nusverti kiti, teigiamai asmenį charakterizuojantys kriterijai. Teismų praktikai pateikus kriterijaus turinio išaiškinimą, jis turėtų būti taikomas vienodai visiems kaltinamiesiems ar įtariamiesiems.

Kitas probleminis aspektas proporcingumo *stricto sensu* vertinime pastebėtas situacijose, kai kaltinamasis(-oji) eilę kartų neatvyksta į teismo posėdžius. Teismai tokiais atvejais linkę skelbti asmens paiešką ir paskirti suėmimą, nors, suėmimas vadovaujantis BPK 122 str. 1 d. 1 p., turėtų būti skiriamas, kai yra faktų, jog asmuo mėgins bėgti (slėptis).

Pavyzdžiui, vienoje byloje kaltinamajam, kaltinamam pagal BK 178 str. 3 d., 187 str. 1 d., kuris yra 30 metų amžiaus, vedęs, turi mažametį vaiką, nuolatinę gyvenamąją vietą, dirba, darbdavio charakterizuojamas teigiamai, praeityje neteistas, baustas administracine tvarka teismas paskyrė suėmimą, kadangi jis, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, pagal teismo siųstą šaukimą neatvyko, informavo teismą, jog yra išvykęs į kitą miestą.¹⁸¹ LAT panaikino suėmimą, kadangi žemesnysis teismas visiškai nemotyvavo savo sprendimo dėl kaltinamojo bėgimo (slėpimosi) nuo teismo. Analogiškas atvejis nustatytas ir kitoje byloje¹⁸². Aukštesnieji teismai dažniausiai linkę naikinti žemesniųjų teismų nutartis, teisingai nurodydami, pavyzdžiui, kad „*apylinkės teismas teisingai nustatė, jog kaltinamosios elgesys trukdo procesui, tačiau, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, nepagrįstai sprendė, jog kardamosios priemonės tikslai negali būti pasiekti taikant švelnesnę priemonę. <...> kaltinamosios neatvykimo į du teisiamuosius posėdžius <...> nepakanka palikti skirtą griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą. <...> kaltinamosios suradimas ir sulaikymas nebuvo iš esmės apsunkintas, nuo paieškos paskelbimo ji buvo sulaikyta per devynias dienas. Išskyrus nurodytas aplinkybes, susijusias su jos neatvykimu į teisiamuosius posėdžius, byloje nėra konkrečių duomenų, patvirtinančių svarią riziką, kad kaltinamoji S. S. objektyviai bėgs (slėpsis) nuo teismo. Šią išvadą teismas daro įvertinęs ir suėmimo skyrimo proporcingumą*“¹⁸³. Toks teismo samprotavimas laikytinas teisingu ir atitinkančiu proporcingumo principą, kadangi asmens pristatymui į teismą, kai nėra faktinių duomenų kad jis bėgs (slėpsis), visų pirma reikia išnaudoti kitas procesines prievartos priemones arba švelnesnes kardomasias priemones. Vien toks

¹⁸¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 1 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-17-870/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 14 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9b2f142c-f9f0-4ef9-9928-77705f78d946>.

¹⁸² „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-293-1076/2023“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7cb61af8-23e2-4ef4-8890-4f43c7642a06>.

¹⁸³ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-57-993/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9398614d-2e36-4a70-bb7d-fee93989cbfb>.

argumentavimas, kai nuo švelniausios kardomosios priemonės – rašytinio pasižadėjimo neišvykti pereinama prie suėmimo, kuris yra *ultimum remedium* priemonė, tai yra skiriama, kai kitos varžančios priemonės nepateisina tikslų, kelia nerimą, kad asmens teisė į laisvę tokiu atveju pažeidžiama.

Tačiau visiškai teisingai teismai vertina, kad asmens laisvės apribojimas proporcingas tais atvejais, kai asmeniui neatvykus į teismo posėdžius, turima duomenų, jog jis pabėgo (pasislėpė), arba yra pagrįstas manymas, kad bandys tai daryti. Tokiais atvejais laikytinos situacijos, kuomet kaltinamasis nevyksta į teismą, pažeidžia švelnesnes kardomąsias priemones ir išvyksta į užsienį nepranešęs teismui¹⁸⁴. Arba asmeniui paskyrus periodinį registravimąsi policijos įstaigoje ar rašytinį pasižadėjimą neišvykti jis ne tik nevykdo įpareigojimų, tačiau teismas, siekdamas įteikti šaukimus arba atvesdinti į posėdžius, asmens neranda visais žinomais jo kontaktais.¹⁸⁵

Taigi, iš aukščiau aptartų bylų galima daryti išvadą, kad vien tik asmens nedalyvavimas teisiamajame posėdyje dar neįrodo bėgimo (slėpimosi) rizikos, teismas turi nustatyti visas aplinkybes, kurios pagrįstų tokį manymą. Asmens suėmimas motyvuojant, kad vilkinamas baudžiamasis procesas, neatitinka proporcingumo principo, kadangi tokiais atvejais pirmiausiai reikia išnaudoti kitas baudžiamojo poveikio arba švelnesnes kardomasias priemones.

Svarbus aspektas nagrinėjamo pagrindo kontekste yra taikomo suėmimo trukmės vertinimas proporcingumo prasme. Kaip ne kartą nurodė EŽTT, bėgimo nuo teisėsaugos institucijų rizika laikui bėgant neišvengiamai mažėja¹⁸⁶. Šios rizikos mažėjimas siejamas su minėtoje Neumaster prieš Austriją byloje pateiktu išaiškinimu, jog suėmimo laikas nuteisimo atveju bus įskaitomas į nuosprendžiu paskirtą bausmę. Lietuvos teismų praktikoje taipogi nurodoma, pavyzdžiui, kad nors „vis dar egzistuoja BPK 122 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytas suėmimo skyrimo pagrindas, tačiau teisėjų kolegija pažymi, jog tęsiant griežčiausios

¹⁸⁴ Pvz., „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-57-898/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., LITEKO, <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=056c2766-bfec-40a2-8a49-b5fdfe2ce48b>, „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-41-1020/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7f258404-e110-49ec-b5b6-451b099e3e4a>.

185 Pvz., „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-129-923/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e44f0875-91ee-4adb-b4e6-e64e98d19978>; „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-873/2024“, LITEKO žiūrėta 2024 m. kovo 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c87df209-7134-4c10-b6f9-39af70dc721d>; „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-30-361/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=925ebbf5-a626-49bb-8d22-0e457d5d144c>.

186 „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje Nr. 1/1998/904/1116 I.A. v. France“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:\[%22001-58237%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-58237%22]}).

kardomosios priemonės – suėmimo terminą ilgą laiką, nepakanka nustatyti tik suėmimo pagrindus, būtina atsižvelgti bei įvertinti suėmimo trukmę“¹⁸⁷.

Vis dėlto teismai nevienodai vertina suėmimo trukmės proporcingumą. Skirtingą praktiką akivaizdžiai parodo beveik vienu metu nagrinėtos suėmimo bylos, kuriose kaltinamieji kaltinami labai sunkių nusikaltimų padarymu. Pavyzdžiui, 2025 m. kovo 25 d. LAT panaikino žemesniojo teismo nutartį, kuria A. B. nebuvo paskirtas suėmimas. Kaltinamasis kaltinamas pagal BK 129 str. 2 d. 8 p. tuo, kad jis, „<...> viešojoje vietoje, daugiabučio namo <...> kieme, dėl chuliganiškų paskatų, demonstruodamas niekinamą požiūrį į aplinkinius ir aplinką, ignoruodamas elementarias elgesio taisykles ir visuotinai priimtinas moralės normas, kaip pretekstą panaudodamas mažareikšmę dingstį – G. V. ir su juo buvusių asmenų triukšmavimą, tyčia peiliu dūrė po vieną dūrį į kaklą ir krūtinę, <...> dėl to <...> G. V. įvykio vietoje mirė“¹⁸⁸. Kauno apygardos teismas nors ir nustatė suėmimo pagrindą, numatytą BPK 122 str. 1 d. 1 p., tačiau padarė išvadą, kad tolesnis griežčiausios kardomosios priemonės taikymas būtų neproporcingas bei pažeistų nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų nuostatas. Teismas kardomosios priemonės – suėmimo netaikė motyvuojant, jog aštuoni mėnesiai suėmimo šioje situacijoje neatitinka proporcingumo principo. Bylą nagrinėjant apeliacine tvarka, aukštesnysis teismas vis dėlto panaikino nutartį, akcentuodamas, kad vertintina tai, jog kaltinamajam gresia griežta bausmė, be to, riziką dėl bėgimo (slėpimosi) pagrindžia kitos aplinkybės. Kaltinamasis iki suėmimo turėjo gyvenamąją vietą nuosavybės teise priklausančiame bute, teisėtą darbą, anksčiau teistas už vagystę, nepilnamečiui buvo nutrauktas baudžiamasis procesas, kitas baudžiamasis procesas dėl smurto taip pat nutrauktas susitaikius su nukentėjusiaja, palaikydavo ryšius su artimaisiais, išsiskyręs, gyvena vienas, jo mažamečiai vaikai gyvena su motina, atkreipė dėmesį į kaltinamojo elgesį po galimo nusikaltimo padarymo, t. y., kad jis slėpėsi nuo policijos pareigūnų, jam buvo paskelbta paieška ir jis buvo rastas tik po dviejų parų, be to, po galimo nusikaltimo padarymo paliko vaikus vienus bute, kas rodo, kad jo šeiminiai ir socialiniai ryšiai nėra itin stiprūs“¹⁸⁹.

Tuo tarpu 2025 m. vasario 19 d. byloje Lietuvos apeliacinis teismas paliko galioti žemesniojo teismo nutartį, kuria kaltinamajam R. M. tęsiamas suėmimas jau nuo 2023 m. rugpjūčio 5 d. Nagrinėjamu atveju R. M. kaltinamas pagal BK 129 str. 2 d. 2 p., 3 p., 6 p., t. y. tuo, kad „bute <...> kilusio konflikto tarp jo ir jo sutuoktinės M. S. (M.) metu, panaudojo fizinį

¹⁸⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-313-851/2023“, HUDOC žiūrėta 2025 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5b724b89-4d0e-4aff-9477-91bc0a3c9acf>.

¹⁸⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-1243/2025“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=67205328-b04e-404e-bea9-27c65b434707>.

¹⁸⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-1243/2025“, *supra* note, 190.

smurtą nukentėjusios sutuoktinės atžvilgiu – viso mažiausiai 14 trauminiais poveikiais M. S. (M.) padarė <...> kraujosruvas, ir, tęsdamas smurtą savo sutuoktinės M. S. (M.) atžvilgiu, 2023 m. rugpjūčio 4 d. apie 11.00 val. M. S. (M.) konflikto metu stovint dešimto aukšto bute ant lauko pusės palangės, tyčia uždarė ir užrakino šio lango užraktą, taip tyčia neleisdamas ir atimdamas jai galimybę patekti atgal į buto vidų, t. y. M. S. (M.) esant bejėgiškos būklės, bei suvokdamas, kad M. S. (M.) nukritusi žemyn patirs dideles fizines kančias dėl sužalojimų, ir M. S. (M.), neišsilaikiusi ant dešimto aukšto buto palangės nukrito iš aukščio nugaros kaire puse ant laiptų turėklų ir po to kūno priekine dalimi ant žemės kieto paviršiaus, <...> nuo ko M. S. (M.) <...> mirė“¹⁹⁰. Kaltinamasis R. M. turi du mažamečius vaikus, inkriminuojamo įvykio metu su šeima gyveno socialiniame būste, pripažino, kad mažamečiais vaikais daugiausiai rūpindavosi sutuoktinė, tuo tarpu jis dirbdavo pavienius ir nepastovius nelegalius darbus, vienintelės legalios pajamos, kurias pastarasis gaudavo buvo socialinės išmokos už jo neįgalumą bei mažamečių vaikų auginimą, teistas tris kartus. Taigi, šiuo atveju kaltinamasis yra sulaikytas pusantrų metų, tačiau klausimas dėl jo sulaikymo trukmės proporcingumo nebuvo sprendžiamas.

Paminėtini dar du sprendimai, kuomet Kauno apygardos teismas panaikino žemesniųjų teismų skirtus suėmimus asmenims, kurie neturi tvirtų socialinių ir šeiminių ryšių su Lietuva, kaltinami pagal BK 284 str. ir 138 str. 2 d. 8 p., „pirmosios instancijos teismui neįvertinus suėmimo trukmės ir jo santykio su pareikštų kaltinimų sunkumu“¹⁹¹. Teismas abiem atvejais konstatavo, jog „skundžiama nutartis negali būti pripažįstama teisėta, nes buvo pažeistas proporcingumo principas, pirmosios instancijos teismui neįvertinus suėmimo trukmės ir jo santykio su pareikštų kaltinimų sunkumu“¹⁹².

Dar kitoje byloje teismas pripažino ir keturių mėnesių suėmimą neproporcingu. Šioje byloje kaltinamajam grėsė griežčiausia laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų (BK 138 str. 2 d. 8 p.). Teismas konstatavo, kad kaltinamasis „*turi sugyventinę, <..> augina vaiką ir sugyventinės neįgalų vaiką. Jis Lietuvoje nedirba. Nors tai nepagrindžia stiprių socialinių ir šeiminių ryšių Lietuvoje ir neeliminuoja kaltinamojo pasislėpimo nuo teismo rizikos, tačiau vertinant aukščiau aprašytas aplinkybes, kurios lig šiol V. Z. pagrįstai leido taikyti (tęsti) suėmimą, skundžiama nutartis negali būti pripažįstama teisėta, nes buvo pažeistas*

¹⁹⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-45-478/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8b2d7437-59fd-4872-b754-8a5f716d07b2>.

¹⁹¹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-73-593/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=506fde58-fc48-4905-b3bc-4ddddef66294>.

¹⁹² „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-52-954/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ef3a9e9f-d2fe-43cf-bc36-a4728da5065d>.

proporcingumo principas, pirmosios instancijos teismui neįvertinus suėmimo trukmės ir jo santykio su pareikštų kaltinimų sunkumu“¹⁹³.

Kita vertus, teismai pripažįsta ir vienerių metų suėmimą neproporcingu bylose, kuriose kaltinamajam gresia laisvės atėmimo bausmė iki penkiolikos metų. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas įvertino, kad asmuo, kaltinamas pagal BK 7 str. 12 p., 25 str. 3 d., 260 str. 3 d., paskelbus jo paiešką Vokietijoje, pats atvyko į policiją. Nepaisant to, kad jo socialiniai, šeiminiai, darbiniai ir ekonominiai ryšiai su Lietuvos Respublika buvo silpni, t. y., kad kaltinamasis nevedęs, turi sužadėtinę, Lietuvos Respublikoje nedirba ir Užimtumo tarnyboje neregistruotas, Lietuvoje nedisponuoja nekilnojamuoju turtu, deklaravęs gyvenamąją vietą užsienyje, šeima taip pat gyvena užsienyje, teistas du kartus pagal BK 284 str., teismas konstatavo, jog kaltinamojo ryšiai su užsieniu stipresni, nei su Lietuva, tačiau sprendė, kad vienerių metų taikytas suėmimas neproporcingas¹⁹⁴. Pažymėtina, kad teismas, naikindamas suėmimą, nurodė, jog *„nagrinėjamoje byloje K. J. kaltinamas labai sunkaus nusikaltimo, įtvirtinto BK 260 straipsnio 3 dalyje, padarymu, kurio sankcijoje įtvirtinta vienintelė griežta laisvės atėmimo bausmė nuo dešimties iki penkiolikos metų. Kita vertus, pastaroji aplinkybė nėra absoliuti ir negali turėti lemiamą reikšmę sprendžiant dėl kardomosios priemonės – suėmimo, skyrimo ar termino pratęsimo*“¹⁹⁵.

Aukščiau nurodytos nutarties kontekste įvertintina kita teismo nutartis, kuria kaltinamajam, kaltinamam pagal BK 25 str. 3 d. 260 str. 2 d., teismas pratęsė suėmimą, ko pasekoje asmuo suėmime laikomas metus laiko. Teismas, įvertindamas bėgimo (slėpimosi) riziką vertino, kad *„kaltinamas padaręs dvi nusikalstamas veikas, <...> jų sankcijose baudžiamuoju įstatymu numatytos tik griežtos ilgalaikės laisvės atėmimo bausmės. <...> Teisėjų kolegijos vertinimu, teismas pagrįstai suabejojo kaltinamojo socialinių, darbinių ryšių tvirtumu. Bylos duomenimis, M. V. turi faktinę gyvenamąją vietą (kartu su drauge yra paėmęs būsto kreditą), jis taip pat yra saistomas tam tikrais ekonominiais ir socialiniais ryšiais su Lietuvos Respublika (paimtas būsto kreditas, vykdo individualią veiklą, ūkininkauja, užsiima neformaliu vaikų švietimu ir ugdymu, kaip akcentuojama skunde, yra futbolo klubo prezidentas, salės futbolo rinktinės narys). Tačiau kaltinamojo gynėjo skunde akcentuojamos aplinkybės, nors yra svarbios, teismo buvo vertinamos kartu su kitų bylos duomenų visuma (kaltinamojo deklaruota ir faktinė gyvenamoji vieta yra skirtingos, skirtinguose miestuose; jis nėra susituokęs, nepilnamečių vaikų ir išlaikytinių neturi, ūkininko veiklą vykdo ne vienas, su giminaičiu). <...>*

¹⁹³ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-52-954/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ef3a9e9f-d2fe-43cf-bc36-a4728da5065d>.

¹⁹⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-288-1076/2023“, *supra note*, 175.

¹⁹⁵ *Ibd.*

Akcentuojamos aplinkybės, jog kaltinamasis turi legalų pragyvenimo šaltinį ir pakankamas pajamas (iš ūkio gauna pajamų, jas deklaruoja), tačiau aukščiau paminėti bylos duomenys apie kaltinamajam reiškiamo kaltinimo turinį ir pobūdį (galimai įvykdytos neatsitiktinės nusikalstamos veikos gali būti organizuotos, galimai susijusios su turtinės naudos siekimu), menkina legalaus pragyvenimo šaltinio turėjimo, kaip kriterijaus, mažinančio bėgimo ar slėpimosi nuo teismo riziką, reikšmę. <...> Šiuo aspektu įvertinti ir bylos duomenys apie kaltinamojo apsilankymus užsienio valstybėse (dažnai lankosi, jose turi pažįstamų), jo turimi ryšiai jose (Jungtinėje Karalystėje gyvena brolis), iš jų sprendžiant, kad suimtas turi ryšių užsienyje, kuriais pasinaudodamas gali slėptis nuo teismo <...>“¹⁹⁶. Matyti, kad pastarojo kaltinamojo ryšiai su Lietuva žymiai stipresni, nei pirmiau aptartu atveju, be to, teismas ypač akcentavo ir ryšius su užsieniu, nors duomenys rodo, jog pirmu atveju šie ryšiai kelia nepalyginamai didesnę riziką bėgti (slėptis). Beje, kaltinamasis, kuriam paliktas suėmimas, siūlė teismui sumokėti 20 000 eurų užstatą, tačiau teismas sprendė, kad tokia suma nėra pakankama užtikrinti kaltinamojo dalyvavimą procese. Tačiau esminis momentas, kuris, magistrinio darbo autoriaus nuomone galėjo nulemti suėmimo paskyrimą, yra gresianti ilga bausmė. Pastaruoju atveju teismas bausmės griežtumą akcentavo nurodydamas, jog „tai gali lemti asmens galimo pasislėpimo nuo proceso riziką“¹⁹⁷, tiesa, nurodydamas, jog vertintinos ir kitos aplinkybės. Pirmuoju atveju priešingai – akcentuota, jog griežta bausmė nėra lemiamas kriterijus suėmimo skyrimui. Tačiau įvertinus dvi pastarąsias nutartis, matyti, kad asmenis charakterizuojančios aplinkybės nėra iš esmės skirtingos, tačiau skirtinga teismų atgumentacija ir požiūris į gresiančią bausmę, lemia iš esmės priešingus sprendimus.

Aptarti teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad ne visada teismai vienodai aiškina suėmimo trukmės proporcingumą iš esmės vienodose situacijose. Vienok sutariama, kad suėmimas negali viršyti protingo termino. Pastarosios sąvokos neįmanoma paversti fiksuotu dienų, savaitių, mėnesių ar metų skaičiumi arba įvairiais laikotarpiais, atsižvelgiant į nusikaltimo sunkumą. EŽTT, nagrinėdamas klausimą, ar buvo laikomasi Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies reikalavimų, nacionaliniams teismams yra pateikęs taisyklę, kad teismai, nagrinėdami suėmimo klausimus, turi išnagrinėti ir įvertinti motyvus, kurie leido skirti suėmimą, taip nukrypstant nuo pagarbos asmens laisvei taisyklių.

Apibendrinant galima teigti, kad bėgimo (slėpimosi) nuo teisėsaugos institucijų pagrindas ir jį pagrindžiantys kriterijai teoriškai atitinka EŽTT formuojamą teismų praktiką, tačiau

¹⁹⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-219-487/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=310f27aa-fe15-4fef-9290-79fed6ed8059>.

¹⁹⁷ *Ibd.*

Lietuvos teismai praktinėje veikloje ne visada laikosi Teismo formuojamų standartų. Atlikus teismų nutarčių analizę, pastebėta, kad kai kurių kriterijų, pagrindžiančių įtarimą dėl rizikos, kad kaltinamasis pabėgs (pasislėps) turinys vertintinas skirtingai, kriterijai taikomi selektyviai. Toks vertinimas iškreipia proporcingumo balansavimą ir padaro jį subjektyviu.

Be to, teismai iš esmės skirtingai vertina suėmimo išbūto laiko proporcingumą net ir nustačius riziką, kad asmuo gali bėgti (slėptis). Taigi, vieni teismai vertina tai, kad asmens teisė į laisvę nusveria viešojo intereso poreikį į efektyvų baudžiamąjį procesą praėjus tam tikram laikui, tuo tarpu kitam teismui šis „slenkstis“, kai asmens suėmimas tampa neproporcingu, gali iš esmės skirtis, net ir esant panašioms suėmimo pagrindo aplinkybėms.

2.3.3. Prielaida, kad įtariamasis, kaltinamasis trukdys procesui

Suėmimas laikytinas proporcingu, kai turima pagrįstų duomenų, kad asmuo pats ar per kitus asmenis „gali bandyti paveikti nukentėjusiuosius, liudytojus, ekspertus, kitus įtariamuosius, kaltinamuosius ar nuteistuosius arba sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus bei dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti teisme“¹⁹⁸. Šiai rizikai, kaip ir pagrįstai rizikai dėl kaltinamojo ar įtariamojo bėgimo (slėpimosi), taikomi ankstesniame skyriuje nurodyti tinkamo pagrįstumo, faktinių duomenų buvimo bei išsamaus, kruopštaus argumentavimo reikalavimai. Be to, trukdymo procesui kontekste pažymėtina viena naujausių EŽTT nagrinėtų bylų – Eldar Hasanov v. Azerbaijan, kurioje Teismas nurodė, kad vien abstraktus pavojus, kad pareiškėjas gali sunaikinti įrodymus yra nepakankama priežastis suėmimui, nes reikalingi konkretūs įrodymai arba pagrįsti faktai, jog tokių veiksmų buvo imtasi arba kad buvo reali galimybė naikinti įrodymus¹⁹⁹. Lietuvos teismų praktika taip pat formuojama įtvirtinant nuostatas, jog „BPK 122 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatyto kardomosios priemonės-suėmimo pagrindo buvimas turi būti pagrįstas baudžiamosios bylos medžiagos duomenimis (pavyzdžiui, baudžiamajoje byloje turi būti duomenų, kad įtariamasis (kaltinamasis) pats arba per kitus asmenis bandė paveikti nukentėjusiuosius, liudytojus, ekspertus ir kt.)“²⁰⁰, „privalo būti nustatyta, kad toks susižinojimas [čia turima omenyje su baudžiamajo proceso dalyviais - autoriaus pastaba] nėra atsitiktinis ar siekiant kitokių tikslų, o būtent kad tai susiję su neigiamu

¹⁹⁸ *Supra note*, 1.

¹⁹⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. sausio 10 d. sprendimas byloje Nr. 12058/21 Eldar Hasanov v. Azerbaijan“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 25 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-236197%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-236197%22]}).

²⁰⁰ „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1S-42-651/2024“, *supra note*, 100.

poveikiu bylos procesui“²⁰¹. Pažymėtina, kad teismai nurodo, jog „kaltinamojo vaidmuo nusikalstamos veikos padaryme ar veikos pobūdis taip pat nėra kriterijai, pagal kuriuos galima spręsti apie trukdymą procesui“²⁰². Taigi, teismai išskyrė tam tikrus kriterijus, kurie negali būti vertinami, tokiu būdu apsunkinat kaltinamojo ar įtariamojo padėtį. Manytina, kad kuo tiksliau ir išsamiau teismų praktikoje bus apibrėžtos aplinkybės, svarbios taikant pagrindus, tuo tikslingesnis bus balansavimas tarp asmens teisės į laisvę bei viešojo intereso užtikrinimo.

Kaip ir bėgimo (slėpimosi) nuo teismo rizikos atveju, taip pat ir taikant BPK 122 str. 1 d. 2 p., spaudimo liudytojams ar nukentėjusiesiems pavojus negali būti grindžiamas vien tik griežtos bausmės tikimybe, bet turi būti susijęs su konkrečiais faktais.²⁰³ Beje, Lietuvos teismai laikosi šio 2024 m. rugsėjo 13 d. sprendime Cvikova prieš Slovakiją nurodyto reikalavimo – atlikus teismų praktikos analizę nagrinėtose bylose nenustatyta, kad teismai prie trukdymo procesui aplinkybių priskirtų gresiančios bausmės sunkumo kriterijų.

Apibendrinus, „teismuose reikalaujama labai konkrečių retrospektyvių duomenų, kurie pagrįstų trukdymo procesui riziką, o duomenys, kurie tik leistų prognozuoti tokį elgesį, nelaikomi pakankami“²⁰⁴. Magistrinio darbo autoriaus nuomone, būtent šis reikalavimas gali būti lemiamą aplinkybę, dėl ko suėmimų taikant šį pagrindą yra mažiausiai.

Pažymėtina, kad prie trukdymo procesui negalima priskirti kaltinamojo pasinaudojimas teise tylėti ar neduoti parodymų prieš save. EŽTT konstatavo Konvencijos 5 str. 3 d. c p. pažeidimus, kuomet pareiškėjo sulaikymas buvo motyvuojamas trukdymu procesui, kadangi asmuo nedavė parodymų ir nepripažino kaltės. Teismas nurodė, kad tokių pagrindų pateikimas laikytinas ypač nerimą keliantis, nes jie rodo, kad asmuo gali būti nubaustas už tai, kad rėmėsi savo pagrindinėmis teisėmis į teisingą teismą²⁰⁵. Bylose Letellier prieš Prancūziją²⁰⁶ ir I.A. prieš Prancūziją²⁰⁷ Teismas aiškiai pasisakė, kad suėmimas negali būti naudojamas tikslams, kurie nenurodyti Konvencijos 5 str., pavyzdžiui, kaip patogi priemonė uždelsti tyrimą ar sukurti

²⁰¹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-231-844/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f6db4fc8-a058-49af-b4b5-de1afef875e2>.

²⁰² „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-795/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=334d8c09-9447-42f7-a9ed-a52838c27bc5>.

²⁰³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje Nr. 615/21, 9427/21 ir 36765/21 Cviková v. Slovakia“, *supra note*, 161.

²⁰⁴ Skirmantas Bikelis, „Suėmimo taikymo pokyčiai Lietuvoje: teisinės kultūros perspektyva“, *Kriminologijos studijos* 6 (2018): 21, <https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/view/12672/11275>.

²⁰⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. lapkričio 19 d. sprendimas byloje Nr. 6492/11 Lutsenko v. Ukraine“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-112013%22%7D>.

²⁰⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. birželio 26 d. sprendimas byloje Nr. 12369/86 Letellier v. France“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57678>

²⁰⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje Nr. 1/1998/904/1116 I.A. v. France“, *supra note*. 188.

įrodymus. Nors pastarojo pobūdžio pažeidimų Lietuvos teismų praktikoje atlikus bylų analizę nenustatyta, tačiau pastebėta kitų probleminių aspektų taikant nagrinėjamą suėmimo pagrindą.

Pavyzdžiui, problematiką taikant BPK 122 str. 1 d. 2 p. atskleidžia šis įdomus teismo samprotavimas – nustatius, kad kaltinamasis bėgs (slėpsis) nuo teismo, konstatuota, kad jis tokiu būdu trukdys baudžiamajam procesui²⁰⁸. Jokių kitų motyvų teismas nepateikė. Toks kriterijus ne tik kad nenurodytas prie formaliųjų BPK 122 str. 3 d. aplinkybių, tačiau ir pats teismo argumentavimas neatitinka EŽTT formuojamos praktikos, jog skiriant suėmimą turi būti laikomasi ypač kruopštaus aplinkybių tikrinimo ir vertinimo. Aukštesnysis teismas panaikino šį pagrindą, palikdamas riziką dėl bėgimo (slėpimosi), asmuo vis tiek liko suimtas, tačiau teismai neturėtų apsunkinti kaltinamojo padėties taikant nepagrįstus pagrindus. Be to, siekiant pagrįsti suėmimo proporcingumą, motyvai turi būti išsamūs, aiškūs, suprantami.

Be to, kaip ir dėl bėgimo (slėpimosi) rizikos, teismai BPK 122 str. 1 d. 2 p. pagrindą naudoja siekiant neatvykusius į teismą kaltinamuosius laikyti suėmime tam, kad būtų užtikrintas jų dalyvavimas posėdžiuose, tokiu būdu pažeidžiant suėmimo, kaip *ultimum remedium*, priemonės taikymą bei tikslus. Tokiais atvejais teismams suteiktos kitos baudžiamajame procese numatytos priemonės, pavyzdžiui, atvesdinimas, baudos skyrimas bei kitos švelnesnės kardomosios priemonės, todėl suėmimas tokiais atvejais, kai nenustatytas realus pavojus proceso trukdymui, laikytinas neproporcingas ir pažeidžiantis asmens teises. Kauno apygardos teismas teisingai nurodė, kad „net ir konstatavus vilkinimą, tai nėra pagrindas konstatuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122 straipsnyje reikalaujamus suėmimo skyrimo pagrindus ir sąlygas“²⁰⁹. Tačiau praktikoje pasitaiko priešingų sprendimų – kaltinamajai du kartus neatvykus į teismo posėdžius, kadangi nebuvo kam jos atvežti, teismas panaikino rašytinį pasižadėjimą neišvykti ir iš karto, nesvarstant kitų baudžiamojo poveikio ar švelnesnių kardomųjų priemonių, paskyrė suėmimą. LAT, išnagrinėjęs bylą, nustatė, kad nors kaltinamosios nurodytos neatvykimo priežastys nėra pateisinamos, ir kad kaltinamoji nebuvo pakankamai rūpestinga, bet „pagal BPK 247 straipsnį, teismas turi teisę atvesdinti neatvykusį kaltinamąjį, taip pat paskirti jam kardomąją priemonę arba ją pakeisti griežtesne. Tačiau žemesnysis teismas, skirdamas griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą, neįvertino, kad toks A. T. elgesys nebuvo išskirtinai sistemingas, taip pat neatsižvelgė į bylos nagrinėjimo stadiją, t. y. paskyrė suėmimą, kai jau kito teismo posėdžio metu byla buvo baigta nagrinėti iš esmės, taigi išnyko bet

²⁰⁸ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugpjūčio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-538-928/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5068a6d0-2ad4-436f-925c-2fb11c7a24af>.

²⁰⁹ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-771-383/2023“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1de72170-913b-441d-ac1c-2342fe8db27a>.

*kokios sąlygos proceso trukdymui, juolab galimam poveikiui įrodymų tyrimo procesui, kaip tai numato BPK 122 straipsnio 3 dalis. Skunde pagrįstai nurodoma, kad tokių kaltinamosios veiksmų byloje nustatyta nebuvo*²¹⁰. Taigi, kaltinamojo suėmimas grindžiant vien proceso vilkinimu, nenustačius trukdymo procesui kriterijų, laikytinas neproporcingu, kadangi įstatymas tokiais atvejais numato kitas baudžiamojo proceso priemones užtikrinti kaltinamojo dalyvavimą procese.

Pažymėtina, kad Plachkov prieš Ukrainą byloje pateiktas išaiškinimas, jog trukdymo procesui pagrindas laikui bėgant silpnėja, taigi, kiekvieną kartą būtina vis kruopščiau tikrinti, ar asmens laisvės suvaržymas yra proporcingas. Šioje EŽTT nagrinėtoje byloje Teismas nustatė, jog suėmimas dėl poveikio liudytojams buvo neproporcingas po to, kai minėti asmenys jau yra davę parodymus. Taip pat pasisakyta, jog esant pagrįstam manymui dėl poveikio liudytojams ar kitiems asmenims, teismai juos turėtų apklausti prioritetine tvarka, tokiu būdu užtikrinant kaltinamojo teisę būti kuo greičiau paleistam iš suėmimo. Šiuo atveju Teismas nustatė, jog daugiau nei metų ir septynių mėnesių laikotarpis atlikti minėtiems veiksams, t. y. apklausti liudytojus, laikytinas neproporcingas ir pažeidžiantis asmens teisę į laisvę²¹¹.

Tačiau pasitaiko atvejų, kuomet Lietuvos teismai ne visada laikosi aukščiau minėtoje byloje pateikto išaiškinimo. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas asmeniui, išbuvusiam suėmimo pusantų metų, toliau pratęsė suėmimą be kitų pagrindų tame tarpe nustatęs ir BPK 122 str. 1 d. 2 p., t. y., kad asmuo galimai paveiks kitus įtariamuosius (suėmimo pratęsimo metu - liudytojus) ir naikins įrodymus, nes kaltinamasis siekė susigrąžinti automobilį, kuriam taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas nagrinėjamoje byloje. LAT panaikino suėmimą konstatuodamas, kad žemesnysis teismas *„neįvertino dabartinės teisminio bylos nagrinėjimo stadijos, t. y., kad teisiamuosiuose posėdžiuose buvo apklausti beveik visi liudytojai, tad tikimybė, kad būdamas laisvėje kaltinamasis R. A. bandys daryti poveikį liudytojams ir trukdyti procesui yra akivaizdžiai sumažėjusi, juolab, kaip nurodoma ir skunde, liudytojas A. G. yra saugomas valstybės pareigūnų*²¹². Taigi, žemesnysis teismas, pratęsdamas suėmimą, pažeidė BPK 11 str. įtvirtintą nuostatą, jog „bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nedelsiant nutrauktas, kai tai tampa nereikalinga“²¹³ bei 139 str. 1 d., kuris įpareigoja nutraukti kardamosios priemonės taikymą pasibaigus jos reikalingumui.

²¹⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-293-1076/2023“, *supra note*, 184.

²¹¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. balandžio 15 d. sprendimas byloje Nr. 76250/13 byloje Plachkov v. Ukraine“, HUDOC žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d., <https://hudoc.echr.coe.int/spa?i=001-209150>.

²¹² „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-218-307/2021“, LITEKO žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0a6d8b23-70f9-4891-9782-255a82b95f6b>.

²¹³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, *Supra note*.

Panaši situacija nustatyta ir kitoje byloje, kurioje teismas sprendė, kad kaltinamasis bandys paveikti liudytojus, nors nusikaltimas padarytas prieš dešimt metų, o visi liudytojai bei nukentėjusysis apklausti ikiteisminiame tyrime ir kitoje, išskirtoje byloje. Aukštesnysis teismas, naikindamas BPK 122 str. 1 d. 2 p. pagrindą, nustatė, kad suėmimas neproporcingas ir rėmėsi ne tik ilgu laiko tarpu nuo galimo nusikaltimo padarymo, bet ir konstatavo, jog trukdymo procesui nepagrindžia aplinkybė, kad dauguma liudytojų gyvena toje pačioje vietovėje, o be to nukentėjusysis, kuris bus apklausiamas, gyvena užsienyje.²¹⁴ Paminėtina, kad taikydamas suėmimą, žemesnysis teismas nenurodė realių kaltinamojo veiksmų siekiant paveikti baudžiamojo proceso dalyvius.

Kitoje byloje kaltinamajam paliktas galioti suėmimas nustačius BPK 122 str. 1 d. 2 p. nurodytą riziką, nors, magistranto nuomone, suėmimas paskirtas pritaikius perteklinį suėmimo pagrindą, tokiu būdu sunkinant kaltinamojo padėtį. Šioje byloje kaltinamasis pažeidė kardomąją priemonę nesiartinti prie nukentėjusiosios ir pakartotinai ją sumušė. Teismas nustatė, jog buvusi sugyventinė yra socialiai priklausoma nuo kaltinamojo, todėl yra galimybė, jog kaltinamasis gali ją paveikti. Teismas nemotyvavo, dėl kokių priežasčių ji laikytina priklausoma nuo kaltinamojo, kadangi, kaip nurodoma, ji yra buvusi sugyventinė. Byloje nėra duomenų, kad jie kartu gyventų, ar kaltinamasis ją išlaikytų, tik nurodyta, jog „J. P., būdamas teistas už smurtą prieš nukentėjusiąją A. G., ir toliau lankėsi jos gyvenamojoje vietoje, jie vartojo alkoholį, jis toliau darė naujas nusikalstamas veikas prieš nukentėjusiąją, todėl galima daryti išvadą, kad kaltinamasis gali daryti poveikį nukentėjusiai“²¹⁵. Manytina, kad suėmimo paskyrimui nagrinėjamu atveju užtenka vien BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindo, kadangi nepateikta duomenų apie pagrįstą manymą, jog kaltinamasis darys poveikį nukentėjusiai. Nors suėmimas šioje byloje buvo paskirtas ir kitu, pagrįstu pagrindu, todėl, tikėtina, kad BPK 122 str. 1 d. 2 p. pagrindo taikymas kaltinamojo padėties nepakeitė, vis tik, kaip minėta, proporcingumo principas įgyvendinamas ne vien tik balansuojant viešuosius ir privačius interesus, bet ir laikantis ypatingo kruopštumo ir išsamaus argumentavimo reikalavimų.

Paminėtina ir byla, kurioje teismas itin išsamiai pagrindė trukdymą procesui, išsamiai nurodydamas aplinkybes. Ją nagrinėjant teismas nustatė, jog „iš byloje esančių duomenų matyti, kad kaltinamasis T. U. dar iki pradedant ikiteisminį tyrimą galimai bandė paveikti nukentėjusiąją M. U. 2022 m. rugsėjo 19 d. apžiūros protokole užfiksuotas nukentėjusiosios M. U. ir T. U.

²¹⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. balandžio 4 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-79-966/2024“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=286999b8-aaf6-4461-aac1-c6377fd8eceb>.

²¹⁵ „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-42-651/2024“, *supra note*, 100.

susirašinėjimas, iš kurio matyti, kad kaltinamasis T. U. prašo nukentėjusiosios, kad ji nepyktų, kad pasakytų motinai, jog perdėjo, jog jo veiksmų, kuriuos nukentėjusioji nurodė, jos atžvilgiu nebuvo. Taip pat aiškino nukentėjusiajai, kad ji pati kalta, kad nesipriešino, nepasakė, kad jai nepatinka. Bandė įtikinti nukentėjusiąją, jog tai buvo lytinis auklėjimas, tai vyksta daugumoje šeimų. Taigi, kaltinamasis bandė paveikti nukentėjusiąją, jog ji pasakytų kitiems šeimos nariams, jog ji melagingai apkaltino jį, bandė padaryti įtaką, jog ji nesikreiptų į ikiteisminio tyrimo įstaigas ir neieškotų pagalbos dėl T. U. veiksmų jos atžvilgiu. Svarbu paminėti, kad kaltinamasis šias žinutes, kuriomis bandė nukentėjusiąją įtikinti, jog jokių nederamų veiksmų neatliko bei prašė jos pasakyti, kad melavo, nukentėjusiajai rašė tada, kai ji dar buvo nepilnametė. M. U. dėl tėvo seksualinio išnaudojimo į teisėsaugos institucijas kreipėsi tik sulaukusi pilnametystės. V. V. teismo medicinos tarnybos Panevėžio skyriaus specialisto išvada Nr. (duomenys neskelbtini), M. U. elgesiui – t. y., jog ji aktyviai nesipriešino tėvo veiksams, neatsiskleidė apie seksualinį jos išnaudojimą ir neieškojo kitų suaugusiųjų pagalbos, įtakos turėjo faktorių visuma, tame tarpe ir priklausomas santykis nuo tėvo, jo baimė. Be to, nustatyta, kad kaltinamasis ikiteisminio tyrimo metu per kitus asmenis – t. y. savo sugyventinę, nukentėjusiųjų motiną, taip pat aktyviais veiksmais galimai bandė paveikti nukentėjusiąsias. 2022 m. spalio 14 d. siunčiamų ir gaunamų laiškų tikrinimo protokole užfiksuota, kad kaltinamasis T. U., būdamas suimtas, ne kartą siųstuose laiškuose I. V. prašė, jog ji pakalbėtų su dukromis, kad jos atsiimtų pareiškimus, nes jis labai gailisi, jų atsiprašo bei prie jų daugiau nelįs. Taip pat nurodė, kad jam neleidžia skambinti, jis pats negali susisiekti. T. U. prašė, kad I. V. jų maldautų, pasiūlytų joms pinigų. Taigi, šios nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą manyti, kad paleidus kaltinamąjį į laisvę, jis gali ir vėl bandyti daryti įtaką nukentėjusiosioms. Be to nors kaltinamasis teigia, jog pakeitus šiuo metu taikomą kardomąją priemonę į švelnesnę, jis gyventų Radviliškio rajone, Labos kaime (t. y. sodyboje), tačiau, bylos duomenimis, tiesioginis poveikis nukentėjusiajai galimai buvo daromas nepriklausomai nuo to, jog ši negyveno kartu su kaltinamuoju, pasinaudojant elektroninio ryšio priemonėmis, todėl ir šiuo atveju išlieka pagrįstas manymas, jog paleistas į laisvę, kaltinamasis gali daryti poveikį nukentėjusiosioms, kaltinamajai, kartu su jomis negyvendamas²¹⁶. Tiesa, toliau nurodoma teismų argumentacija, magistrinio darbo autoriaus nuomone, prieštarauja BPK 11 str. nustatytam proporcingumo principui, kadangi konstatuojama jog nepaisant to, kad įrodymų tyrimas yra baigtas, numatytos baigiamosios kalbos, tai nepaneigia tikimybės, kad kaltinamasis gali daryti poveikį nukentėjusiosioms: „baudžiamojoje byloje numatytos

²¹⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 18 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-21-851/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d4178227-ec7b-46d1-8f62-aa7440d2883f>.

*baigiamosios kalbos, be to, vadovaujantis BPK 295 straipsnio 1 dalimi, jeigu baigiamąsias kalbas pasakę asmenys arba kaltinamasis paskutiniu žodžiu praneša apie naujas aplinkybes, turinčias esminės reikšmės bylai, teismas nagrinėjimo teisme dalyvių prašymu arba savo iniciatyva gali atnaujinti įrodymų tyrimą, taip pat procesas gali tęstis ir apeliacinės instancijos teisme, kuriame taip pat gali būti atliekamas įrodymų tyrimas*²¹⁷. Šios aplinkybės prieštarauja anksčiau minėtoje Plachkov prieš Ukrainą pateiktam išaiškinimui, kad suėmimas tampa neproporcingas, kai pavojaus dėl poveikio baudžiamojo proceso dalyviams nelieka, kadangi siekiami paveikti asmenys jau yra apklausti. Be to, jei byla iš tiesų būtų nagrinėjama apeliacine tvarka, kyla abejonių, ar teismai galėtų pateisinti tolesnį ilgą kaltinamojo buvimą suėmimo remiantis tais pačiais motyvais, kai visi proceso dalyviai jau apklausti. Taigi, aptartoje situacijoje nors suėmimas pradžioje išties buvo pagrįstas, tačiau laikui bėgant suėmimo motyvas laikytinas išnykusiu ir neproporcingu.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad BPK 122 str. 1 d. 2 p. įtvirtinto pagrindo taikymui reikalingi konkretūs retrospektyvūs duomenys, kurie patvirtintų pagrįstą įtarimą, kad kaltinamasis ar įtariamasis trukdys procesui. Šiam pagrindui, kaip ir rizikai, kad kaltinamasis bėgs (slėpsis) nuo teismo, būdingas ypatingo kruopštumo reikalavimas, t. y. teismo motyvai turi būti pagrįsti faktais, negali būti abstraktūs ir formalūs. Nors trukdymo procesui pagrindą pagrindžiantys kriterijai, įtvirtinti to paties straipsnio 3 d., yra gan aiškūs, jų sąrašas yra baigtinis, tačiau teismai ne visuomet tinkamai interpretuoja jų turinį, tokiu būdu sudaromos prielaidos netinkamam suėmimo taikymui ir proporcingumo principo pažeidimui. Be to, proporcingumo reikalavimas šiuo aspektu dažniausiai pažeidžiamas teismams nenustačius momento, nuo kurio kardamosios priemonės - suėmimo taikymas tampa nebereikalingas, taigi, ir neproporcingas.

2.3.4. Prielaida, kad įtariamasis ar kaltinamasis darys naujas nusikalstamas veikas

Kai yra pagrįstas manymas, kad įtariamasis ar kaltinamasis darys naujas nusikalstamas veikas, suėmimas jam gali būti paskirtas BPK 122 str.1 d. 3 p. pagrindu, įvertinus BPK 122 str. 4 d. nurodytus formaliuosius kriterijus²¹⁸. Taigi, lyginant šį pagrindą su pirmaisiais dviem, galima įžvelgti tam tikrų skirtumų – jei pirmieji du pagrindai buvo susiję su baudžiamojo proceso interesais, tai pagrindas, kad yra pagrįstas įtarimas dėl naujų nusikalstamų veikų darymo, laikytinas valstybės interesu apsaugoti visuomenę nuo galimo nusikalstamumo, kas, kaip nurodo

²¹⁷ *Ibd.*

²¹⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, LRS, žiūrėta 2025 m. balandžio 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.

E. Losis, yra būdinga baudžiamajai teisei. Be to, „pažymėtinas ir nuostatos nelogiškumas, nes jei yra pakankamai duomenų, kad asmuo padarys naują nusikaltimą, tai turėtų būti vertinama kaip pasikėsinimas įvykdyti nusikalstamą veiką“²¹⁹, kas suponuoja išvadą, kad asmens atžvilgiu turėtų būti pradedamas ikiteisminis tyrimas. Problematisškas ne tik pačios nuostatos turinys, bet probleminių aspektų pastebima ir skiriant suėmimą šiuo pagrindu. Kaip matome iš normos turinio, jame be nurodytų nusikalstamų veikų, kitų kriterijų, kuriais galima pagrįsti šį pagrindą, nėra nustatyta, kaip ir anksčiau aptartų pagrindų atveju, jie atskleidžiami teismų praktikoje. Prieš analizuojant šį pagrindą, pažymėtina, jog „pagrįsto manymo“, kad asmuo pakartotinai nusikals, sąvoka aiškinama vadovaujantis anksčiau skyriuose pateiktais motyvais.

Pagrįsto manymo aplinkybė, kad asmuo gali daryti naujus nusikaltimus, nagrinėta EŽTT 1969 m. lapkričio 10 d. byloje Matznetter prieš Austriją. Teismas nurodė, kad nacionaliniai teismai gali remtis pakartotinio nusikalstamumo rizika atsižvelgiant į asmens padarytų nusikalstamų veikų pasekmių sunkumą, kai kyla pagrįstas manymas dėl grėsmės, kad tokios veikos gali būti padarytos pakartotinai, bei sprendžiant, ar atitinkamas asmuo gali būti paleistas į laisvę nepaisant galimo tokio pavojaus buvimo. Turi būti atsižvelgiama į padarytos nusikalstamos veikos trukmę, į didelius nukentėjusiųjų nuostolius ir kaltinamojo piktybiškumą²²⁰.

Byloje Clooth prieš Belgiją Teismas pabrėžė, kad sprendžiant klausimą dėl galimo pakartotinio nusikalstamumo, atsižvelgiama į asmens praeityje buvusius teistumus bei asmenybę ir nurodė, kad sprendžiant suėmimą dėl manymo, jog asmuo gali daryti naujas nusikalstamas veikas, turi būti vertinama, ar ankstesni asmens padaryti nusikaltimai buvo panašūs pobūdžiu, sunkumo laipsniu su kaltinimais, kurie pateikti ginčijamoje byloje.²²¹

Taigi, apibendrinant EŽTT praktiką, taikant galimų nusikaltimų padarymo tikimybę, atsižvelgiama į asmenybę, asmens buvusių teistumų istoriją, padaryto nusikaltimo pobūdį. Kaip nurodyta pastarojoje Teismo byloje, ankstesni teistumai savo pobūdžiu turėtų būti susiję su nusikaltimais, dėl kurių galimo padarymo asmuo kaltinamas ar įtariamas.

Lietuvos teismai, skirdami suėmimą BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindu, nurodo, jog „naujų nusikalstamų veiksmų riziką gali patvirtinti informacija apie asmens teistumą, jo vaidmenį padarant nusikaltimus, kaltinimas kelių nusikaltimų padarymu, pragyvenimo lėšų gavimas iš nusikalstamos veikos bei kiti duomenys. Duomenys apie praeityje padarytus nusikaltimus ir

²¹⁹ Losis, *supra* note, 2:105.

²²⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1969 m. lapkričio 10 d. sprendimas Nr. 2178/64 Matznetter v. Austria“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 25 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57537>.

²²¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1991 m. gruodžio 12 d. sprendimas Nr. 12718/87 Clooth v. Belgium“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. balandžio 27 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57699%22%7D>.

kitus teisės pažeidimus bei jų pobūdį gali būti svarbūs sprendžiant apie asmens polinkį daryti teisės pažeidimus, nusikalstamas veikas ir jų riziką ateityje²²² be to, apie galimybę padaryti naują nusikalstamą veiką gali patvirtinti „nukentėjusiųjų, liudytojų parodymai²²³“. Taip pat teismai vertina ne tik padarytus nusikaltimus ir jų atitikimą BPK 122 str. 4 d. nuostatai, bet ir tai, ar ankstesnės nusikalstamos veikos taipogi patenka į šį sąrašą²²⁴.

Taigi, Lietuvos teismų praktika iš esmės atitinka EŽTT formuluojamas taisykles taikant BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindą.

Sprendžiant dėl BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindo pagrįstumo, teismai daugiausiai vadovaujasi vertinamaisiais kriterijais, tačiau probleminių aspektų pastebima ne tik dėl jų, bet ir dėl formaliųjų, *expressis verbis*, įtvirtintų kriterijų. Pavyzdžiui, keliose bylose teismas skyrė suėmimą nagrinėjamu pagrindu, nors asmenys buvo kaltinami nusikalstamomis veikomis, kurios nepatenka į BPK 122 str. 4 d. nurodytą sąrašą.²²⁵ Toks žemesniųjų teismų vertinimas laikytinas pažeidžiančiu proporcingumo principą, kadangi įstatymų leidėjas, neįtraukdamas tam tikrų nusikalstamų veikų į sąrašą, laikė, kad jos nėra tokio pavojingos, jog dėl jų galimo padarymo būtų suvaržoma asmens laisvė.

Vienas iš aspektų, į kurį atsižvelgia teismai, sprenddami klausimą dėl pakartotinio nusikalstamumo rizikos, yra buvę asmens teistumai. Pavyzdžiui, gerąja praktika laikytinas teismo sprendimas dėl suėmimo paskyrimo asmeniui, kuris kaltinamas nusikaltimais žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui prieš nepilnametį asmenį. LAT savo iniciatyva inkriminavo BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindą, nors žemesnysis teismas suėmimą paskyrė vien dėl rizikos, kad asmuo bėgs (slėpsis) nuo teismo. LAT įvertino, jog kaltinamasis praeityje ne kartą teistas, paskutinį kartą 2018 m., šiuo metu yra galiojantys trys teistumai, ankstesni teistumai susiję ne tik su vagystėmis, smurtiniais nusikaltimais, bet ir seksualinio pobūdžio nusikalstama veika, be to, jis baustas administracine tvarka, tame tarpe už alkoholinio gėrimo perdavimą nepilnametei vartoti. Teismas įvertino asmens kriminalinę praeitį, susiejo ją su

²²² „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-84-737/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 27 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a53079ee-351e-41e7-a0fb-47666dd1b11f>.

²²³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 20 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-329-307/2021“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a9870558-4043-4ca5-b93e-14d1380a3e6a>.

²²⁴ „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. liepos 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-384-737/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c2947ad5-44ab-4236-9b40-badff1b3b8f6>.

²²⁵ „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-557/2018“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 27 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7387ba6a-8eb8-4c57-997d-0e1f4b22df5c>.

inkriminuojamomis veikomis šioje byloje ir nusprendė, jog asmeniui būdingas pasikartojantis neteisėtas ir visuomenei pavojingas elgesys²²⁶.

Tačiau pasitaiko priešingų atvejų, kai teismas netinkamai traktuoja galimo pakartotinio nusikalstamumo riziką. Pavyzdžiui, žemesnysis teismas paskyrė suėmimą motyvuodamas BPK 122 str. 1 d. 3 p. asmeniui, kuris yra vieną kartą 1996 m. teistas Lietuvoje (teistumas išnykęs) bei du kartus užsienyje – 1998 m. rugsėjo 11 d. ir 2006 m. balandžio 27 d. nuosprendžiais Vokietijoje (teistumai išnykę), kaltinamasis administracine tvarka per vienerius metus nebaustas. Aukštesnysis teismas, naikindamas suėmimą, konstatavo, jog nors trys seniau buvę teistumai neigiamai charakterizuoja asmenį, tačiau „neleidžia daryti išvados apie kaltinamojo polinkį nusikalsti. <...> Taip pat, teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nėra duomenų, kad pragyvenimo lėšas kaltinamasis galimai gaudavo nusikalstamu būdu. Vadovaujantis bylos medžiaga nustatyta, kad kaltinamasis nuo 2015 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Respublikoje legaliai nedirbo, tačiau kaltinamojo teigimu, jis iki 2022 metų pabaigos gyveno ir dirbo Didžiojoje Britanijoje“²²⁷. Aukštesnysis teismas pagrįstai nusprendė, kad viešasis interesas nenusveria asmens teisės į laisvę, kadangi rizika dėl pakartotinio nusikalstamumo nėra tokia, kad pateisintų griežčiausios priemonės taikymą. Šioje byloje vertintas dar vienas kriterijus, kuris gali suponuoti apie asmens pakartotinio nusikalstamumo riziką - tai pragyvenimo lėšų šaltinis, t. y. pagrįstas manymas skirti suėmimą vadovaujantis BPK 122 str. 1 d. 3 p. gali būti grindžiamas aplinkybe, kad asmuo nusikaltimus daro iš savanaudiškų paskatų, siekdamas gauti lėšų pragyvenimui. Minėtos aplinkybės kontekste paminėtina byla, kurioje asmeniui, kaltinamam nusikaltimais nuosavybei, t. y. vagyste ir plėšimu, paskirtas suėmimas motyvuojant, jog buvo „įvertintina ir tai, kad R. K. anksčiau teistas, daugiausia – už nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, šioje baudžiamojoje byloje inkriminuojamas nusikalstamas veikas kaltinamas padaręs teistumui neišnykus, per trumpą laiką po arešto bausmės atlikimo (nepraėjus nei trims mėnesiams po to, kai buvo paleistas iš bausmės atlikimo vietos). R. K. baustas administracine tvarka, taip pat ir už smulkias vagystes, turi galiojančių administracinių nuobaudų. <...> nagrinėjama dar viena baudžiamoji byla, kurioje R. K. kaltinamas pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Todėl yra pagrindas jam toliau taikyti suėmimą, taip užtikrinant ir viešojo

²²⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 15 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-41-1020/2024“, LITEKO, žiūrėta 2024 m. kovo 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7f258404-e110-49ec-b5b6-451b099e3e4a>.

²²⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-313-851/2023“, *supra note*, 189.

*intereso apsaugą*²²⁸. Teismas atsižvelgdamas į kaltinimus ir buvusį teistumą konstatavo, jog asmens daromos nusikalstamos veikos išimtinai susijusios su neteisėtos naudos gavimu. Taigi, atsižvelgiant į asmens praeitį, suėmimas proporcingas siekiant užtikrinti visuomenę nuo galimai naujų nusikaltimų darymo.

Atkreiptinas dėmesys, kad skiriant asmeniui suėmimą dviem pagrindais, t. y. BPK 122 str. 1 d. 1 p. ir 3 p., pastebima, kad kartais pastarasis pagrindas motyvuojamas abstrakčiai, pvz., nurodant, jog *„kaltinamasis yra teistas, taip pat ir už analogiškos nusikalstamos veikos padarymą, yra atlikęs ir pačią griežčiausią laisvės atėmimo bausmę, tačiau net ir šios bausmės asmens elgesio nepakeitė, A. K. išvadų dėl savo nusikalstamo elgesio nepadarė bei nepradėjo laikydamasis įstatymų, legaliai dirbdamas bei nedarydamas naujų nusikalstamų veikų dorai gyventi kaip didžioji dalis visuomenėje gyvenančių asmenų <...>“*²²⁹, o išsamesnis argumentavimas dėl aplinkybių, kurios ištis svarbios pagrįstam manymui dėl naujų nusikalstamų veikų darymo, nurodomos argumentuojant įtarimą, kad kaltinamasis bėgs (slėpsis) nuo teismo. Pavyzdžiui, toje pačioje nutartyje dėl BPK 122 str. 1 d. 1 p. taikymo, be kitų aplinkybių nurodoma, jog *„A. K. daug kartų teistas ne tik Lietuvos Respublikoje, bet ir užsienio valstybėse, t. y. Jungtinėje Karalystėje ir Nyderlandų Karalystėje <...> yra teistas už analogiško (BK 260 straipsnio 1 dalis) nusikaltimo padarymą <...> A. K. vėl galimai nusikalto praėjus 8 mėnesiams po paleidimo į laisvę. Pažymėtina, kad administracinių nusižengimų registro išrašo apie asmeniui registruotus administracinius nusižengimus ir priimtus sprendimus už 1 metus duomenimis, A. K. administracine tvarka baustas daugiau nei 20 kartų <...>“*²³⁰. Manytina, kad buvę teistumai, ankstesnių nusikalstamų veikų padarymo laikas bei pobūdis turėtų būti vertinami taikant ir BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindą, kadangi būtent šie kriterijai pagrindžia pagrįstą pakartotinio nusikalstamumo riziką. Reikalavimas išsamiai ir kruopščiai pateikti suėmimo bet kuriuo pagrindu motyvus išplaukia iš EŽTT praktikos, tokių reikalavimų nesilaikymas suponuoja proporcingumo principo pažeidimus.

Vis tik net ir nustačius galimas rizikas, jog asmuo linkęs į pakartotinį nusikalstamumą, teismai turėtų atsižvelgti į pusiausvyrą tarp siekio apsaugoti visuomenę nuo galimo pavojaus ir asmens teisių bei laisvių interesų. Sulaikymas šiuo pagrindu neturėtų trukti nepagrįstai ilgą laiką,

²²⁸ „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-138-354/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3b45ebb7-744c-42f1-9935-47fef2ea258e>.

²²⁹ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-77-1121/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=88543357-f5d2-425b-8661-d4145e51b40c>.

²³⁰ *Ibd.*

o teismai turėtų vadovautis nekaltumo prezumpcija, bei EŽTK 5 str. 1 d. c p. straipsnio esme - jog suėmimas visuomet yra susijęs visų pirma su žmogaus teise būti paleistam.

Atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę nustatyta, kad ir dėl šio suėmimo pagrindo, kaip ir dėl įtvirtinto BPK 122 str. 1 d. 1 p., kyla probleminių aspektų vertinant, ar paskirtas suėmimas laikui bėgant netampa neproporcingu.

Pavyzdžiui, panaikintas žemesniojo teismo sprendimas palikti suėmime ilgiau nei septynis mėnesius asmenį, kaltinamą BK 259 str. 1 ir 2 dalimi, 260 str. 1d. (griežčiausia gresianti bausmė - 8 metai). Teismai kaltinamąjį laikė suėmime tuo pagrindu, kad yra rizika dėl naujų nusikalstamų veikų darymo. Šią riziką grindė ankstesniu teistumu dėl psichotropinių medžiagų vartojimo, kad šiuo metu įtarimai pareikšti dėl jų platinimo, kad kaltinamasis nedirbo, todėl galimai gauna lėšų iš nusikalstamos veikos. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad „atsižvelgdama į laiką, kurį kaltinamajam jau taikoma griežčiausia kardomoji priemonė (ilgiau nei 7 mėnesiai), taip pat numatytą kito teismo posėdžio datą – 2023 m. rugpjūčio 1 d. (po dviejų mėnesių), <...> pažymėdama, jog kardomoji priemonė nėra tapati bausmei, daro išvadą, kad BPK 119 straipsnyje numatytų tikslų galima pasiekti ir švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis <...>“²³¹.

Dar kitoje byloje proporcingumo „slenkstis“ pripažintas po 3 metų ir 3 mėnesių suėmimo. Tačiau, nepaisant tokio ilgo įkalinimo, žemesnysis teismas nutarė pratęsti suėmimą. LAT pakeitė teismo nutartį, panaikino suėmimą asmeniui, kuriam grėsė griežčiausia laisvės atėmimo bausmė iki 15 metų, anksčiau kartą teistam už pasikėsinimą realizuoti didelės vertės turtą, nusikalstamas veikas padariusiam bausmės atidėjimo laikotarpiu, veikiant organizuota grupe, kuriai kaltinamasis galimai vadovavo, kas patvirtina aplinkybes, kad nusikalstamos veikos buvo daromos iš savanaudiškų paskatų, siekiant gauti neteisėtų pajamų²³². Pagrindinis motyvas šioje byloje buvo tai, kad laikui bėgant suėmimo priežastys menksta.

Iš pateiktų pavyzdžių matosi, jog teismai, taikant BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindą, skirtingai vertina proporcingumo ir suėmime išbūto laiko trukmę, tačiau aptarti pavyzdžiai, ypač LAT išaiškinimai tam tikrose bylose, galėtų būti vertinama kaip tam tikros gairės žemesniesiems teismams klausimuose dėl suėmimo proporcingumo „slenksčio“. Paminėtina, kad BPK 127 str. 11 d. įtvirtinta nuostata, kad viso baudžiamojo proceso metu suėmimas negali trukti ilgiau nei du trečdalius gresiančios griežčiausios bausmės, tačiau teismų rėmimasis šia norma, magistrinio

²³¹ „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-138-873/2023“, LITEKO žiūrėta 2025 m. balandžio 28 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3b45ebb7-744c-42f1-9935-47fef2ea258e>.

²³² „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-218-307/2021“, *supra note*, 213.

darbo autoriaus nuomone, laikytinas formaliu, nes sunkiai įsivaizduojama, kad EŽTT pateisintų tokį ilgą suėmimą nesant byloje išskirtinių aplinkybių, kurios nulemtų, kad, pvz., asmeniui kuriam gresia griežčiausia aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė, suėmimą penkeriems metams ir keturiems mėnesiams.

Apibendrinant darytina išvada, kad BPK 122 str. 1 d. 3 p. pagrindas taikomas kaltinamajam, kuris kaltinamas nusikalstamomis veikomis, numatytomis BPK 122 str. 4 d. Tačiau šios *expresis verbis* įtvirtintos aplinkybės teismai ne visuomet laikosi, pasitaiko atvejų, kuomet teismai skiria suėmimą tiriant ar nagrinėjant bylas dėl nusikalstamų veikų, kurios nepatenka į šio straipsnio sąrašą, tokiu būdu neproporcingai apribodami asmens laisvę. Be šio formaliojo pagrindo, teismai ne visuomet laikosi vertinamųjų, teismų praktikoje įtvirtintų požymių, arba šiuos požymius aiškina skirtingai, kas lemia, kad iš esmės panašiose situacijose priimamas skirtingas sprendimas dėl suėmimo taikymo.

Žemesnieji teismai nesilaiko EŽTT įtvirtinto reikalavimo laikui bėgant suėmimą tikrinti ypač kruopščiai, dėl ko asmenims nepagrįstai apribojama laisvė ir pažeidžiamas proporcingumo principas.

IŠVADOS

Magistriniame darbe atlikta proporcingumo principo taikymo baudžiamajame procese analizė leidžia teigti, kad ginamieji teiginiai pasitvirtino visa apimtimi, todėl formuluojamos šios išvados:

1. Proporcingumo principas yra bendrasis teisės principas, kurio turinys dinaminis, t. y. priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių. Ypatingą reikšmę šis principas turi baudžiamajame procese, kur asmens teisės ir laisvės varžomos griežčiausiai. Jis yra ypač svarbus įrankis, leidžiantis derinti procesinių veiksmų ir prievartos priemonių taikymą su žmogaus teisių apsauga. Principo ypatybė ta, jog jis turi ir procedūrinio pobūdžio turinį, įvardinamą kaip proporcingumo testas. Baudžiamojo proceso teisėje šis principas įtvirtintas BPK 11 str., tačiau teisės normoje principą sudarantys kriterijai neatskleidžiami.

2. Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudencijos bei teisės mokslininkų darbų analizė proporcingumo principo taikymo srityje leidžia teigti, kad Lietuvoje formuojamas vertikalusis „trinaris“ proporcingumo testas, kurio pagalba tikrinant suėmimo proporcingumą, paeiliui nustatinėjama, ar taikomas ribojimas „tinkamas“, ar jis „būtinasis“ ir „proporcingas“ konkrečioje situacijoje.

3. Vertinant ribojančios priemonės – suėmimo proporcingumą vertikaliojo proporcingumo testo pagalba, visų pirma nustatoma, ar jos taikymas įtvirtintas įstatymu, kuris yra aiškus ir prieinamas visiems susipažinti, ar taikant varžančią priemonę, bus pasiekti nusistatyti tikslai („tinkamumo“ vertinimas); antra, turi būti nustatomas viešasis interesas, kuris pateisina asmens laisvės apribojimus; dedamos pastangos iširti visas galimas švelnesnes ribojančias alternatyvas, pradedant nuo švelniausios, palaipsniui pereinant prie griežčiausios varžančios priemonės („būtinumo“ vertinimas); trečia, turi būti įvertinama, ar taikomas ribojimas nepažeis žmogaus teisių labiau, nei būtina, palyginus su teisėtu siekiamu tikslu („proporcingumo *stricto sensu*“ arba „proporcingumo siaurąja prasme“ vertinimas). Visų šių kriterijų taikymui privalomas itin kruopštus argumentavimas, abstraktūs ir formalūs motyvai gali suponuoti taikomos priemonės nepagrįstumą.

4. Atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę, galima daryti išvadas, kad teismai nerealizuoja proporcingumo testo suėmimo procese. Teismų praktikoje nustatyti šie proporcingumo pažeidimai:

4.1. Daugeliu atveju teismai neidentifikuoja, koks viešasis interesas ginamas byloje taikant griežčiausią kardomąją priemonę. Apie tai, kuo pasireiškia konkretus viešasis interesas byloje, galima tik numanyti iš teismų taikomų suėmimo pagrindų, numatytų BPK 122 str. 1 d. 1

p., tačiau tokią analizę gali atlikti tik profesionalus teisininkas. Nors pats savaime viešojo intereso nenurodymas nesuponuoja kardomosios priemonės neproporcingumo, tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje įtvirtintas standartas suėmimo procese būti itin atidžiam ir kruopščiam.

4.2. Daugeliu atveju taikydami suėmimą, teismai abstrakčiai nurodo, kad švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis nebus pasiekti numatyti tikslai ir neatlieka realaus vertinimo, ar toje situacijoje galima numatyto tikslo pasiekti taikant švelnesnes kardomasias priemones. Toks teismų vertinimas neatitinka proporcingumo principo, kuris įpareigoja atidžiai tikrinti visas galimas alternatyvas, pradedant nuo švelniausios, pereinant prie griežčiausios. Atskirais atvejais teismai iš viso nepasisako dėl gynybos argumentų skirti jų siūlomas kardomasias priemones. Teismai kruopštesnį galimų švelnesnių alternatyvų vertinimą atlieka naikinant suėmimą, tačiau įstatymas įpareigoja priešingai – tokį vertinimą atlikti būtent suėmimo, kaip griežčiausios kardomosios priemonės, taikymo metu. Pastebėta, kad teismai išsamiai vertina tik vienos, švelnesnės nei suėmimas, kardomosios priemonės (ne)taikymą, t. y. užstato, tuo tarpu kitos švelnesnės kardomosios priemonės dažnu atveju lieka neįvertintos kaip suėmimui galimos alternatyvos.

4.3. Nors Europos Žmogaus Teisių Teismo ir nacionalinių teismų praktika neįpareigoja suėmimo skyrimo metu nustatyti, ar asmuo padarė nusikalstamą veiką, tačiau „pagrįsto įtarimo“ vertinimas turi tam tikrų standartų, kurių Lietuvos teismų praktikoje pasigendama. Nustatyta, kad teismai, taikydami suėmimą, apsiriboja formaliu bylos medžiagos išvardijimu, nesigilina į įrodymų turinį. Ypač neigiamai toks nagrinėjimas vertinamas ilgo suėmimo metu, kas suponuoja išvadą, kad tyrimo eigoje gali atsirasti kaltinimą „pastiprinančių“ arba „susilpninančių“ įrodymų. Taigi, teismai ilgo suėmimo metu neatsižvelgia į kintančią situaciją. Toks vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į BK 11 str. nuostatą, kad kardomosios priemonės taikymas privalo būti nutraukiamas, kai ji tampa nereikalinga, be to, „pagrįstas įtarimas“ svarbus aspektas vertinant, ar asmens suėmimas proporcingas ta prasme, kad skirtas siekiant baudžiamojo proceso, o ne kitų, „paslėptų“ (pavyzdžiui, siekiant „išgauti“ prisipažinimą, ar parodymus), tikslų.

4.4. Nagrinėtoje teismų praktikoje nustatyta, kad proporcingumo siaurąja prasme patikra daugeliu atveju atliekama detalai, tačiau nustatyti kriterijų, kuriuos vertinant atliekamas balansavimas, taikymo probleminiai aspektai. Pavyzdžiui, nors teismų praktikoje yra nusistovėjęs tam tikrų kriterijų turinio išaiškinimas, pavyzdžiui, asmens darbiniai santykiai, ryšiai su šeimos nariais, tačiau pastebima, kad kai kuriais atvejais jie aiškinami selektyviai, iš esmės vienodos aplinkybės vienu atveju apibūdinamos kaip teigiamai charakterizuojančios

asmenį, kitu - neigiamai. Pasitaiko atvejų, kuomet suimtąjį teigiamai charakterizuojama aplinkybė teismų iš viso nevertinama. Nustatyti atvejai, kai esant iš esmės tokiai pačiai suimtujų charakteristikai, teismai, atlikę proporcingumo vertinimą, priima priešingus sprendimus, t. y. vienas suimtas paleidžiamas, kitam taikomas suėmimas.

4.5. Nustatyta, kad teismai ne visuomet teisingai įvertina situacijas, kai procesinė prievartos priemonė tampa nereikalinga, t. y. išnykus aplinkybėms, kurios galimai trukdė baudžiamajam procesui, toliau taiko suėmimą. Pavyzdžiui, asmeniui buvo taikomas suėmimas įtariant, kad gali paveikti liudytojus, nors šie asmenys jau buvo apklausti, be to, kai kuriems jų taikyta liudytojų apsauga. Kitu atveju suėmimas remiantis įtaka liudytojams taikytas tyrime, kuris pradėtas prieš dešimt metų ir liudytojai apklausti kitoje, išskirtoje baudžamojoje byloje.

4.6. Nors teismų praktika draudžia skirti suėmimą galimo bylos vilkinimo atveju, kadangi efektyvus baudžiamasis procesas gali būti įgyvendinamas kitomis, švelnesnėmis kardomosiomis ar baudžiamojo poveikio priemonėmis, tačiau nustatyti atvejai, kuomet teismai skiria suėmimą, kai kaltinamieji nors ir neatvyksta į teismą, tačiau nėra pažeidę švelnesnių kardomųjų priemonių ir nėra duomenų, kad jie bandys bėgti (slėptis) nuo teismo.

4.7. Nustatyti atvejai, kai teismai netinkamai taiko galimo pakartotinio nusikalstamumo pagrindą, tokiu būdu nepateisinamai apribodami asmens laisvę. Pavyzdžiui, keliose bylose teismai paskyrė suėmimą dėl pagrįsto manymo, kad asmuo galimai darys naujas nusikalstamas veikas, kurios nepatenka į BPK 122 str. 4 d. Minėtoje normoje įstatymų leidėjas pateikė baigtinį nusikalstamų veikų sąrašą, kurių galimas įvykdymas pateisina asmens suėmimą ir gali būti laikomas proporcingu esant tam tikroms aplinkybėms.

4.8. Klaidingas teismų vertinimas nustatytas ir taikant vertinamuosius pagrindus, kad asmuo galimai darys naujas nusikalstamas veikas, kriterijus. Pavyzdžiui, 2023 m. byloje teismas paskyrė suėmimą tris kartus teistam (1996 m., 1998 m. ir 2006 m.) asmeniui, konstatuodamas jo polinkį nusikalsti.

4.9. Įvertinus praktiką dėl suėmimo taikymo pagrindų, kad asmuo galimai bėgs (slėpsis) nuo teismo arba pakartotinai darys naujas nusikalstamas veikas, nustatyta, kad teismai iš esmės skirtingai vertina suėmimo trukmės santykį su pareikštų kaltinimų sunkumu. Vienas iš pavyzdžių, kai esant iš esmės vienodoms aplinkybėms, suėmimo byloje dėl labai sunkaus nusikaltimo (BK 129 str.), vienu atveju teismas pasisakė, kad aštuonių mėnesių trukmės suėmimas pažeidžia tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus, kai tuo tarpu kitoje byloje teismas proporcingu laikė suėmimą, trunkantį virš dviejų metų.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma pakeisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 11 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

Aktuali redakcija:

~~„1. Procesinės prievartos priemonės turi būti taikomos tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų. Bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nedelsiant nutrauktas, kai tai tampa nereikalinga.“~~

Siūloma redakcija:

„1. Procesinės prievartos priemonės gali būti taikomos tik įvertinus jų tinkamumą, būtinumą ir proporcingumą siekiamam teisėtam tikslui pasiekti. Bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymas turi būti nedelsiant nutrauktas, kai tai tampa nereikalinga“.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 39-1105“. LRS. Žiūrėta. 2022 m. sausio 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.100588>.
2. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>.
3. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 7 d. nutarimas byloje Nr. 8/2023“. LRKT. Žiūrėta 2024 m. kovo 24 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2971/content>. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05“. LRKT. Žiūrėta 2024 m. kovo 24 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.
4. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. 10-A/2022“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. kovo 24 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2861/content>.
5. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 8 d. atskiroji nuomonė „Dėl Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d. nutarimo“. LRKT. Žiūrėta 2022 m. sausio 13 d. https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/02/2012-02-06_n_atsk_nuomone.pdf.
6. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. LRS. Žiūrėta 2024 m. kovo 25 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.
7. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 7 d. nutarimas Nr. KT21-N3/2024“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. kovo 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2971/content>.
8. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d. nutarimas byloje Nr. 12/95“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. kovo 19 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta406/content>.
9. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. KT8-N6/2017“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. kovo 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1721/content>.
10. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. kovo 19 d. nutarimas byloje Nr. 7/2024“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. kovo 29 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta3112/content>.
11. „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. LRS. Žiūrėta 2024 m. kovo 25 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.
12. „Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių paktas“. LRS. Žiūrėta 2024 m. kovo 25 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.

13. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2024 m. kovo 25 d. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>.
14. „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose“. Eur-lex. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32014L0041>.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

1. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje Nr. 53660/15 Moldoveanu v. The Republic of Moldova“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-211789>.
2. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. lapkričio 19 d. sprendimas byloje Nr. 6492/11 Lutsenko v. Ukraine“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-112013%22%5D%7D>.
3. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. birželio 26 d. sprendimas byloje Nr. 12369/86 Letellier v. France“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57678>.
4. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. lapkričio 28 d. sprendimas Nr. 72508/13 Merabishvili v. Georgia“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-178753%22%5D%7D>.
5. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. rugsėjo 23 d. sprendimas byloje Nr. 1/1998/904/1116 I.A. v. France“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58237%22%5D%7D>.
6. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1990 rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje Nr. 12244/86; 12245/86; 12383/86 Fox, Campbell and Hartley v. The United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57721%22%5D%7D>.
7. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. kovo 17 d. sprendimas byloje Nr. 69981/14 Rasul Jafarov v. Azerbaijan“. HUDOC. žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-161416%22%5D%7D>.
8. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2014 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje Nr. 15172/13 Ilgar v. Azerbaijan“. HUDOC. žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144124>.

9. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. sprendimas byloje Nr. 14305/17 Elahattın Demirtas v. Turkey (no. 2)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207173>.
10. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. liepos 27 d. sprendimas byloje Nr. 28221/08 Gatt v. Malta“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 29 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-100190,%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-100190,%22]}).
11. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. sausio 29 d. sprendimas byloje Nr. 13229/03 byloje Saadi v. The United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 24 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84709>.
12. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje Nr. 23199/17 Sabuncu and others v. Turkey“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-206212>.
13. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. rugpjūčio 19 d. sprendimas Nr. 37289/12 J.N. v. The United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 10 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-162855%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-162855%22]}).
14. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. balandžio 15 d. sprendimas byloje Nr. 76250/13 byloje Plachkov v. Ukraine“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d. <https://hudoc.echr.coe.int/spa?i=001-209150>.
15. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1969 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje Nr. 2178/64 Matznetter v. Austria“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 25 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57537>.
16. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. liepos 31 d. sprendimas Nr. 34578/97 Jėčius v. Lithuania. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 10 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58781%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58781%22]}).
17. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. spalio 4 d. sprendimas byloje Nr. 2653/13 ir 60980/14 Belousov v. Russia“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. kovo 15 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-166937%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-166937%22]}).
18. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. sausio 10 d. sprendimas byloje Nr. 36743/97 Grauslys v. Lithuania“. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 15 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58853%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58853%22]}).
19. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje Nr. 37138/06 Farhad Aliyev v. Azerbaijan“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101682>.

20. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje Nr. 47679/99 Stašaitis v. Lithuania“. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-5579%22%7D>.
21. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. birželio 6 d. sprendimas byloje Nr. 53254/99 Karalevičius v. Lithuania“. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-22516%22%7D>.
22. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Nr. 26772/95 Labita v. Italy. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58559>.
23. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje Nr. 48297/99 Butkevičius v. Lithuania“. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-5570%22%7D>.
24. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje Nr. 66004/01 ir 36996/02 Vaivada v. Lithuania“. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. kovo 29 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-78062%22%7D>.
25. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. balandžio 26 d. sprendimas Nr. 6538/74 byloje Sunday Times v. Jungtinę United Kingdom“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 22 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>.
26. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje Handyside prieš Jungtinę Karalystę (Nr. 5493/72)“. HUDOC, Žiūrėta 2025 m. kovo 22 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>.
27. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. spalio 22 d. sprendimas byloje Nr. 35553/12, 36678/12 ir 36711/12 byloje S., V. and A. v. Denmark“, HUDOC žiūrėta 2025 m. kovo 24 d.,
<http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-187391%22%7D>.
28. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2020 m. spalio 7 d. sprendimas Nr. 30044/10 byloje Dimo Dimov et autres c. Bulgarie“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.,
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=002-12901>.
29. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. spalio 20 d. sprendimas Nr. 17095/02 byloje Balčiūnas v. Lithuania“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 8 d.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-122046%22%7D>.
30. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1968 m. birželio 27 sprendimas byloje Nr. 1936/63 Neumeister v. Austria“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d.,
<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-57544%22%7D>.

31. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. vasario 25 d. sprendimas byloje Nr. 15468/23 Gëllçi v. Albania“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-241981,%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-241981,%22]}).
32. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1969 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje Nr. 1602/62 byloje Stögmüller v. Austria“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57582>.
33. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gegužės 5 d. sprendimas Nr. 55939/00 Sulaoya v. Estonia“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-68229>.
34. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. liepos 22 d. sprendimas byloje Nr. 37816/12 ir 25260/14 Avaz Zeynalov v. Azerbaijan“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-209346,%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-209346,%22]}).
35. „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas 2024 m. rugsėjo 13 d. byloje Nr. 615/21, 9427/21 ir 36765/21 Cviková v. Slovakia“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 13 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-234143,%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-234143,%22]}).
36. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. vasario 8 d. sprendimas byloje Nr. 36988/07 Ignatenco v. Moldova“. HUDO. Žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-103319,%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-103319,%22]}).

Lietuvos teismų praktika:

1. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-472-493/2024“ LITEKO. Žiūrėta 205 m. kovo 25 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a3ea701a-2bfc-46ee-b9d1-86c2adfab078>.
2. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-138-873/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 . kovo 25 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3b45ebb7-744c-42f1-9935-47fef2ea258e>.
3. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-449/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m / kovo 25 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=adc1f1d4-bf07-4281-8086-df2fa6115747>.
4. „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. vasario 27 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-54-487/2025“. LTEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.

<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0e4a967f-d124-4c2a-aa1c-ba880b56efe3>.

5. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-218-449/2023“. LITEKO. Žiūrėta 205 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9609a2b0-797e-4dc4-9162-4117d4de328f>.
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-268-487/2023. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aecf9c30-dc99-4648-b25d-4fd593638120>.
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-302-658/2021. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ed7758e0-562b-4003-8d7d-72d453f69d39>.
8. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-92-487/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a60587f5-3f80-4fd4-b18d-c89dd2d9018c>.
9. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-76-493/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c25fb28a-a8a4-4570-acb8-bd6042084fd9>.
10. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. rugpjūčio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-343-493/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b994d16b-3033-4343-83f8-17c05b7cb699>.
11. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-42-651/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5626d206-765f-46b4-81cf-1531a111e6c4>.
12. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-373-806/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d14bb992-3676-4d11-92a9-d5f1f667a9b6>.

13. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-18-626/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 26 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9a250968-b0bc-4639-abe6-d21ec7f88a55>.
14. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-47-579/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a0539696-89a2-491a-a6de-f18045e59739>.
15. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-136-658/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d9faf69a-48a5-4b0f-b9dc-deebe5d33e57>.
16. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-110-843/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e9bf40f-c471-420d-8330-42c6e28f110d>.
17. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-316-579/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d9f2a41c-1ef0-452c-a63a-5684878f7ee1>.
18. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. liepos 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-384-737/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c2947ad5-44ab-4236-9b40-badff1b3b8f6>.
19. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-150-312/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bb109518-d84a-4f7b-8b01-b629e9fcf3a8>.
20. „Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. liepos 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-88-350/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9938fd58-285b-4976-8579-a964ce162eb6>.
21. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-73-593/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.

- <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=506fde58-fc48-4905-b3bc-4ddddd66294>.
22. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 7 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-60-487/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c59ca0b0-7669-49b4-9018-cbf972af906e>.
23. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 28 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-322-449/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 25 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e3119e5a-8c7f-4602-a403-7e19f7a18c4a>.
24. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-30-361/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=925ebbf5-a626-49bb-8d22-0e457d5d144c>.
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-695/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a99047e6-5da1-49e5-8fac-465aea262e51>.
26. „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-155-616/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5e236d16-5418-4bd2-a241-1f1c2514cd29>.
27. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-63-658/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 16 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=02f65858-838b-4df3-a49f-673a5f291314>.
28. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 30 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-192-658/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=91b77b1e-3a09-43ac-8bbb-cd9a21ef7761>.
29. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 26 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-50-449/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ff5a067e-ee8d-470a-b20a-8368997abea7>.

30. „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-38-851/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 5 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f1cd023e-fd99-4840-9145-feb3565c8b77>.
31. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-193-626/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2e37c4e1-b3d8-472c-84f0-446c26a4f30c>.
32. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-172-478/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=eeb6d085-2ebb-4f6a-8352-ef0ed9faf9c3>.
33. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-453-935/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d..
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f396f5c1-921a-481e-9260-28b4d310d738>.
34. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-137-891/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. gegužės 1d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9b1de8d2-4e02-4907-8af2-5f635e5dcc49>.
35. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-288-1076/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7aa3179b-669c-482f-9e85-8944b9ba7ea2>.
36. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-460-817/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=60bc98e6-6568-467d-9065-ce81da09d1bb>.
37. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 29 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-49-658/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 20 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=797a7336-954c-49c4-91af-7bd4a610226b>.
38. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-62-954/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 9 d.

<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e6336a53-bce9-485b-8ada-13b6b0a50b6f>.

39. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-148-449/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d..
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=321bda74-72a4-40aa-a937-b35de2520f25>.
40. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-103-493/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b05ac580-b49b-439f-ac57-064b9316cb20>.
41. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-286-397/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bfc7308d-59cb-44ef-b2a2-ec209828ec0a>.
42. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 1 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-17-870/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.,
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9b2f142c-f9f0-4ef9-9928-77705f78d946>.
43. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-293-1076/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7cb61af8-23e2-4ef4-8890-4f43c7642a06>.
44. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-57-993/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9398614d-2e36-4a70-bb7d-fee93989cbfb>.
45. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-57-898/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=056c2766-bfec-40a2-8a49-b5fdfe2ce48b>.
46. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-41-1020/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d.
<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7f258404-e110-49ec-b5b6-451b099e3e4a>.

47. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-129-923/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e44f0875-91ee-4adb-b4e6-e64e98d19978>.
48. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-873/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c87df209-7134-4c10-b6f9-39af70dc721d>.
49. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-313-851/2023“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 17 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5b724b89-4d0e-4aff-9477-91bc0a3c9acf>.
50. „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-1243/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 21 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=67205328-b04e-404e-bea9-27c65b434707>.
51. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-52-954/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ef3a9e9f-d2fe-43cf-bc36-a4728da5065d>.
52. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-219-487/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. gegužės 1 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=310f27aa-fe15-4fef-9290-79fed6ed8059>.
53. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-231-844/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f6db4fc8-a058-49af-b4b5-de1afef875e2>.
54. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-80-795/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 30 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=334d8c09-9447-42f7-a9ed-a52838c27bc5>.
55. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugpjūčio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-538-928/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d.

<https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=5068a6d0-2ad4-436f-925c-2fb11c7a24af>.

56. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-771-383/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1de72170-913b-441d-ac1c-2342fe8db27a>.
57. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-218-307/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0a6d8b23-70f9-4891-9782-255a82b95f6b>.
58. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-79-966/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=286999b8-aaf6-4461-aac1-c6377fd8eceb>.
59. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-21-851/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2024 m. kovo 17 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d4178227-ec7b-46d1-8f62-aa7440d2883f>.
60. „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-84-737/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 27 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a53079ee-351e-41e7-a0fb-47666dd1b11f>.
61. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-329-307/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 28 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a9870558-4043-4ca5-b93e-14d1380a3e6a>.
62. „Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-557/2018“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 27 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7387ba6a-8eb8-4c57-997d-0e1f4b22df5c>.
63. „Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-138-354/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. balandžio 28 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3b45ebb7-744c-42f1-9935-47fef2ea258e>.

64. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-77-1121/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. kovo 26 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=88543357-f5d2-425b-8661-d4145e51b40c>.

Specialioji literatūra:

1. Dešriūtė, Justina ir Rimšelis, Ernestas. „Europos arešto orderio proporcingumo testas baudžiamajame procese“. *Teisės apžvalga*, 2 (14), (2016): 411-435. <https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/6a36fef6-414b-4199-928f-28ec050ad184/details>.
2. Kūris, Egidijus. „Konstitucijos principai ir konstitucijos tekstas“. *Jurisprudencija* 23 (15) (2003): 46-70. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3680>.
3. Lenckner, Theodor. „The Principle of Interest Balancing as a General Basis of Justification“. *Brigham Young University Law Review*, 645 (1986): 645-668. <https://digitalcommons.law.byu.edu/lawreview/vol1986/iss3/6/>.
4. Korycka-Zirk, Milena. „Politiškumas ir proporcingumas – konstitucinių vertybių kolizijų sprendimo metodai“. *Teisė* 128 (2023): 74-86. <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/33287/31864>.
5. Engle, Eric. „The History of the General Principle of Proportionality: an Overview“. *Dartmouth Law Journal* 1(11) (2012):1-11. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1431179.
6. Beliūnienė, Lina. „Žmogaus teisių ir litų konstitucinių vertybių darninimo ir „primenybinių laisvių“ konstitucinių doktrinų santykis“. *Teisės problemos* 4(70) (2010):5-56. <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/2010-4-beliuniene.pdf>.
7. Šindekis, Algimantas. „Diskursinis konstitucionalizmas atliekant konstitucinių principų balansavimo ir proporcingumo analizę“. *Konstitucinė jurisprudencija. Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudencija* 4 (24) (2011):238-287. https://lrkt.lt/data/public/uploads/2015/01/ktb_2011-424.pdf.
8. Bubnytė, Karolina. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos poveikis Lietuvos Konstitucinei jurisprudencijai jo būdai ir leistinos ribos“. *Teisė* 89 (2013): 136-158. <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/1913/1151>.
9. Anđelković, Luka. „The elements of proportionality as a principle of human rights limitations“, *Law and Politics* 15, 3(2017): 235-244. <https://scispace.com/pdf/the-elements-of-proportionality-as-a-principle-of-human-3uwec247ke.pdf>.

10. Fenyvesi, Csaba. „Coercive conduct in criminal procedures“. *Acta Juridica Hungarica*, 44,1-2 (2003):89-98. <https://real.mtak.hu/46547/1/ajur.44.2003.1-2.5.pdf>.
11. Vingilė, Aušra. „Probleminiai kardomųjų priemonių taikymo aspektai“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 9 (2013):309-325. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/e2a2003d-67e3-4c0d-a7f6-5b5ff66e85fe>.
12. Jurka, Raimunas, Gušauskienė, Marina. „Suėmimo atitikties *ultimum remedium* principui diskusiniai klausimai“. *Teisės problemos* 2 (64)(2009):62-80. <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-2-jurka-gusauskiene.pdf>.
13. Krivka, Egidijus. „Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje“. *Jurisprudencija* 100 10(2007): 15–22. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2664>.
14. Balčiūnaitė, Justina. „Probleminiai žmogaus teisių apsaugos aspektai Lietuvos Respublikos baudžiamojoje justicijoje Europos žmogaus teisių konvencijos požiūriu (I dalis)“. *Jurisprudencija* 2008 4(106): 42-49. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2594>.
15. Gerards, Janneke. „How to improve the necessity test of the European Court of Human Rights. International“. *Journal of Constitutional Law* 11-2 (2013):466-490. https://www.researchgate.net/publication/273027555_How_to_improve_the_necessity_test_of_the_European_Court_of_Human_Rights.
16. Ažubalytė, Rima. „Diskrecinio baudžiamojo persekiojimo realizavimo kriterijai: Viešojo intereso struktūra“. *Jurisprudencija* 39(31) (2003):53-59. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3454>.
17. Bučiūnas, Gediminas. „Europos tyrimo orderio išdavimo problematika“. *Teisės apžvalga* 2, 18 (2018): 210-222. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/c15874d3-2b62-4d6c-adf4-68893a82613f>.
18. Losis, Egidijus. „Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio Universitetas, 2010. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/etd/f34c02a6-353e-412c-ba82-de3a6f44504f>.
19. Leonaitė, Erika. „Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Erika-Leonait%C4%97_Proporcingumo-principas-Europos-%C5%BDmogaus-Teisi%C5%B3-Teismo-jurisprudencijoje.pdf.
20. Baltrimas, Johanas, Lankauskas, Mindaugas „Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamas būdai“. Mokslo studija, Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2014. https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Baltrimas_Lankauskas_studija.pdf.

21. Danėlienė, Ingrida. „Proporcingumo principas administracinėje teisėje“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Ingrida-Dan%C4%97lien%C4%97_Proporcingumo-principas-administracin%C4%97je-teis%C4%97je.pdf.
22. Goda, Gintaras. „Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese“. VĮ Registrų centras. Vilnius, 2014.
23. Bučiūnas, Gediminas. „Slaptas sekimas: teisinis reglamentavimas ir praktiniai aspektai“. VĮ Registrų centras. Vilnius, 2012.

Kiti šaltiniai:

1. Lietuvių kalbos žodynas. „Lietuvių kalbos žodynas“, žiūrėta 2024-03-22, <http://www.lkz.lt/?zodis=proporcingas&id=22279790000>.
2. „Assessing the necessity of measures that limit the fundamental right to the protection of personal data: A Toolkit“. European data protection supervisor. Žiūrėta 2025 m. kovo 9 d. https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-04-11_necessity_toolkit_en_0.pdf.

ANOTACIJA

Šiame magistriniame darbe siekiant nustatyti, ar proporcingumo patikra taikant griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą, yra pakankama, analizuojama Lietuvos teismų praktika, susijusi su šios kardomosios priemonės skyrimu (pratęsimu).

Nustatyta, kad Lietuvos teismuose formuojamas vertikalusis proporcingumo testas, tačiau ne visi proporcingumo testo elementai – „tinkamumas“, „būtinumas“ ir „porporcingumas *stricto sensu*“ arba „porporcingumas siaurąja prasme“ – įtraukiami į suėmimo proporcingumo patikrą. Teismai ne visuomet įvertina, ar viešasis interesas į efektyvų baudžiamąjį procesą gali būti užtikrinamas taikant švelnesnes kardomasias priemone. Taip pat analizė atskleidė, kad vertinant pusiausvyrą tarp asmens teisės į laisvę ir siekiamos naudos, teismai skirtingai interpretuoja balansavimo metu taikomus kriterijus, parenka juos selektyviai, skirtingai vertina suėmimo trukmės proporcingumą ir jos santykį su pareikštų kaltinimų sunkumu, kas suponuoja asmens teisių ir laisvių pažeidimus.

Reikšminiai žodžiai: proporcingumo principas, baudžiamojo proceso teisė, kardomoji priemonė - suėmimas, asmens teisė į laisvę, viešojo intereso užtikrinimas.

ANNOTATION

This master's thesis aims to determine whether the proportionality test applied to the strictest pre-trial measure – detention – is sufficient. To this end, the thesis analyzes Lithuanian court practice related to the imposition and extension of this pre-trial measure.

The analysis revealed that not all elements of the proportionality test – "suitability," "necessity," and "proportionality *stricto sensu*" – are consistently included in the assessment of the proportionality of detention. Courts do not always thoroughly assess whether the public interest in ensuring an effective criminal process can be achieved by applying milder pre-trial measures. It was also found that when balancing the individual's right to liberty against the intended objectives, the criteria applied are often selectively chosen, the duration of detention is interpreted differently, and its relationship to the severity of the charges is assessed in a varied manner. These factors raise legitimate concerns about whether the protection of an individual's right to liberty is ensured to an adequate extent.

Keywords: proportionality principle, criminal process law, pre-trial measure – detention, individual's right to liberty, ensuring public interest.

SANTRAUKA

PROPORCINGUMO PRINCIPAS BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖJE

Magistriniame darbe nagrinėjamas proporcingumo principas, kuris ypatingą reikšmę turi kardomųjų priemonių, ypač griežčiausios kardomosios priemonės – suėmimo taikymo procese. Vadovaujantis istoriniu tyrimo metodu išsamiai atskleidžiama šio principo kilmė, nustatoma, jog jis turi procedūrinio pobūdžio turinį, kuris atskleidžiamas per proporcingumo testą. Atlikus proporcingumo testo analizę, nustatyta, kad Lietuvos teisinėje sistemoje naudojamas vokiškasis „trinaris“ proporcingumo testas, susidedantis iš varžančios priemonės „tinkamumo“, „būtinumo“ ir „porporcingumo *stricto sensu*“, arba „porporcingumo siaurąja prasme“, kriterijų. Šio darbo tikslas yra nustatyti, ar teismai, taikydami suėmimą, tinkamai įgyvendina proporcingumo principą, ar atliekant proporcingumo tyrimą, naudoja visus proporcingumo testo elementus, ar Lietuvos teismuose taikoma proporcingumo patikra pakankama ir užtikrina asmens teises ir laisves.

Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, lyginamojo tyrimo būdu nagrinėta Europos Žmogaus Teisių Teismo formuojama praktika suėmimo bylose, lyginant ją su Lietuvos teismų praktika. Norint išsamiai ištirti proporcingumo patikrą nacionaliniuose teismuose, teoriniu būdu išnagrinėti proporcingumo testo elementai. Taikant empirinės analizės metodą analizuotos šešiasdešimt Lietuvos teismų 2018-2025 metais priimtų nutartys suėmimo skyrimo (pratęsimo) bylose. Pasitelkus kritinę analizę, vertinti teismų argumentai, pateiktas alternatyvus požiūris. Nors suėmimo, kaip griežčiausios kardomosios priemonės, skyrimo patikra turi būti atliekama itin kruopščiai, vertinama, ar baudžiamojo proceso tikslų galima pasiekti taikant švelnesnę kardomąją priemonę, ar pritaikius suėmimą nebus nepateisinamai suvaržytos suimtojo teisės, deja, atlikta analizė parodė, kad teismai nepakankamai atidžiai atlieka proporcingumo vertinimą, kas lemia nepagrįstą asmens laisvės atėmimą.

Rašant magistrinį darbą, naudota Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos teismų praktika, Lietuvos, užsienio šalių mokslininkų darbai, kita specialioji literatūra.

Magistro darbas aktualus ne tik teisėjams, kurie kasdienėje veikloje sprendžia bylas, susijusias su suėmimo skyrimu (pratėsimu), bet ir kitiems ikiteisminio tyrimo pareigūnams, kadangi tokio pobūdžio proporcingumo testas gali būti taikomas skiriant ir kitas kardomasias priemones.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymas tobulinti proporcingumo principo reglamentavimą.

SUMMARY

THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

The master's thesis examines the principle of proportionality, which plays a particularly significant role in the application of preventive measures, especially the strictest one—detention. Using the historical research method, the origin of this principle is thoroughly revealed, showing that it has a procedural nature expressed through the proportionality test. After analyzing this test, it was determined that the Lithuanian legal system employs the German “three-part” proportionality test, consisting of the criteria of “suitability,” “necessity,” and “proportionality *stricto sensu*.”

The main aim of this thesis is to determine whether courts, when imposing or extending detention, properly implement the principle of proportionality—specifically, whether they apply all elements of the proportionality test, and whether the proportionality review carried out by Lithuanian courts is adequate and ensures the protection of individual rights and freedoms.

To answer these questions, a comparative study was conducted, analyzing the case law of the European Court of Human Rights in detention cases and comparing it with the jurisprudence of Lithuanian courts. In order to thoroughly examine how the proportionality review is carried out by national courts, the elements of the proportionality test were analyzed theoretically. Additionally, an empirical analysis was conducted, examining sixty decisions issued by Lithuanian courts in detention (or extension) cases from 2018 to 2025. Through critical analysis, the reasoning of the courts was evaluated, and an alternative perspective was presented.

Although the imposition of detention as the strictest preventive measure should undergo particularly careful scrutiny—evaluating whether the objectives of criminal procedure could be achieved through a less restrictive measure, and whether detention would result in an unjustifiable infringement of the detainee’s rights—the analysis revealed that courts often fail to conduct a sufficiently thorough proportionality assessment, leading to unjustified deprivation of liberty.

The thesis draws upon the case law of the European Court of Human Rights and Lithuanian courts, academic works by Lithuanian and international scholars, and other

specialized literature. This research is relevant not only to judges who routinely handle cases involving the imposition or extension of detention but also to other pre-trial investigation officers, as this type of proportionality test may be applied in assigning other preventive measures as well.

The master's thesis is relevant not only to judges who, in their daily work, handle cases related to the imposition or extension of detention, but also to other pre-trial investigation officers, as this type of proportionality test may also be applied when imposing other preventive measures.

The thesis concludes with findings and a proposal to improve the regulation of the principle of proportionality.